

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: Historie
Studijní program: 2. stupeň
Kombinace: dějepis – občanská výchova

Marie Švermová
Marie Švermová

Diplomová práce: 2008–FP–KHI– 176

Autor:
Jana Cmárová

Podpis:

Adresa:
Sportovní 1038
289 11 Pečky

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Kočová – Lozoviuková, Ph.D.

Konzultant: Mgr. Dalibor Státník

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
115	33 912	9		17	15

V Pečkách dne: 4. května 2008

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce paní Kateřině Kočové – Lozoviukové nejen za to, že mi umožnila pracovat na tomto tématu, ale i za poskytnuté rady a informace. Dále bych chtěla poděkovat panu Daliboru Státníkovi, v počáteční fázi za ochotu při půjčování materiálů v Archivu ministerstva vnitra (nyní Archiv bezpečnostních složek) a dále hlavně za odborné konzultace, díky nimž jsem si ujasnila mnoho nepřesností a získala nové nápady a náměty. Chtěla bych také poděkovat všem osobám, které mi poskytly materiály, zajímavé informace a nezbytné kontakty. Mé zvláštní poděkování patří všem lidem, kteří mě v průběhu psaní práce podporovali.

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. O právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji – li diplomovou práci nebo poskytnu – li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinností informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Pečkách 4. května 2008

Jana Cmárová

I. ÚVOD.....	3
II. KRITIKA PRAMENŮ A LITERATURY	6
II. I. Kritika pramenů.....	6
II. II. Kritika literatury	8
III. ŽIVOT MARIE ŠVERMOVÉ V LETECH 1902 AŽ 1948.....	11
III. I. Dětství a mládí	11
III. II. Komunistické hnutí mládeže	12
III. II. I. Vznik Komunistické strany Československa	13
III. III. Život s Janem Švermou	14
III. III. I. Jan Šverma.....	15
III. III. II. Leninská škola.....	17
III. III. III. Bolševizace KSČ.....	19
III. III. III. Léta 1929 až 1934.....	20
III. III. IV. Prezidentská volba 1934	22
III. IV. Léta 1938 až 1945.....	23
III. IV. I. Druhá světová válka	23
III. IV. II. Smrt Jana Švermy.....	26
III. V. Poválečná léta 1945 - 1948	27
III. V. I. Činnost v ženském hnutí.....	32
IV. VRCHOLNÁ LÉTA POLITICKÉ KARIÉRY MARIE ŠVERMOVÉ 1948 – 1950	34
IV. I. Otto Šling.....	37
IV. II. Politické procesy	40
IV. III. Milada Horáková.....	42
V. 50. LÉTA	46
V. I. Brněnský případ.....	48
V. II. Obvinění Marie Švermové	54
V. II. I. Zpráva vyšetřující komise předsednictva ÚV KSČ k případu Otty Šlinga a Marie Švermové.....	58
V. II. Zatčení	61
V. III. Výsledky	64
V. III. I. Protistátní spiklenecké centrum v čele s Rudolfem Slánským.....	71
VI. PROCES.....	81

VI. I. Žaloba	81
VI. II. 26. ledna – 28. ledna 1954	86
VI. III. Vězení.....	91
VI. IV. Na svobodě.....	97
VII. 60. LÉTA	99
VIII. 70. LÉTA	101
IX. ZÁVĚR.....	105
X. POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA.....	107
XI. SEZNAM ZKRATEK	113
XII. SEZNAM PŘÍLOH.....	114
PŘÍLOHY	116

I. Úvod

V práci je zmapován celý život Marie Švermové, od narození až po její smrt. Švermová prožila dlouhý život napříč celým dvacátým stoletím. Narodila se roku 1902 za Rakouska – Uherska, když jí bylo šestnáct let vzniklo Československo, prožila tedy několik let v demokracii, v roce 1948 se aktivně podílela na přijetí moci Komunistickou stranou a v následujících letech se strana stala jedním z nejdůležitějších činitelů jejího života, jak v pozitivním tak v negativním smyslu. V roce 1989 zažila Sametovou revoluci a opět demokracii, zemřela v roce 1992.

Pozornost je věnována především třem významným epochám jejího života, konkrétně mládí, které prožívala v bouřlivém meziválečném období, dále její politické kariéře, která vyvrcholila v letech 1945 až 1950 a v neposlední řadě jejímu politickému procesu, ve kterém byla odsouzena k doživotí, za vlastizrady.

Úvodní část práce pojednává o dětství a mládí Marie Švermové. Prožila jej klidně střídavě v Čechách, v Teplicích, a v Německu, kam její otec odjížděl za prací. Mládí pak prožívala v období mezi první a druhou světovou válkou, kdy celá společnost byla ovlivněna nejrůznějšími politickými ideologiemi, které měly pomoci československé společnosti najít cestu z poválečné krize. Ideologií, která se prosadila a na dlouhá desetiletí velmi silně ovlivnila život československých občanů, se stal komunismus. I Marie Švermová byla ovlivněna myšlenkou beztřídní společnosti a v roce 1921 se stala jednou ze zakládajících členů Komunistické strany Československa.

Ještě před vstupem do strany se seznámila s Janem Švermou, mužem který byl stejně jako ona nadšen pro myšlenku komunismu s společně pro stranu pracovali a plnili její pokyny. Práce má ukázat nejen to, co v danou chvíli prožívala Marie Švermová, ale i to jak vypadala doba obecně a jak silně dokázala strana zasahovat a ovlivňovat život dvou mladých lidí. Zároveň je nastíněno i to, jak Komunistická strana Československa vznikala.

V meziválečném období se Marie Švermová aktivně podílela na výstavbě strany, i díky tomu mohla jako známá československá politička, na počátku druhé světové války společně se svým mužem odejít do moskevského exilu. Po roce 1945 se do vlasti vrátila Marie Švermová sama, její muž zahynul při Slovenském národním povstání v roce 1944.

Druhá část práce je zaměřena na politickou kariéru Marie Švermové. Stala se poslankyní Národního shromáždění republiky Československé 10. června 1948. 30. června 1949 Švermová byla jmenována do funkce zástupce generálního tajemníka ÚV KSČ Rudolfa Slánského, tímto dnem se stala členem organizačního sekretariátu ÚV KSČ.

Přesto byla nucena svou úspěšnou kariéru ukončit v roce 1951. Stala se jednou z obětí politických perzekucí padesátých let. Potom co se aktivně podílela na předcházejících procesech s nekomunistickými nepřáteli strany došla řada i na ni, ve chvíli, kdy se Komunistická strana Československa rozhodla najít zrádce ve vlastních řadách. V první fázi to měla být ona a brněnský krajský tajemník Otto Šling, kteří měli stát v čele nepřátelské skupiny, snažící se, o zničení lidově demokratického zřízení v Československu. O několik měsíců později bylo rozhodnuto, že v čele spiklenců bude stát generální tajemník ÚV KSČ Rudolf Slánský. Marii Švermové připadla pak pouze role svědka v procesu s protistátním spiklenceckým centrem v čele s Rudolfem Slánským. Cílem této části je ukázat, jak probíhala příprava politického procesu v padesátých letech, od prvních koncepcí, přes zatčení a výslechy, přípravu svědků až po samotný proces.

V poslední části práce je zpracován, analyzován a zrekonstruován proces ve kterém stanula Marie Švermová jako hlavní obviněná. Práce má ukázat nejen nezákonnost soudu a prokuratury, ale i to, že obžalovaní pocházeli z rozličného prostředí a lišila se i jejich pozice a práce v Komunistické straně. Někteří obžalovaní se vzájemně ani neznali, přesto byli souzeni ve stejném procesu a za stejné činy. Pozornost je také věnována jejímu pobytu ve vězení, a ve své podstatě je nastíněn přístup KSČ k politickým vězenkyním.

Závěrečné části práce jsou věnovány období, kdy byla Marie Švermová propuštěna z vězení až po dobu její smrti. Jako pro většinu propuštěných politických vězňů nebyl její život jednoduchý, ocitla se sice na svobodě, ale bez prostředků a bez zázemí. Přesto všechno co Marie Švermová zažila, nikdy nepřestala věřit komunistické straně a nepochybovala o komunistické ideologii.

Při zpracování životního osudu Marie Švermové se mi stala jedním z hlavních pramenných materiálů žaloba Marie Švermové a protokol o soudním líčení s „*Marií*

*Švermovou a spol.*¹, nacházející se v Archivu bezpečnostních složek. Vzhledem k tomu, že dokumenty padesátých let mají svůj specifický jazyk, bylo nutné naučit se tyto spisy správně číst a interpretovat. Pokud jsem v této práci citovala přímo z dokumentů, ponechala jsem text v původní podobě a to i s pravopisnými a stylistickými chybami.

Dalším důležitým pramenem se pro mě staly zápisy agentů StB, kteří byli nasazeni na Marii Švermovou a její rodinu v šedesátých a sedmdesátých letech, které jsou uloženy taktéž v Archivu bezpečnostních složek.

Nezbytným pramenem se pro mě stal rozhovor, který vedla Marie Švermová v roce 1977 s historikem Karlem Bartoškem a který byl publikován v knize *Český vězeň*.²

Součástí práce bylo i prostudování dobového tisku a jeho reakce na zatčení a proces a s Marií Švermovou a spol.

Práce by měla alespoň částečně načrtnout životní příběh Marie Švermové, v souvislosti s politickými dějinami Československa. Zároveň by měla být důkazem toho, jak Komunistická strana ovlivňovala život lidí. A to nejen jejich členů, jako v případě Švermové, ale i občanů, kteří se o politiku nezajímali.

---

¹ AMV, A 2/1 – 589 žaloba Švermové a spol., AMV 2/1 795 přezkoumání soudního případu Marie Švermové a spol.

² BARTOŠEK, C. d.: *Svědectví politických vězenkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých*. Praha : Paseka, 2001. 317 s.

II. Kritika pramenů a literatury

II. I. Kritika pramenů

Při zpracování této práce se mi staly hlavními pramennými materiály spisy vedené v případě „Marie Švermové a spol.“ uložené v Archivu bezpečnostních složek v Praze. Každý ze spisů obsahuje velký počet informací, pomocí nichž můžeme do značné míry proces s „*Marií Švermovou a spol.*“ rekonstruovat. Mezi zásadní části spisu patřila žaloba obviněné Marie Švermové a jejích společníků. Případ úzce souvisí s případem „*Protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským*“, obžalovaní v případě Švermové byli žalováni především pro spolčení s protistátním spikleneckým centrem. V žalobě jsou mimo spáchaných zločinů uvedeny útržky výpovědi Rudolfa Slánského vztahující se k jednotlivým osobám.

Stěžejním materiálem se pro mě stala „*Zpráva o soudním případě proti Marii Švermové a spol.*“ Proces byl neveřejný a jeho přesný záznam neexistuje, jeho průběh je popsán ve zprávě, která byla určena pro ministra vnitra a spravedlnosti.³

Zajímavým materiálem se pro dokreslení a porozumění celého průběhu procesu „*Informační zpráva o průběhu neveřejného hlavního líčení proti Marii Švermové a spol., konaného ve dnech 26. – 28. ledna 1954.*“ Informační zpráva byla určena pro tisk a rozhlas a informovala tehdejší veřejnost o průběhu procesu. Veškeré materiály pochází z roku 1954 a jsou do značné míry poznamenány používanou dobovou terminologií.

Při zpracování revize procesu, mi jako hlavní zdroj posloužila „*Zpráva komise ÚV KS4 o přezkoumání některých soudních případů. Soudní případ Marie Švermové a spol.*“

Důležitým zdrojem informací pro první část práce se staly záznamy policejního ředitelství Prahy 2 z let 1921 – 1930, ve kterých jsou uvedeny záznamy o trestné činnosti Marie Švermové, která souvisela s agitační činností pro Komunistickou stranu Československa. Mimo to je ve zprávách o zatčení uveden její přesný popis, adresa i pracoviště.

Pro zmapování života Marie Švermové v šedesátých a sedmdesátých letech se staly hlavními pramennými materiály záznamy agenta StB, který pravidelně navštěvoval nejen Marii Švermovou, ale i celou její rodinu. A výpovědi o jejich

---

³ Ministrem vnitra byl Rudolf Barák, ministrem spravedlnosti Václav Škoda.

rozhovorech obratem předával StB. Dalším důležitým pramenem byl rozhovor, jenž vedla s Karlem Bartoškem v roce 1977, který později ve zkrácené formě vyšel knižně.⁴

V Národním archivu v Praze je uložen fond, který je přímo věnován Marii Švermové. Týká se především její politické činnosti v letech 1948 – 1951, jedná se o záznamy schůzí a jednání. Dále o oficiální korespondenci Švermové. Zajímavým materiálem pro dokreslení politické kariéry, ale i osobního života jsou její diáře, které jsem měla taktéž k dispozici.

Zajímavým pramenem pro pochopení mentality doby se pro mě staly rezoluce, které přicházely na ÚV KSČ, k rukám Rudolfa Slánského v době bezprostředně po zatčení Marie Švermové. Ve všech z nich, je Švermová odsuzována za všechny zločiny, za kterých byla obviněna. Dělníci a pracující lid, ústy představitelů KSČ svorně požadují pro Švermovou nejvyšší možný trest. Rezoluce jsou dokladem toho že presumpce nevin, v případě Marie Švermové neexistovala.

Podmětným a motivujícím prvkem práce se stalo svědectví pamětnice Růženy Krásné. Růžena Krásná byla v padesátých letech, jako národní socialistka, vězněna v Pardubicích. Poskytla mi především ucelený pohled na to, jaké poměry panovaly v ženské věznici a jak na spolu vězenkyně vycházely. I přesto že se nesetkala přímo s Marií Švermovou byly její vzpomínky velmi přínosné. Je však nutné podotknout, že jde o subjektivní svědectví, které může být i vzhledem k časovému odstupu od dané události, zkreslené. Rozhovor byl veden za pomoci metody orální historie⁵, která je významná především při studiu totalitních režimů, neboť doplňuje písemné archivní materiály, které jsou značně zkreslené, protože pocházejí pouze ze zdrojů státnické a stranické provenience.

Při bádání jsem využila dobový tisk, jehož články pomáhají dokreslit atmosféru doby a zároveň jsou důkazem fungování komunistické propagandy. Jedná se především o Rudé právo, které mimo jiné přineslo svým čtenářům *„Zprávu vyšetřující komise předsednictva ÚV KSČ k případu O. Šlinga, M. Švermové a druhých zločinných škůdců a spiklenců“*, ve které byla Marie Švermová ještě před svým zatčením obviněna z mnoha zločinů.

---

⁴ Karel BARTOŠEK, Český vězeň: Svědectví politických vězenkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých. Praha : Paseka, 2001. 317 s.

⁵ Orální historie je metoda, kterou badatel získává nové informace a poznatky, a to na základě ústního sdělení osob, které byli účastníky či svědky událostí, které badatel zkoumá. Více např. viz. Vaněk, M. a kol., Orální historie. Metodické a „technické“ postupy. Olomouc 2003.

Zdrojem informací se staly také on – line dokumenty.⁶

II. II. Kritika literatury

Literaturu, která je v práci použita, lze rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvoří publikace týkající se let 1902 až 1945, jedná se především o literaturu, která vycházela v době kdy v Československu převládala komunistická ideologie, při jejím studiu je nutné zohlednit dobu jejího vzniku a přítomnou propagandu. Jedná se především o publikace o Janu Švermovi. Především práce autorky Věry Holé, v první řadě publikace *Jan Šverma*⁷, která popisuje život národního hrdiny Jana Švermy. Dále publikace *Jan Šverma očima pamětníků*⁸, kde jej připomínají pamětníci různých etap jeho života. Pamětníky jsou mimo jeho spolužáků, spolupracovníků a spolubojovníků i jeho sestra, nebo dcera Jiřina, která vzpomínala na období druhé světové války. Na období pobytu v Mezinárodní leninské škole v Moskvě vzpomínala i Marie Švermová.

Další publikací, kterou lze zařadit do této skupiny jsou paměti Josefy Slánské - *Zpráva o mém muži*.⁹ Slánský a Šverma byli velmi blízkými spolupracovníky a přáteli. Slánská vzpomíná na manžela Rudolfa Slánského a především na jeho počátky jeho politické kariéry a na jeho proces.

Do druhé skupiny lze zařadit publikace týkající se období života Marie Švermové v letech 1945 až 1992. V první řadě se jedná o díla věnující se vzniku KSČ. Velmi důležitou byla práce Jacquese Rupnika *Dějiny Komunistické strany Československa : od počátků do převzetí moc*¹⁰, ve která je věnována KSČ od jejího vzniku, až po rok 1948. A kniha Martina Nechvátala *15.5.1921 - založení KSČ : ve službách Kominterny*¹¹, kde je nastíněn vznik Komunistické strany Československa.

Dále se jedná o publikace zabývající se politickými procesy. Literatura která zpracovává politické procesy padesátých let dvacátého století mohla v Československu vycházet až po roce 1989. Jedná se tak o práce nové, nebo o exilovou literaturu, která se v Československu mohla objevit až na počátku devadesátých let.

---

⁶ www.psp.cz, www.totalita.cz

⁷ Věra Holá, *Jan Šverma*. Praha 1976, 106 s.

⁸ Věra HOLÁ. *Jan Šverma očima pamětníků*. Praha 1989, 331 s.

⁹ Josefa SLÁNSKÁ, *Zpráva o mém muži : Vzpomínky na R. Slánského*. Praha 1990. 212 s.

¹⁰ Jacques RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany Československa : od počátků do převzetí moci*. Praha 2002, 284 s.

¹¹ Martin NECHVÁTAL, *15.5.1921 - založení KSČ : ve službách Kominterny*. Praha 2002. 125 s.

Literatura se zabývá procesy v celostátním měřítku a poskytuje jejich základní přehled, jako to činí práce Karla Kaplana a Pavla Palečka *Komunistický režim a politické procesy v Československu*¹². Dále se literatura zaměřuje na konkrétní případy jako jsou procesy a Miladou Horákovou a Rudolfem Slánským.

Mezi publikace zabývající se procesy obecně patří bezesporu *Nekrvavá revoluce*¹³, kniha, která poskytuje jak všeobecný přehled o politické situaci v Československu od února 1948 do první poloviny padesátých let, tak přehled o politických procesech a jejich základní rozbor. Autorem je historik Karel Kaplan, z jehož pera vzešla celá řada knih, věnujících se tomuto tématu. K jeho dalším publikacím patří například *Nebezpečná bezpečnost*, ve které se zaměřil na schéma aparátu StB, její úlohu a aktivity v komunistickém režimu, pravomoci a vyšetřovací metody. Další kniha kterou sestavil Karel Kaplan *StB o sobě : výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka*¹⁴ vypovídá o praktikách při výsleších a o zacházení s politickými vězni.

Mezi publikace zabývající se konkrétními celorepublikovými procesy patří mimo případu „M. Horákové a spol.“ případ „R. Slánského a spol.“ Popsán je v knize Karla Kaplana *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*¹⁵. Zabývá se procesem od jeho prvních koncepcí, přes zatýkání podezřelých, výslechy, až po samotný proces. Na základě této publikace můžeme alespoň částečně poznat, jak vypadala příprava politického procesu v padesátých letech. Další literaturou zabývající se politickým procesem s Rudolfem Slánským je publikace, která stojí mimo tuto skupinu. Jedná se *Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským*¹⁶, spis který vydalo ministerstvo spravedlnosti bezprostředně po procesu. Nachází se zde detailní popis samotného průběhu procesu, výpovědi obžalovaných a svědků.

Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu vydával důležité odborné práce, mezi ně patří sborníky *Securitas Imperii* a ediční řada *Sešity*. Tyto práce vycházejí z dobových dokumentů, které jsou významným zdrojem informací pro

---

¹² Karel KAPLAN - Pavel PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001.

¹³ Karel KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*. Praha 1993, 447 s.

¹⁴ *StB o sobě : výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka*. Praha 2002, 439 s

¹⁵ Karel KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*. Praha 1992. 303 s.

¹⁶ Československo, Ministerstvo spravedlnosti, *Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským*. Praha 1953, 547 s.

pochopení daného období a pro objasnění určitých událostí. Z vydaných sešitů byly pro tuto práci důležité především ty, které se zabývají justicí *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*¹⁷.

Zcela mimo všechny skupiny patří stěžejní kniha této práce a to *Český vězeň : svědectví politických vězeňkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých*¹⁸ Karla Bartoška. Autor vedl rozhovory s politickými vězni z různých období. Dialogy se týkaly především jejich procesů a věznění. Stejně je tomu i u rozhovoru s Marií Švermovou. Je ale nutné přihlídnout k tomu, že rozhovor vznikl v roce 1977, kdy se situace v Československu částečně změnila a Švermová byla víc jak dvacet let na svobodě, což mohlo ovlivnit její vzpomínky na padesátá léta.

Další knihou, která se týká přímo Marie Švermové jsou *Komunistky s fanatismem v srdci* 19 autora Jiřího Pernese. Publikace nabízí medailonky deseti komunistek a jejich životních příběhů. Jednou z nich je i Marie Švermová.

---

¹⁷ *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl III.* Praha 2004. 479 s.

¹⁸ Karel BARTOŠEK, *Český vězeň.: Svědectví politických vězenkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých.* Praha : Paseka, 2001. 317 s.

¹⁹ Jiří PERNES, *Komunistky s fanatismem v srdci.* Praha 2006. 236 s.

III. Život Marie Švermové v letech 1902 až 1948

III. I. Dětství a mládí

Marie Švermová, rozená Švábová, se narodila 17. ledna roku 1902 v Trnovanech²⁰ u Teplic. Pocházela z dělnické rodiny, ze šesti sourozenců, o které se jako nejstarší musela starat. Její otec se jmenoval Marin Šváb a její matka Kristína Švábová, rozená Pavlíčková. Jedním z jejích bratrů byl Karel Šváb, pozdější náměstek ministra vnitra a od října roku 1949 vedoucí vyšetřovacího sektoru pro stranické a politické delikty.

Otec pracoval jako stavební dělník, zedník – štukatér. Byl členem sociální demokracie, často pronásledovaný za své přesvědčení. Byl zapáleným dělnickým funkcionářem, angažoval se v odborovém a socialistickém hnutí již za starého Rakouska, v roce 1907 dokonce za sociálně demokratickou stranu kandidoval do vídeňské říšské rady. Přestál těžké onemocnění a proto mu lékaři doporučili zanechat politické práce a změnit prostředí.²¹

Z tohoto důvodu došlo k první velké změně v životě Marie Švábové. Bylo jí 7 let. Otec nemohl doma sehnat práci, a tak se za ní i s celou rodinou přestěhoval do ciziny, do Německa. Uplatnění našel nejprve v Sasku. Brzy začal znovu organizovat dělníky a přišel o práci. Stěhovali se tak dál, tentokrát do Porúří.²² Rodina se ocitla v cizím prostředí, děti chodily do německé školy. Český rodina komunikovala pouze doma. Švermová později přiznala, že němčinu považovala za svůj druhý mateřský jazyk.²³

Sama Marie Švermová ve svých vzpomínkách přiznává, že v této době se začaly formovat její sympatie k levicovému hnutí: „ Vyrůstala jsem v Německu, kde na mě působilo několik vlivů. Ve škole jsme se učili, že německý národ, německá říše jsou ze všech nejlepší, měly a mají všechno nejnejnej...

Měla jsem možnost vidět na vlastní oči život rodin přistěhovalců, současně jsem hodně četla. V duši se mi vytvářel takový soucit, především soucit s dětmi ponižovaných a vyvržených. Život probíhal hlavně na ulici, odehrávalo se tam všechno po škole. A děti,

²⁰ Trnovany byly ještě v roce 1843 běžnou vesnicí, žilo zde jen 466 obyvatel. V roce 1900 zde už stálo 670 domů se 12 466 obyvateli. V roce 1909 byl postaven katolický kostel a v roce 1910 byly Trnovany se svými 15 000 obyvateli povýšeny na město.

²¹ Věra HOLÁ, *Jan Šverma očima pamětníků*. Praha 1989, s. 58

²² Tamtéž, s. 58

²³ Jiří PERNES, *c. d.*. Praha 2007, s. 76

kteřé do školy ještě nechodili, ůily takě hlavně na ulici. Mě jich bylo strašně líto. Tam to snad začalo, tam vyrůstal pocit lítosti a soucitu. Chtělo se mi jim tam pomoci. A táta šel do války.“²⁴

Za první světové války narukoval její otec do války, Marie tak jako třináctiletá musela opustit školu a nastoupit do práce. Byla také nucena nahradit svou matku, která onemocněla. Byla nejstarší ze šesti dětí. Nastoupila v továrně na její místo, pracovala od šesti hodin ráno, do šesti hodin večer a doma se potom starala o nemocnou matku.²⁵ Pracovala déle než rok, ke změně ji přinutil až návrat celé rodiny zpátky do Čech, v roce 1918.²⁶

III. II. Komunistické hnutí mládeže

Po vzniku Československa se Marie projevila jako hrdá vlastenka, která si od svobodného Československa hodně slibovala.²⁷ Na počátku dvacátých let se angažovala v komunistickém hnutí mládeže. V této době se ůivila především výukou a překládáním němčiny.²⁸

V rozhovoru, který poskytla v 70. letech Karlovi Bartoškovi uvedla: „Do Prahy jsme se vrátili v roce osmnáct, ještě byla válka. A do sociálně demokratické strany jsem vstoupila až po převratu osmadvacátého října. Bylo mi tehdy sedmnáct let, obdivovala jsem jako většina lidí Masaryka. Vzpomínám na jeho přivítání po návratu ze zahraničí, přijímali jsme ho jako tatíčka osvoboditele. S rodící se republikou však začínaly i nové rozpory mezi nadějí vkládanou do Masaryka a zklamáním ze skutečnosti, u mě už v devatenáctém roce, kdy jsem byla v sociálně demokratické sekci mládeže.“²⁹

Marie využila poválečných možností k doplnění vzdělání a přihlásila se jako externí posluchačka na právnickou fakultu.³⁰

Mimo studia se angažovala i jako členka Hnutí komunistické mládeže. Hnutí mělo dvanáct center, podle tehdejších krajů. Obvod měl být vhodný pro akci, to znamená hospodářsky a „revolučně“ připraven pro vedení boje. Ve zprávě z Policejního

²⁴ BARTOŠEK, c. d., s. 53

²⁵ HOLÁ, Jan *Šverma očima pamětníků*, s. 58

²⁶ PERNES, c. d., s. 76

²⁷ Tamtéž, s. 77

²⁸ BARTOŠEK, c. d., s. 51

²⁹ Tamtéž, s. 53

³⁰ HOLÁ, Jan *Šverma očima pamětníků*, s. 58

ředitelství v Praze, ze dne 21. října 1921, je ještě Marie Švábová uvedena jako jedna z „nejvíce exponovaných osob“ hnutí komunistické mládeže. Je zde také označena jako posluchačka práv.³¹ Z protokolu sepsaného 5. prosince 1921 se dozvídáme, že se v Praze konala porada všech skupin sociálně demokratické mládeže. Delegáti přijíždějící do Prahy se u Švábové měli informovat na místo, kde bude sjezd probíhat. Delegáti se měli chodit ptát přímo do jejího bytu. Nakonec sama nebyla seznámena s tím, kde sjezd bude probíhat. Jak v protokolu sama prohlašuje, nebyla sice členkou sociální demokracie, ale schůze se chtěla zúčastnit. Zároveň dodává, že až do léta roku 1921 se účastnila komunistického hnutí, ale od června se tak již neděje. Zdůvodnila to svým zdravotním stavem a tím, že se připravovala na historicko právní zkoušku.³² O tom že se komunistického hnutí účastnila ještě 15. května 1921 svědčí zpráva o jejím opuštění republiky bez cestovního pasu. Odjela tehdy na sjezd komunistické mládeže do Drážďan.³³ 14. července se měla vyjádřit v tom smyslu, že agitovala na Příbramsku tak, že ji málem „zmlátili“, proto že má nyní doma revolver, že v těchto časech musí být ozbrojena.³⁴ Z archivních materiálů vyplývá mnoho rozporů a nejasností. Je tedy nasnadě položit si další otázku, co vlastně Marie Švábová v tomto období prožívala?

III. II. I. Vznik Komunistické strany Československa

V roce 1921 byla zakládající členkou Komunistické strany.³⁵ Komunistická strana Československa vznikla oficiálně 15. května 1921 přejmenováním odštěpené větší části Československé sociální demokracie. Jejím prvním předsedou byl Bohumír Šmeral. V době svého vzniku byla v absolutních i relativních číslech jednou z největších komunistických stran na světě.³⁶

Do strany spolu s Marií vstoupil i její otec a bratr Karel. V roce 1949 poskytla Marie Švermová interviu pro ženské hnutí, kterého se aktivně účastnila, v tomto textu vysvětluje mimo jiné i své důvody vstupu do strany. Je nutné poznamenat, že z textu je patrná propaganda, která byla po roce 1948 nezbytná. „*Myšlenka komunismu, která získala všechny členy rodiny, se stala pevným jednotícím poutem, která vážala pevně*

³¹ NA, fond PÚZ – AMV 207, karton 7, signatura 207 – 7 – 3, s. 87

³² NA, fond PP 1921 – 1930, Policejní ředitelství Praha II. – prezidium, karton 435, signatura 42/Š – 69/26

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Právo, 2. 12. 2000, s. 18.

³⁶ Martin NECHVÁTAL, *15. 5. 1921 Založení KSČ: ve službách Kominterny*. Praha 2002, s. 50

*sourozence mezi sebou a vytvářela i krásný vzájemný poměr mezi dětmi a rodiči. Pocit že i já, jako jednatelka jsem zodpovědná za bídu, kterou jsem viděla kolem sebe, mne přivedl do komunistické strany a tento cit zodpovědnosti každého člověka vůči lidské společnosti, ve které žije, považuji za nejdůležitější lidskou vlastnost.*³⁷

III. III. Život s Janem Švermou

Marie Švábová se při překládání do němčiny živila ještě jako sekretářka. Naučila se psát na stroji, zvládala těsnopis. I díky tomu začala pracovat v aparátu KSČ. Nejprve jako sekretářka Komsomolu. Komsomol byla organizace, která předcházela Komunistickému hnutí mládeže.³⁸ Později pracovala jako členka ženoddělu (oddělení pro práci mezi ženami).³⁹ Netradiční slovo ženoděly pocházelo z ruského *ženskije odděli* (ženodděli) a o jeho zavedení se zasloužila právě Marie Švábová. Jejich cílem bylo přebudovat agitační výbory, ve kterých se ještě prosazovala myšlenka staré sociální demokracie, na „ženodděli, které budou výchovné a agitační.“⁴⁰ Výchovnou funkcí mělo být umění ovlivňovat masy napojovat je na podnikové stranické buňky. Agitační úkol ženodělu spočíval ve větší osobní iniciativě a sebevědomí vůdkyň. Ty byly dosazovány shora a jejich úkolem bylo psát pokyny, hlášení, zadávat a kontrolovat úkoly. V podstatě spočívala jejich práce v povzbuzování zájmu žen o třídní revoluční boj.⁴¹

Ženoděly prostřednictvím stranického ústředí podléhaly mezinárodnímu sekretariátu komunistických žen v Moskvě. Přesto nemohly splnit jejich důležitý požadavek – více továrních dělnic do svých řad. Ze všech členek strany bylo 73% v domácnosti. Stejně tak byly často funkcionářky svými stranickými kolegy podceňovány.⁴²

V roce 1923 se jí narodila dcera Jiřina, jejímž otcem a životním partnerem Marie byl známý komunistický politik, v té době student práv Jan Šverma.⁴³ Jan a Marie se seznámili na jedné ze schůzí dělnické mládeže v roce 1921. Marie tehdy mluvila o tom, že poctiví tělocvikáři nemohou mít nic společného s tehdejšími

³⁷ NA, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 509, s. 3

³⁸ NECHVÁTAL, c. d., s. 53

³⁹ HOLÁ, *Jan Šverma očima pamětníků*, s. 61

⁴⁰ Eva UHROVÁ, *Ženy v KSČ a textilní dělnice v Čechách ve 20. letech*, in: *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu II.* s. 29

⁴¹ Tamtéž., s. 29 - 30

⁴² Tamtéž., s. 29 - 30

⁴³ BARTOŠEK, c. d., s. 51

pravicovým vedením. Podruhé se viděli na schůzi mládeže v Karlíně. Shodli se, že oba studují na právnické fakultě a dohodli se, že se budou společně učit. Marie se připravovala na státnici. Nejprve se scházeli v univerzitní knihovně, později se domluvili na schůzkách u Jana Švermy doma. Jejich vztah přerostl brzy z přátelského, ve vztah partnerský.⁴⁴ Narození jejich dcery, způsobilo velký rozruch. Mezi komsomolci byl tehdy pevně vžit názor, že dítě v tak bouřlivé době je příliš velkou zátěží a manželství překonaným měšťáckým předsudkem. Správný revolucionář se neměl ničím vázat, ani láskou, ani rodinou. Na pořadu dne byla revoluce, ne rodina.⁴⁵ Stejný pocit měla i Marie Švermová. Byla přesvědčená o tom, že silný osobní vztah odvádí člověka od toho, v čem vidí své poslání. Věřila že člověk se nesmí dát ničím spoutat, jen svým přesvědčením, svou prací pro splnění svého vytyčeného cíle. Dokonce se ze svého přesvědčení chtěla s Janem rozejít. Ten ji však přesvědčil o opaku a zůstali spolu. Svůj vztah zpečetili manželstvím, až za několik let.⁴⁶

Když se jim dcera Jiřina, které vždy říkali Jurka narodila bylo Marii dvacet let a Janovi dvacet jedna let.

III. III. I. Jan Šverma

Jan Šverma se narodil 23. března 1901. Pocházel z odlišného prostředí, než jeho žena. Dovolím si tvrdit, že Jan pocházel z prostředí „buržoazie“, se kterou se KSCČ chtěla vypořádat. Můžeme si tedy položit otázku, zda to proč Jan tak moc sympatizoval s komunistickou stranou bylo pouze přesvědčení, nebo vzdor, proti vlastní rodině a jejímu postavení. Podle mého názoru byl Jan pohlcen revolučním obdobím a v komunistické ideologii viděl svou budoucnost.

Jeho otec byl advokát v Mnichově Hradišti, jeden čas zastával funkci starosty tohoto středočeského města. Dokázal tedy rodinu finančně zabezpečit. Dětství prožil Jan v materiálně dobře zajištěné rodině. Když mu bylo deset let jeho otec zemřel. Matka zůstala sama, ale i přesto se dokázala o Jana postarat. Umožnila svému synovi studium na gymnáziu a později i na právnické fakultě. Mladý Jan Šverma sympatizoval s dělnickým hnutím a roku 1921 vstoupil do Komunistické strany Československa.

Po narození dcery žili Jan s Marií ve společné domácnosti s Janovou maminkou, v jejich starém karlínském bytě. Neměli finanční prostředky. Jan stále studoval a práce

⁴⁴ HOLÁ, *Jan Šverma očima pamětníků*, s. 56 - 57

⁴⁵ Věra HOLÁ, *Jan Šverma*, Praha 1976, s. 21

⁴⁶ HOLÁ, *Jan Šverma očima pamětníků*, s.56

ve straně a v mládeži je zaměstnávala, proto babička Švermová malou Jurku často hlídala. Když nebyla doma, museli najít někoho známého, kdo by jí pohlídal.⁴⁷ To svědčí o tom, že ani jeden z nich neměl v plánu vzdát se své kariéry a starat se o malé dítě.

V bytě u Švermů se často scházeli členové krajského vedení mládeže. Chtěli se zdokonalovat v marxistické teorii. Mimo to psali a publikovali svoje studie a články v teoretickém časopise *Komunistická revue*. Kritizovali stranu, za její sociálně demokratické pozůstatky. Tehdy vznikl i výraz „karlínští kluci“, jako název pro mladé kritiky, kteří svými články mífili na tehdejší způsoby stranické práce a stranického vedení. Mezi „karlínskými kluky“ byla Marie jedinou ženou, kromě jejího druha mezi ně patřil i Rudolf Slánský, nebo Václav Kopecký.⁴⁸

Šverma bez problémů pokračoval ve studiu na Karlově univerzitě. Jeho snem bylo otevřít si advokátní kancelář, která bude k dispozici komunistické straně a dělnické třídě.⁴⁹ Koncem roku 1924 přišla také nabídka od strany, měl se stát redaktorem *Večerníku Rudého práva*. Jan měl před poslední státnicí a studium chtěl rozhodně dokončit. Přesto se rozhodl, že státnici odloží a nabídku přijme. Nevěnoval se ale jen práci v novinách, organizoval schůze, zasedání, přednášky a psal články. Stále pracoval v mládeži. Nakonec u něj zvítězila žurnalistika a školu nikdy nedokončil, obětoval tak své práci a zároveň tedy i straně studium.⁵⁰

Počátkem roku 1926 byli z jednotlivých sekcí Komunistické internacionály vybráni kandidáti na posluchače do první mezinárodní politické školy, která měla být zahájena v Moskvě. Mimo jiných byli vybráni Jan a Marie. V případě Jana Švermy je velmi pravděpodobná možnost, že jeho odchod do Moskvy měl být pokusem o uklidnění mladého radikála, který stále častěji a otevřeněji kritizoval politiku KSČ. Přesto, pro ně znamenala tato nabídka velkou událost, která jim plnila jejich sen důkladně poznat Sovětský svaz a současně studovat. Odjet do země kterou obdivovali, o níž si mysleli, že neexistuje vykořisťování člověka člověkem, kde všichni žijí šťastně a v blahobytu.⁵¹

---

⁴⁷ HOLÁ, *Jan Šverma očima pamětníků*, s.61

⁴⁸ Tamtéž, s. 61

⁴⁹ PERNES, *c. d.*, s. 77

⁵⁰ HOLÁ, *Jan Šverma očima pamětníků*, s.61

⁵¹ Tamtéž, s. 63

Od rozhodnutí odjet je neodradilo ani, že opustí domov, soudruhy, svou práci a hlavně jejich malou dceru Jurku. Svěřili ji do péče Mariiny maminky.⁵²

III. III. II. Leninská škola

Na jaře 1926 odjeli do Moskvy. Škola byla umístěna v paláci, který carevna Kateřina nechala postavit pro hraběte Orlova. Každý student měl svůj pokoj, ve větších pokojích měli studenti možnost bydlet po dvou. Byly vytvořeny čtyři studijní skupiny – německá, francouzská, anglická a ruská, do kterých byli zařazeni soudruzi z celého světa, směřodatná byla řeč, kterou ovládali. Každý z žáků si musel dát jiné jméno, které měl i v legitimaci školy. Docházelo tak k situacím, že studenti nevěděli, jak se ve skutečnosti jmenují. Teprve až když se setkali později a někteří z nich byli ve vedoucích funkcích, poznali svá pravá jména.⁵³

V polovině května bylo zahájeno vyučování. Hlavními předměty byly politická ekonomie, dialektický a historický materialismus, dějiny dělnického hnutí a dějiny VKS(b). Dopoledne se konaly přednášky, odpoledne individuální studium a večery si studenti organizovali podle sebe. Jan s Marií chodili po Moskvě, do divadel, nebo se stýkali s přáteli.⁵⁴

I přesto že studium pro ně bylo velmi náročné, vzpomíná Marie Švermová na léta strávená v Moskvě jako na šťastná: *„Dny ve škole plynuly v dobré pohodě. I když učení bylo velkou duševní zátěží, uchovali si všichni dobrou náladu. Nikdo neměl hmotné starosti, nikoho netížil denní shon a chvat, vyčerpávající stranická práce, ani obavy před pronásledováním ve svých domovech. Pro mne a pro Jana to byla šťastná doba i osobně. Poprvé jsme měli čas na sebe.“*⁵⁵

Mimo teoretické přípravy odjeli studenti také do podniků na praxi. Aby zjistili, jak těžké je budování socialismu v hospodářsky zaostalé zemi. Jan a Marie odjeli do Kolomny, vzdálené 80 kilometrů od Moskvy.⁵⁶

V letních měsících měli možnost zvolit si studijní cestu s tematikou, která je zajímala. Jan si vybral řešení národnostní politiky a Marie se k němu připojila. Za

---

⁵² HOLÁ, Jan *Šverma očima pamětníků*, s. 63

⁵³ Tamtéž, s. 64

⁵⁴ Tamtéž, s. 66

⁵⁵ Tamtéž, s. 66

⁵⁶ Tamtéž, s. 66

předmět svého studia si zvolili Burjatskou republiku, kam odcestovali. Strávili tam několik týdnů cestováním a poznáváním zdejší kultury. Když se vrátili do Moskvy, čekala tam na ně jejich dcera Jurka. Ilegálně ji přes hranice propašovali členové tělovýchovné delegace, nikdo ji neměl zaznamenanou v cestovním pase, tak ji propašovali schovanou pod kabátem.⁵⁷

Jurku chtěli v Moskvě nechat v mateřské škole, ale nebyla volná místa. Zůstala tedy s nimi v leninské škole. Když měli přednášky, vždy se jí někdo ujal, střídaly se tak u ní soudružky všech národností, podle toho, kdo měl volno. Situace se tak nedala vyřešit natrvalo. Brzy pochopili, že bude lepší aby Jurka byla v Praze. Zpátky jí tedy odvezla jejich přítelkyně, matka Lexy Bubeníčka, která se kdysi vystěhovala z Čech a bydlela blízko Moskvy. Chtěla se jet podívat do Čech, tak vzala malou Jiřinu s sebou, tam se jí potom ujaly babičky.⁵⁸

V létě roku 1928 se konal VI. sjezd Kominterny, které se zúčastnila i početná delegace z Československa. Přijel i Klement Gottwald⁵⁹, který stál v čele domácí opozice proti Bohumilu Jílkovi⁶⁰. V této době se Jan Šverma s Gottwaldem sblížili.

---

⁵⁷ HOLÁ, Jan *Šverma očima pamětníků*, s. 70

⁵⁸ Tamtéž, s. 71

⁵⁹ GOTTWALD Klement (* 23. 11. 1896 Dědice, + 14. 3. 1953 Praha); Gottwald byl nemanželským synem chudé zemědělské dělnice. Před 1. světovou válkou se ve Vídni vyučil truhlářem a účastnil se činnosti v dělnickém tělovýchovném hnutí a mezi sociálnědemokratickou mládeží. V letech 1915-18 byl vojákem rakousko-uherské armády. V létě 1918 z armády dezertoval. Po 28. říjnu 1918 dva roky sloužil v Československé armádě. Ve 20. letech byl funkcionářem komunistické strany na Slovensku a redaktorem jejího tisku. V letech 1926-29 pracoval v pražském sekretariátu KSČ a zformoval důsledně kominternovskou opozici proti jejímu tehdejšímu vedení. Podle místa sekretariátu, pražské čtvrti Karlín, se jeho mladým stoupencům začalo říkat "karlínští kluci". V únoru 1929, na jednání V. sjezdu KSČ, se třiatřicetiletý Gottwald a jeho karlínští kluci (Guttman, Šverma, Slánský, Kopecký, Reiman aj.) dostali do vedení strany. Gottwald byl zvolen generálním tajemníkem. Přitom už od roku 1928 byl členem vedoucího orgánu Komunistické internacionály, její exekutivy. V září a říjnu 1938 Gottwald patřil k hlavním představitelům opozice proti přijetí mnichovského diktátu. V listopadu 1939 emigroval do Sovětského svazu, kde až do poloviny roku 1941 zastával politiku odpovídající sovětsko-německému paktu ze srpna 1939. Mezinárodní poměry a vývoj války umožnily Gottwaldovi a jeho skupině zásadním způsobem promluvit do poválečného uspořádání Československa. Projekt Národní fronty a *Košického vládního programu*, pocházející z Gottwaldovy dílny, zaručoval vyřazení představitelů domácího odboje i předválečné agrární, národnědemokratické a živnostenské strany z podílu na moci v obnoveném státě. Do Prahy se Gottwald vrátil 10. května 1945 jako místopředseda vlády a předseda Národní fronty. Od roku 1945 až do své smrti byl předsedou KSČ. 26. května 1946 komunisté vyhráli v podstatě demokratické volby a 2. července se Gottwald stal předsedou vlády. 14. června 1948 se stal prezidentem republiky a byl jím až do své smrti v roce 1953.

⁶⁰ JÍLEK Bohumil (* 17. 10. 1892 Dešná, + 3. 8. 1963 New York); V letech 1925-29 byl generálním tajemníkem KSČ. V roce 1929 po nástupu Gottwaldovského vedení jej ze strany vyloučili. Přешel do strany agrární a uplatnil se jako funkcionář jejich odborů. Po únoru 1948 Jílek emigroval do USA.

Pomalou se uzavíralo i jejich dvouleté studium na leninské škole. Z poklidného života v Moskvě se vrátili zpět do bouřlivého politického života v Československu.⁶¹

III. III. III. Bolševizace KSČ

V létě roku 1928 sílila v Praze opozice proti dosavadnímu vedení strany, reprezentovanému Bohumilem Jíllem. Nesouhlas pocházel především z řad loajálně prokominternových mladíků, kteří se doma netěšili velké autoritě, ale o to větší naděje do nich vkládala Moskva – a stejně tak oni do ní. Pro bolševizaci strany se vyslovili rodící se osobnosti KSČ, mezi nimi i nedostudovaný právník Jan Šverma. Hlavním představitelem této radikální skupiny byl Klement Gottwald.⁶² Marie Švábová se po boku svého životního partnera postavila taktéž na stranu Gottwalda. Kolem Gottwalda se již v Moskvě zformovalo „jádro“, které se potom na V. sjezdu podílelo na převzetí stranických postů. Tímto jádrem se stali Šverma, Slánský, Reiman, Applt, Dolanský, Köhler, Švábová. V Československu se potom připojili další.⁶³

Po návratu do vlasti se Marie Švábová za Jana Švermu provdala. Bohužel přesné datum jejich sňatku se mi nepodařilo zjistit.

V roce 1928 probíhal uvnitř KSČ prudký boj. Proti stávajícímu vedení se postavila skupina mladých radikálů – většinou přátel Švermových – které otevřeně podpořila Moskva. Kominterneta setrvale zasahovala do dění v Československu a spojence nacházela především v opozičních poslancích vedených Gottwaldem. Ten nebyl funkcionářům ani členské základně znám, ani přijímán.⁶⁴ Marie Švábová charakterizovala atmosféru ve vedení strany: „*Jílek dovedl držet pozice a odstraňovat ze svého okolí každého, kdo se mu zdál politicky nebezpečný. Šmeral politik velkého formátu, který měl ve straně velkou autoritu, byl pro Jílka starý oportunist, Kreibich příliš vyhraněnou osobností, Reimann zase typický intelektuálský rýpal. Jílek ani jednoho z nich nemohl potřebovat doma. Situace v Kominterně mu nahrávala v jeho záměrech vzdalovat od sebe ty, jež považoval za své konkurenty.*“⁶⁵

V čele opozice stál již zmiňovaný Klement Gottwald, který působil od roku 1925 jako člen ústředního výboru a vedoucí stranické propagandy.⁶⁶ Díky svému talentu

---

⁶¹ HOLÁ, Jan *Šverma očima pamětníků*, s.66

⁶² NECHVÁTAL, c. d., s. 53

⁶³ Tamtéž, s. 87

⁶⁴ Tamtéž, s. 85

⁶⁵ Tamtéž, s. 85

⁶⁶ PERNES, c. d., s. 77

se stal brzy uznávanou autoritou. Podle Marie Švermové měl schopnost přesně myslet a jasně formulovat. Nepoužíval běžné fráze, mluvil a psal srozumitelně i o složitých problémech. Podle ní byl v té době originální člověk, ale po delším pobytu v Moskvě z oněch originálních přístupů ochladl.⁶⁷

Marie a její muž se podíleli na vnitrostranickém převratu, který provedl Gottwald na V. sjezdu KSČ 18. února 1929, konaném v Praze v Libni.⁶⁸ Později byl převrat nazván jako „bolševizace“ strany. Od této doby se strana stala poslušným nástrojem Moskvy a její politiky. Marie i Jan se na tomto vývoji aktivně podíleli a oba se pak v roce 1929 staly členy ústředního výboru KSČ, Švábová také kandidátkou politbyra a Šverma dokonce řádným členem politbyra.⁶⁹

Zatím co Marie našla uplatnění v ústředním aparátu strany, jako spolupracovnice Rudolfa Slánského na organizačním úseku, její manžel budoval větší kariéru.⁷⁰ Od roku 1928 byl členem Ústředního výboru KSČ a šéfredaktorem Rudého Práva.⁷¹

III. III. III. Léta 1929 až 1934

I přesto že se Marie ve svých šestadvaceti letech, pomalu stávala významnou členkou strany, pokračovala ve své činnosti podobně jako ve dvacátých letech. Navštěvovala a organizovala nejrůznější schůze, účastnila se pochodů a demonstrací. A také se často dostávala do konfliktu se zákonem. Tuto skutečnost dokládají policejní protokoly, které jsem měla možnost prostudovat.

23. července 1929 byla Marie zadržena policií. Důvodem bylo mísení se do úředního úkonu a neuposlechnutí úředního rozkazu. 23. července byla totiž prováděna prohlídka v sekretariátu Komunistické strany v Karlíně, kde Marie pracovala. Prohlídku nařídilo policejní ředitelství v Praze, měly být zabaveny ilegální letáky a tiskoviny. Bylo zakázáno, aby kdokoliv z úředníků opouštěl místnost. Všichni poslechli, až na Marii Švermovou, která se i přes neustálé napomínání snažila místnost opustit. Kvůli ní

---

⁶⁷ BARTOŠEK, c. d., s. 79

⁶⁸ NECHVÁTAL, c. d., s. 88

⁶⁹ PERNES, c. d., s. 79

⁷⁰ Tamtéž, s. 81

⁷¹ Československé listy, 1. 5. 1945.

byla prohlídka zastavena. Marie se snažila opustit místnost za každou cenu, dokonce odstrčila policejní agenty.⁷²

1. prosince 1929 byla Marie Švermová zadržena znovu z důvodu demonstračního chování v průvodu a neuposlechnutí strážce. Vypověděla, že nechtěla nijak zvlášť demonstrovat, šla pouze po chodníku a ne v průvodu. Policii chtěla jenom dosvědčit, že muž, Slovinec, který byl při tomto průvodu zadržen se ničím neprovinil. I přes její výpověď byla odsouzena, ke dvěma dnům vězení. Ustavičně si stála za svým, že se hlásila pouze za svědka při zatýkání Slovince a žádala odvolání, proti trestnímu výměru.⁷³

Ve 30. letech bylo běžnou praxí pořádat veřejné schůze. Schůze svolávaly různé instituce, schůze měly daný předmět i program, např.: Důvěrná schůze nezaměstnaných, Hospodářská a politická situace, Veřejná schůze nájemníků a podnájemníků... apod. Na každé akci byl přítomen policejní dozor, který kontroloval a zároveň popisoval průběh schůze, o němž referoval na policejním ředitelství v Praze. Kvůli jedné takové schůzi byla Marie odsouzena na 6 měsíců vězení a k peněžitému trestu 1000 Kčs. Odsouzena byla za své vystoupení na řečnické schůzi dne 8. března 1929 v Brně, kde podle policejních záznamů podněcovala ke zločinům a šířila nepravdivé zprávy.⁷⁴ Do vězení však nenastoupila. 2. února 1937 žádala o uznání prezidentské amnestie z 14. prosince na svůj případ. Jelikož trpěla zdravotními problémy a musela se starat o nezletilou dceru, byl její případ odložen a vězení se vyhnula.⁷⁵

Na základě těchto skutečností si dovoluji konstatovat že Marie byla oddanou komunistkou, která své práci a především straně, byla ochotná obětovat vše. Od své rodiny až po svou svobodu. Ani zkušenost ze zatčení a obava z nástupu do vězení nezabránila Marii Švábové účastnit se další schůze. Jednalo se o veřejnou schůzi žen konanou 11. prosince 1930. vystoupila zde se svým projevem, ve kterém mluvila mimo jiné i o poměrech v Sovětském Rusku, prohlásila že : *Revoluce nebyla žádnou hrou na schovávanou, když bolševici viděli svou záhubu začali pálit své podniky a zatápět doły. Bolševici měli co dělat, aby vše uvedli do pořádku. My kteří žijeme v kapitalistické krizi, víme, že jiné cesty není.*“ Po tomto její výroku policejní komisař (Jaroslav Šmíd)

---

⁷² PP 1921 – 1930, Policejní ředitelství Praha II. – prezidium – 1921 – 1930, karton 435, signatura 42/Š – 69/26

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž.

prohlásil schůzi za ukončenou a vyzval k opuštění sálu. Navrhl také, aby bylo se Švermovou zahájeno trestní řízení pro přečin podle §14, nebo §15 na ochranu republiky.⁷⁶ Touto situací lze dokumentovat jak přesvědčenou komunistkou, 9 let po vzniku strany, Marie byla. Zároveň je zřejmé jak vzhlížela ke sovětskému Rusku.

III. III. IV. Prezidentská volba 1934

V době prezidentské volby v roce 1934 byl díky svým radikálním postojům nucen Jan Šverma odejít do ilegality. Marie Švermová si tenkrát pronajala byt společně s Josefou Slánskou, manželkou jejího nadřízeného Rudolfa Slánského, který pobýval také v ilegality. Šverma i Slánský je tam chodili navštěvovat.⁷⁷ Vztah Jana Švermy a Rudolfa Slánského nebyl pouze pracovní. Oba byli nejen spolupracovníky ve straně, ale i dlouholetými přáteli. O přátelství které pojilo obě rodiny se můžeme dozvědět mimo jiné ze vzpomínek Josefy Slánské, manželky Rudolfa Slánského. Ta vzpomíná na společné soužití: „Několik měsíců jsme měli – bylo to v roce 1934 – dokonce společný poloilegální byt. Totiž já s Máňou Švermovou jsme si pronajali na cizí jména pokoj s kuchyní ve Vršovicích a Šverma s Rudou nás tam chodili navštěvovat. Ruda jednou týdně, Šverma častěji. I tam se vždy na hodinku dvě spolu sešli, aby projednali stranické záležitosti a pak Honza, který měl jiný „den návštěv“ než Ruda, odcházel. Z konspiračních důvodů totiž nesměli zůstat přes noc v našem bytě oba.“⁷⁸

V parlamentních volbách v roce 1935 zařadila Komunistická strana Československa na svojí kandidátku jak Jana Švermu, tak Rudolfa Slánského. Zvolením pak získali imunitu a nemuseli se dál skrývat.⁷⁹ Od roku 1935 byl tedy Šverma poslancem Československého Národního shromáždění.⁸⁰ V té době pobýval Klement Gottwald dlouhodobě v Moskvě. Z jeho pověření řídili práci strany Rudolf Slánský a Jan Šverma. V Moskvě byli za svou práci kritizováni, zejména pokud šlo o organizaci jednotné fronty.⁸¹ V prosinci 1935 stáli i v pozadí rozhodnutí umožnit zvolení Edvarda Beneše hlavou státu. Ten se KSČ odvděčil tím, že vyhlásil amnestii pro předáky skrývající se v Moskvě. Záhy se tak Gottwald, Kopecký a další se vrátili do Prahy.

⁷⁶ NA, fond PÚZ – AMV 207, karton 1312, signatura 207 – 1312 – 18, s. 269

⁷⁷ PERNES, c. d., s. 81

⁷⁸ Josefa SLÁNSKÁ, *Zpráva o mém muži*. Praha 1990, s. 89

⁷⁹ PERNES, c. d., s. 81

⁸⁰ Československé listy, 1. 5. 1945.

⁸¹ SLÁNSKÁ, c. d., s. 90

Naopak Šverma se Slánským byli povoláni do Moskvy do Kominterny, aby se zodpovídali ze svých chyb.⁸² Marie společně s Josefou Slánskou na své muže čekali. Většinu času trávily u Slánské v bytě. Jak přiznává Slánská byly to pro obě těžké týdny a obávaly se „*jak to s nimi dopadne*“. Šverma i Slánský kritiku přijali a provedli sebekritiku, potom se mohli vrátit zpět ke svým ženám, do Československa.⁸³

Šverma postupoval ve stranické hierarchii pořád víc, v roce 1936 se stal šéfredaktorem Rudého práva a zůstal jím až do roku 1938.⁸⁴

Marie Švermová 2. února 1937 žádala o uznání milosti prezidenta republiky ze 14. prosince 1935 na svůj případ – již zmiňované šestiměsíční odnětí svobody a peněžitý trest, kvůli zatčení na řečnické schůzi v Brně 8. března 1929. V této souvislosti byl vypracován posudek na osobu Marie Švermové. V něm se uvádí, že v roce 1937 byla nezaměstnaná, což zdůvodňovala svým zdravotním stavem. Do října 1936 pracovala jako úřednice v sekretariátu Komunistické strany v Karlíně, za plat 1200 Kčs. Stále byla činná v Komunistické straně, ale tvrdila, že kvůli svému zdravotnímu stavu méně než dříve. Strany se však nechtěla za žádnou cenu vzdát, což jí bylo doporučeno vyšetřovatelem, pomohlo by to její amnestii.⁸⁵ Další informace vyplývající z policejních spisů je, že se Marie velmi často stěhovala. Bydlela v Karlíně, ve Vršovicích, v Mnichově Hradišti. Stěhování však bylo nutné i kvůli činnosti jejího muže, který žil poloilegálním životem. Její pohyb byl sledován a vlastně i kvůli tomu nenastupovala do výkonu trestu. Dále se omlouvala svým zdravotním stavem, že je nemocná a musí se léčit a také tím, že musí vychovávat v té době sedmiletou dceru Jiřinu. Jak už jsem uvedla výše, amnestie jí nakonec uznána byla a do vězení nastoupit nemusela.⁸⁶

III. IV. Léta 1938 až 1945

III. IV. I. Druhá světová válka

Na podzim roku 1938, v předvečer druhé světové války, bylo ve vedení strany rozhodnuto, že ti soudruzi, kteří byli na veřejnosti příliš známí mají odejít do zahraničí, aby odtud vedli zápas za osvobození republiky. Byl mezi nimi i Jan Šverma, který měl

---

⁸² PERNES, c. d., s. 87

⁸³ SLÁNSKÁ, c. d., s. 90

⁸⁴ Československé listy, 1. 5. 1945.

⁸⁵ ABS, S-4-21, s. 7, Policejní protokol.

⁸⁶ Tamtéž, s. 7

odjet koncem listopadu a Marie Švermová, i s dcerou Jurkou ho měly následovat později. Odjezd z Prahy byl pro Švermovi o to těžší, že se museli rozloučit s Janovou maminkou, která byla velmi vážně nemocná a všichni věděli, že už se znovu nepotkají. Jan odešel do Moskvy začátkem prosince 1938 a Marie s dcerou ho následovaly o měsíc později, prvního ledna 1939.⁸⁷ Bližší informace o jejich cestě do emigrace se mi nepodařilo zjistit.

Jejich sídlem se stal stranický hotel Lux, který poskytoval útočiště pro komunistické emigranty z celého světa. Dcera Marie a Jana Švermových na něj vzpomíná: „V Luxu bylo skutečně internacionální prostředí a zvláštní atmosféra. Člověk tam mohl potkávat představitele nejrůznějších národů a slyšet nejrůznější jazyky. Vedle nás bydleli němečtí soudruzi, naproti v rohu soudružka z Japonska, pak rodina anglického funkcionáře, vedle nich rakouský soudruh Fürnberg se svou českou manželkou... Bydlení v Luxu bylo původně vyhrazeno pro pracovníky Kominterny. Z našich soudruhů tam tedy kromě nás bydleli Klement Gottwald, Bohumil Šmeral, Václav Kopecký, Viliam Široký a další... Také Rudolf Slánský, který i se svou manželkou pracoval v české redakci moskevského rozhlasu.“⁸⁸

V prvních měsících byl jejich život v Moskvě celkem normální. Jan ráno odjížděl do práce, na sekretariát Kominterny, Marie spolupracovala s moskevským zahraničním rozhlasem. Malá Jurka chodila do školy. Večer se všichni sešli v jejich dvoupokojovém bytě v Luxu a vyprávěli si, co zajímavého prožili. Dcera Jurka, později na toto období vzpomínala jako na šťastná léta, kdy konečně měla blízký vztah se svými rodiči. Protože jako malé dítě si jich vůbec neužila, více je zaměstnávala práce ve straně, než dcera.⁸⁹

Obyvatelé Luxu měli v k dispozici rekreační dům Kominterny, v Kunccevu nedaleko Moskvy. Mohli tam odjíždět po pracovním týdnu a prožít dny volna rekreací v přírodě. Švermovi této možnosti často využívali. Československá komunita v Luxu žila velmi družně. Soudruzi se často navštěvovali, vyprávěli si a vzpomínali na Prahu.⁹⁰

Marie v této době mimo působení ve vysílání českého rozhlasu, pomáhala s administrativními pracemi v ústředním sekretariátu KSČ.⁹¹

---

⁸⁷ HOLÁ, Jan *Šverma očima pamětníků*, s.159

⁸⁸ Tamtéž, s. 160

⁸⁹ Tamtéž, s. 160

⁹⁰ Tamtéž, s. 162

⁹¹ BARTOŠEK, c. d., s. 52

Jejich poklidný rodinný život v Moskvě trval jen několik měsíců. V květnu 1939 se Marie musela s Janem rozloučit. Strana ho vyslala do Paříže, kde až do porážky Francie v roce 1940 řídil činnost zahraničního byra KSČ a vydával časopis „Světový rozhled“. Jeho život v této době byl velmi dramatický a s rodinou byl v kontaktu pouze díky dopisům, které jim posílal. V lednu 1940 se vrátil zpátky do Moskvy. Soudruzi rozhodli aby si Jan po namáhavém putování trochu odpočinul v rekreačním domě v Kuncevu. Odjela tam s ním i Marie a skoro po roce spolu strávili několik dní.⁹²

Porušení sovětsko – německého paktu o neútočení znamenalo pro všechny emigranty v Moskvě ohromný šok. Začaly noční nálety, nacisté shazovali na město zápalné pumy. V době náletů se vytvořily noční hlídky, které kontrolovaly střechy domů a pumy zneškodňovaly, členem takové hlídky se stal i Jan Šverma.⁹³

Když se v říjnu 1941 přiblížila fronta nebezpečně blízko Moskvě, bylo rozhodnuto o její okamžité evakuaci. Situace sice dávala emigrantům naději na návrat do vlasti, ale atmosféra při evakuaci byla velmi nepříjemná. Všude vládla nervozita. Lidé byli transportováni vlaky, odkázáni byli pouze na jídlo které si stihli sebou zabalit. Cesty trvaly několik dní.⁹⁴

V poledne bylo o evakuaci rozhodnuto a už večer odjížděli. Sbalili si sebou vše potřebné i předepsanou zásobu jídla na tři dny. Před Luxem byla připravena nákladní auta a autobusy, které odváželi zavazadla. Pozdě večer 17. října dorazili Švermovi na nádraží. Bylo tam mimořádně rušno a museli dávat pozor, aby se jeden druhému neztratili. Byl pro ně připraven speciální vlak, pro pracovníky Kominterny. Dopadlo to ale tak, že se do něj dostali jen někteří soudruzi, ti kteří nepřišli v čas měli smůlu, vlak na ně nečekal. Švermovi se do vlaku dostali a cestovali společně. Řada lidí ve vlaku byla odtržena od svých rodin a od sbalených zásob jídla. Cestovali celý týden, až nakonec přijeli do Ufy, hlavního města Baškirské autonomní republiky.⁹⁵

Ubytování byli provizorně v ufském domě pionýrů. Spali na stolech, kufrech, nebo na zemi. Jan Šverma tam s nimi strávil jen jedinou noc. Druhý den po příjezdu byl na pokyn soudruhů odvelen zpět do Moskvy. Jan byl z této situace nadšený, byl rád, že bude blízko frontě kde se něco děje a kde bude prospěšný. Všechna únava a skleslost

---

⁹² HOLÁ, *Jan Šverma očima pamětníků*, s. 163

⁹³ Tamtéž, s. 164

⁹⁴ SLÁNSKÁ, c. d., s. 104

⁹⁵ HOLÁ, *Jan Šverma očima pamětníků*, s. 165 - 166

z něj rázem opadla, rychle s rozloučil s rodinou a vrátil se do Moskvy. Marii by v tuto chvíli určitě ani nenapadlo, že v ufské evakuaci stráví jeden a půl roku.⁹⁶ Jejich rodinný život znovu fungoval jen na principu dopisů. Dcera Jurka otce stále častěji žádala, aby umožnili soudruzi návrat do Moskvy i jí, chtěla začít studovat na vysoké škole. Na podzim roku 1942 odjela z Ufy i ona a Marie zůstala sama, bez svých nejbližších.⁹⁷

Marie se vrátila do Moskvy až v březnu 1943, ale ani v zde nežila rodina dlouho pohromadě. Jiřina se rozhodla, že vstoupí do československé vojenské jednotky, která se v té době v Sovětském svazu formovala. Manželé Švermovi žili tedy rok jen sami dva.⁹⁸ V této době se mimo jiné věnovali své zahrádce, která jim byla v areálu Kominterny přidělena. Marie měla zahradu ráda a práce na ní jí moc bavila.⁹⁹

III. IV. II. Smrt Jana Švermy

V roce 1944 na podzim vypuklo na Slovensku povstání. Vedení KSČ rozhodlo že na Slovensko pošle právě Jana Švermu a s ním i Rudolfa Slánského. Zpátky do Moskvy se však vrátil jen jeden – Slánský. Jan Šverma 10. listopadu 1944 zahynul při pokusu o přechod hory Chabenec v Nízkých Tatrách. Stal se prvním poslancem československého parlamentu, který zahynul v boji proti německým okupantům.

Gottwald a ostatní straničtí funkcionáři se o smrti Švermy dozvěděli až v únoru 1945. Stejně tak jako nevěděla o jeho smrti strana, nevěděla nic ani Marie. Ze vzpomínek Josefy Slánské se můžeme dozvědět, jak byli všichni připraveni šetřit city při oznámení smrti manžela: *„Je třeba zařídit, aby do Rudova příjezdu Marie Švermová, která dosud nic nevěděla, se nedostala do styku s někým kdo by jí nešetrně smrt jejího manžela oznámil. Tento smutný úkol prý připadne Rudovi, protože jedině on, který byl z Honzou do poslední chvíle, bude moci Máně říci všechny podrobnosti. A spoléhali taky na Rudovu jemnost a taktnost a vzácnou schopnost uklidňovat.“*¹⁰⁰

Aby se Marie nedozvěděla o smrti svého muže předčasně byla delegována na sjezd Všeslovanského výboru v bulharské Sofii. Vrátil do Moskvy se měla v době, když už byl přítomen i Slánský. Ten se vrátil koncem února 1945. Josefa Slánská na tuto

⁹⁶ HOLÁ, Jan *Šverma očima pamětníků*, s. 166 - 167

⁹⁷ Tamtéž, s. 170

⁹⁸ PERNES, c. d., s. 85

⁹⁹ HOLÁ, Jan *Šverma očima pamětníků*, s. 171

¹⁰⁰ SLÁNSKÁ, c. d., s. 132

situaci ve svých pamětech vzpomíná následovně: „*Pak přišel den, kdy přijela Máňa. Soudruzi jí šli naproti na letiště a zajistili, aby ji nikdo z českých soudruhů a soudružek nepotkal ani va výtahu, ani na chodbě. Když jí dovedli do bytu, zavolali Rudu. Ruda zůstal s Máňou sám. Teď se tedy Máňa dovídá to, co my jsme už věděli dřív. To, co měla vědět především ona, ale co se jí nikdo neodvážil říci. A teď prožívá Máňa těžkou chvíli svého života. Všichni, co v tomto domě žijeme, myslíme na ni, na to, aby vydržela první otřes. Věříme, že se Rudovi podaří převést Máňu přes to nejhorší úskalí. A mě je v této chvíli líto i Rudy, který sám tak těžce poržívá smrt blízkého přítele, nejbližšího spolupracovníka.*“¹⁰¹

V již několikrát citovaném propagandistickém textu z roku 1949 se můžeme dozvědět i informaci o manželství Švermových: „*Manželství Marie a Jana Švermy bylo tak dokonalé a krásné, že by předčilo i tu nejromantičtější literární předlohu. Právě jejich manželství bylo názorným dokladem, že vztah mezi mužem a ženou může být je tehdy dokonalý a trvalý, jestliže manžele spojuje něco víc, než jen domácnost a děti, jestliže je spojuje také společná myšlenka a společné úsilí za její uskutečnění.*“¹⁰²

Propaganda v padesátých letech byla opravdu všude, která žena by po přečtení tohoto textu nechtěla prožít něco podobného – a toto jí Komunistická strana může zaručit, stejně tak jako to dokázala u Švermové. Zároveň nemůžeme vyloučit snahu Komunistické strany vytvořit z Marie národní vdovu po komunistickém hrdinovi. Sama Marie přiznala, že se nikdy jako národní vdova necítila. Po válce chtěla především pracovat a ne hrát úlohu vdovy po hrdinovi, který zemřel v odboji. Až do této doby vystupovala pod svým dívčím jménem Švábová, teprve po válce jí úřady vydaly dokumenty na jméno Švermová. V rozhovoru s Karlem Bartoškem prohlásila, že se v té době necítila dobře, přímo že se chtěla upracovat. Tenkrát jí pomohl Otto Šling, který jí pomohl dostat se ze špatného psychického stavu.¹⁰³

III. V. Poválečná léta 1945 - 1948

V březnu 1945 došlo v Moskvě k dohodě mezi západní emigrací vedenou Dr. Edvardem Benešem a komunistickou emigrací vedenou Klementem Gottwaldem.

¹⁰¹ SLÁNSKÁ, c. d., s. 102

¹⁰² NA, fond KSC – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 509, s. 5

¹⁰³ BARTOŠEK, c. d., s. 83

Výsledkem těchto dohod bylo ustanovení první poválečné vlády a reforma politického systému. Nová vláda vznikla 4. dubna 1945 a hned o den později vydala své programové prohlášení – Košický vládní program. Přijetím Košického vládního programu akceptovaly v podstatě všechny politické strany koncepci přechodu k socialismu. Program totiž ratifikoval začlenění Československa do sovětské sféry vlivu. Složení vlády, v níž měli komunisté převahu, potvrzovalo, že nejde o pouhou diplomatickou formalitu.¹⁰⁴

Všechny povolené politické strany byly sdruženy v orgánu, jenž se nazýval „Národní fronta Čechů a Slováků“. Předsedou vlády byl prokomunistický Zdeněk Fierlinger.¹⁰⁵

Po válce se vrátila Marie Švermová do Československa již bez muže, patřila do nejužšího vedení strany. Byla zvolena členkou ústředního výboru předsednictva ÚV KSČ a stala se vedoucí organizačního oddělení sekretariátu ÚV KSČ.¹⁰⁶

Po květnu 1945 se Marie Švermová také pravidelně stýkala s Klementem Gottwaldem. Nejen pracovně, ale i soukromě. Od června 1948 pořádala jeho žena Marta pravidelně v úterý setkání, na kterých nesměl chybět ten, kdo se nechtěl znelíbit. Na Hradě se scházeli členové předsednictva, někteří členové vlády, umělci, ale i osobní přátelé. Většinou se jednalo o stále stejné lidi, kteří spolu spolupracovali i při výkonu svých funkcí. Projednávali tam věci, které se lépe vyřizovaly v neformálním prostředí, než na oficiálních schůzích. Někdy se tam nejen povídalo, ale i zpívalo.¹⁰⁷

Z funkce Švermové vyplývala mimo jiné zodpovědnost za výstavbu strany, činnost v krajích, za přijímání nových členů. Na svou stále se rozšiřující členskou základnu kladla strana mimořádný důraz. Předseda Klement Gottwald vyhlásil hned po válce, že komunisté získají na svojí stranu většinu národa. 29. března 1946 na VIII. Sjezdu Komunistické strany připadla Marii Švermové příjemná povinnost oznámit, že stanovený úkol se daří: *„Soudruh Gottwald zde již ohlásil, že jsme stranou milionovou... Ano splnili jsme úkol, který jsme si stanovili v otevřeném dopise ústředního výboru členstvu strany ze dne 15. ledna 1946. Máme dnes 1 081 544 členů. ... Podle hlášení krajů jsme získali 292 361 nových členů. ... Otevřeli jsme dokořán dveře všem čestným*

¹⁰⁴ Podrobněji o Košickém vládním programu Jacques RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany Československa. Od počátků po převzetí moci*. Praha 2002, s.191 - 212

¹⁰⁵ Karel KAPLAN, *Československo v letech 1945 – 1948*, s. 18 – 20.

¹⁰⁶ PERNES, c. d., s. 86

¹⁰⁷ BARTOŠEK, c. d., s. 80

*lidem a učinil jsme dobře. Jestliže nám proklouzl při vši ostražitosti někdo, kdo do našich řad nepatří, spoléháme na vás, že bude velmi rychle vyhoštěn, že nestrpíte mezi sebou nikoho, kdo by mohl vrhati tajemný stín na čistý štít naší strany.*¹⁰⁸

26. května 1946 se v Československu konaly první poválečné a zároveň na dlouhou dobu poslední demokratické parlamentní volby. Komunisté v nich získali 40 % hlasů.¹⁰⁹

V prostředí komunistické emigrace v SSSR se v průběhu druhé světové války zrodila koncepce tzv. československé cesty k socialismu. Je zřejmé že i Marie Švermová byla nadšeným stoupencem této koncepce. Popisuje diskuze o představách na postupnou socializaci, pro níž chtějí komunisté získat většinu obyvatel osvobozeného Československa. Tyto záměry se však v poválečném Československu neuskutečnily. I Švermová uvádí, že už postup Sovětů při osvobozování Podkarpatské Rusi je měl poučit o tom, že tyto představy byly mylné. Další razantní zásahy do politiky jednotlivých středoevropských komunistických stran se výrazně projeví po zasedání Informbyra (1947 – 1948). Informbyro bylo jedním z nástrojů utužení sovětské kontroly nad východní Evropou. Stalo se nástrojem Stalinova tvrdého kurzu v celém mezinárodním dělnickém hnutí. Informačního byro komunistických stran (zkráceně se užívá pojem Informbyro, nebo také Kominforma) vzniklo ve dnech 22. – 27. září 1947.¹¹⁰

Když Švermová vzpomíná na první poválečné období, konstatuje, že žádný tlak z Moskvy nepocítovala. Popisuje, že tlak si začala uvědomovat až v létě 1947 v souvislosti s nuceným odmítnutím Marshalova plánu.¹¹¹

Marie Švermová byla oblíbenou političkou, nejen mezi muži, které tato mladá vdova uchvacovala mimo jiné svým vzhledem, ale i mezi ženami. Muži si k ní vždycky uchovávali určitý odstup, chovali se k ní úctyplně. Sama však přiznala, že se neměla v plánu vdávat a že v tu chvíli pro ní byla na prvním místě práce pro stranu.¹¹² Je zřejmé že Marie byla opravdu oddanou členkou strany a v poválečném období byla ochotná jí

¹⁰⁸ Marie ŠVERMOVÁ, *Jsmo milionovou stranou národa*. Praha 1946, 16 s.

¹⁰⁹ KAPLAN, c. d., s. 21

¹¹⁰ Vladimír NÁLEVKA, *Studená válka*. Praha 2003, s. 25

¹¹¹ BARTOŠEK, c. d., s. 52; Spojené státy americké se po druhé světové válce rozhodli pro podporu evropské demokracie, a to i hospodářsky. Jejich ministr zahraničí Georgie Marshall ohlásil v červnu 1947 plán hospodářské pomoci evropským zemím postiženým válkou. Plán předpokládal, že hospodářské posílení oslabí sociální napětí a neklid, z nichž těžilo komunistické hnutí a SSSR. Sovětský svaz účast na plánu odmítl. Československo mělo zájem o Marshallův plán, dokonce 7. července přislíbilo účast na mezinárodní konferenci o něm. Vládní delegace při moskevském jednání 9. července však tuto účast odvolala.

¹¹² Tamtéž, s. 83

obětovat všechno, i svůj soukromý život. Samozřejmě že se objevovaly informace o jejím milostném životě, říkalo se že o ní velmi stál Václav Kopecký¹¹³ dlouholetý člen nejvyššího komunistického vedení, který byl od roku 1945 ministrem informací. Marie ho prý odmítla. Dalším ze ctitelů byl krajský tajemník v Brně Otto Šling.¹¹⁴ Informace o jejich sblížení není úplně scestná, Marie sama přiznala, že po válce se velmi sblížili a i ve výsledku při svém zatčení poměr se Šlingem potvrdila.

Některé informace o politické kariéře Marie Švermové jsem čerpala ze přepisů projevů z Poslanecké sněmovny, které jsou on – line přístupné na stránkách společné československé parlamentní knihovny.¹¹⁵

Z archivních materiálů vyplývá její aktivní činnost v ženském hnutí. Za zmínku podle mého názoru stojí i její zájem o ženy v armádě a jejich činnost za druhé světové války. 24. ledna 1946 se konala 25. schůze Prozatímního Národního shromáždění republiky Československé. Jako čtvrtý bod programu se projednávala: „*Zpráva výborů branného a rozpočtového o vládním návrhu zákona o zatímní úpravě vojenské služby žen v československé branné moci.*“¹¹⁶ V tuto chvíli vystoupila se svým projevem i Švermová. Podle ní je zapotřebí, aby na ženy které dobrovolně vstoupily do armády bylo pamatováno. A aby byly za svou službu oceněny. Pokud odhlédneme od propagandy, lze prohlásit že za své tehdejší názory by se Marie Švermová nemusela stydět ani v dnešní době, kdy společnost velmi často řeší otázku rovnoprávnosti mužů a žen. A armáda je jedním z problematických odvětví dodnes. Úlohu ženy vidí Švermová nejen jako úlohu manželky a matky čekající pokorně na návrat mužů z války, ale i jako bojovnice, která by si měla jít za svým, i v případě že se jedná, v té době ještě o ryze mužské povolání. Nebojí se ani myšlenky, že by ženy mohly v určitých odvětvích armády muže nahradit: „*V moderní válce, jaké jsme byli svědky, bylo nutno přibrati k vojenským úkonům ženy. Nutnost toho se ukázala ve všech armádách. Ve všech spojeneckých armádách se ženy ve vojenské službě plně osvědčily a osvědčily se také v*

¹¹³ KOPECKÝ Václav (* 27. 8. 1897 Kosmonosy, + 5. 8. 1961 Praha); Byl zakládajícím členem KSČ a po celá 20. léta patřil k těm mladým funkcionářům a novinářům, kteří vše podřizovali zájmům Komunistické internacionály, ke skupině K. Gottwalda, která se dostala do vedení KSČ na jejím V. sjezdu v únoru 1929. Od listopadu 1938 byl v moskevské emigraci, v níž věrně sledoval a spoluvytvářel politiku Gottwaldovy skupiny. Účastnil se jednání komunistů s Benešem v Moskvě v prosinci 1943 i moskevských jednání o vládě a jejím programu v březnu 1945. Do Prahy se vrátil 10. května 1945 jako ministr informací. Tuto funkci zastával do roku 1953, potom byl rok ministrem kultury a po roce 1954 byl místopředsedou vlády.

¹¹⁴ PERNES, c. d., s. 89

¹¹⁵ <http://www.psp.cz/eknih/>

¹¹⁶ <http://www.psp.cz/eknih/1945pns/stenprot/025schuz/s025001.htm>

našich československých vojenských jednotkách. ... Chtěla bych věnovati několik slov našim ženám, které po prvé osvědčily svou zdatnost u Sokolova, když za nejprudší palby nejen zachraňovaly raněné a ošetřovaly je, ale i přejímaly místa u opuštěných kulometů a pušek. Než došlo k bitvě u Sokolova, narážely naše ženy a děvčata na mnohá nepochopení. ... Nyní je před námi úkol, jak zařadit ženy do branné výchovy a jak upravit zákon o branné povinnosti národa. Domnívám se, že bude třeba pomýšlet na to, aby ženy, které se osvědčily v armádě a jsou dnes příslušnicemi čs. branné moci, byly povolány jako instruktorky, aby jim byla dána možnost dalšího vojenského vzdělání, abychom v nich měli jádro, které by nám umožnilo vychovat naše ženy a děvčata tak, že bychom se na ně mohli vždy plně spolehnout, aby totiž byly vycvičeny ve všech úkonech, kde se za války osvědčily: ve službě zdravotní, lékárnické, telefonní a radiové, prostě všude tam, kde budou mít možnost nahradit muže.“¹¹⁷

17. července 1946 se konala 7. schůze ústavodárného Národního shromáždění republiky Československé, mimo jiné byla na této schůzi projednávána právě uzavřená Smlouva o přátelství, vzájemné pomoci a mírové spolupráci mezi republikou Československou a Federativní lidovou republikou Jugoslavií, podepsaná v Bělehradě dne 9. května 1946.¹¹⁸ Marie Švermová se na této schůzi přihlásila mezi řečnický, aby mohla vyjádřit radost ze vzniku této smlouvy: „*Naše smlouva s Jugoslavií nese pečeť společného boje. Češi bojovali po boku Srbů, Chorvatů a Slovinců a v řadách českých a slovenských partyzánů bojovali Jugoslávci, tak jako by šlo o jejich rodnou zemi. Na velkém společném bojišti proti dravé německé expanzi sešly se slovanské armády, aby vybojovaly svým národům to nejcennější: svobodu, samostatnost a mír. A toto úsilí, posvěcené krví, vyjadřuje i smlouva, která je nám dnes předkládána. ... Smlouva o přátelství, vzájemné pomoci a mírové spolupráci mezi naší republikou a Jugoslavií je vynikajícím dokumentem naší slovanské politiky. ... Nechť žije věčné přátelství slovanských národů! Nechť žije a vzkvétá Jugoslavie, nechť žije její maršál Tito!*“¹¹⁹ V tomto projevu mě nejvíce zaujala idea boje za samostatnost národa, protože se domnívám že v době kdy byli vrcholní představitelé i celé Československo pod vlivem Sovětského svazu o samostatnosti příliš mluvit nemůžeme.

¹¹⁷ <http://www.psp.cz/eknih/1945pns/stenprot/025schuz/s025005.htm>

¹¹⁸ <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/007schuz/s007001.htm>

¹¹⁹ <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/007schuz/s007004.htm>

Stejně jako s Jugoslávií byla uzavřena Smlouva o přátelství a vzájemné pomoci mezi Československou republikou a republikou Polskou, podepsaná ve Varšavě dne 10. března 1947. O jejím významu promluvila Švermová na 52. schůzi ústavodárného Národního shromáždění republiky Československé 14. května 1947.¹²⁰ Stejně tak se vyjádřila na 109. schůzi Ústavodárného Národního shromáždění republiky Československé, svolaného na 29. dubna 1948 ke Smlouvě o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi republikou Československou a Lidovou republikou Bulharskou, podepsanou dne 23. dubna 1948 v Praze.¹²¹

O tom, že byla váženou členkou strany svědčí několik dalších událostí, např.: 2. srpna 1947 byla jmenována čestnou členkou společnosti Bulharsko – československé vzájemnosti v Bulharsku. A to za zásluhy o nové slovanské hnutí a o posílení vzájemných styků mezi Československem a bulharským národem.¹²²

Myslím si, že je nutné zmínit i aktivity Marie Švermové, které nepatřily mezi čestné. Souvisejí s reálnou praxí komunistické strany po roce 1945, a to proniknout svými agenty do ostatních politických stran Národní fronty v Československu a jejich pomocí získávat čerstvé informace o nejnovějším vývoji v nich a také ovlivňovat jejich činnost. Na podzim 1947 založila dokonce KSČ zvláštní komisi, která podporovala činnost agentů. Marie se stala členkou komise a specializovala se na sociální demokracii.¹²³ Bohužel jsem se nesečkala s archivním dokumentem, který by tuto činnost dokládal.

III. V. I. Činnost v ženském hnutí

Jak už jsem předeslala Marie se aktivně účastnila ženského hnutí. Přispívala do časopisů a organizovala schůze. Její myšlenky jsou silně propagandistické a je z nich patrný záměr na ženy zapůsobit. Stejně tak jak měly za úkol ženoděly.

Ženy by se podle ní měly více zajímat o politiku. Svým praktickým způsobem uvažování by do ní vnesly více života a zdravého lidského rozumu. Tím že ženy stále ještě stojí stranou, zpomalují a brzdi celý vývoj našeho života.¹²⁴ Žena by měla

¹²⁰ <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/052schuz/s052001.htm>

¹²¹ <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/109schuz/s109001.htm>

¹²² Národní archiv, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 510

¹²³ PERNES, c. d., s. 86

¹²⁴ Národní archiv, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 509, s. 4

hospodařit nejenom s láskou, ale i s rozumem. Proto doporučuje ženám, aby se vzdělávaly. Ženy nevyužívají všech možností, které jim poskytuje systém socialistického školství a vláda. Pokud ale chtějí zvládnout všechny svoje povinnosti a chtějí držet krok se svými dětmi musí se stále zdokonalovat a učit.¹²⁵

Marie Švermová klade velký důraz na rodinu, protože rodina a stát se nedá rozdělit. Podle jejího názoru čím méně budou věci finanční a hmotné povahy zasahovat do manželství, tím pevnější bude rodina a manželství.¹²⁶

Vztah k dětem je popsán na základě vztahu Marie Švermové s dcerou Jiřinou: *„I tu by bylo možno dokázat jakým pojátkem je společná myšlenka a komunistický názor na život. Práce v komunistické straně brala soudružce Švermové čas, které jiné matky mohou mnohonásobně věnovat svým dětem. Ale právě tato práce spoutala celou rodinu poutem neskonalé silným.“*¹²⁷

Nakonec je nutné uvést jak je Švermová v této době popisována: *„Postava Marie Švermové je a zůstane všem nám ženám symbolem a ideálem ženy bojovnice, člověka, matky a manželky. Bude vzorem i našim dcerám a vnučkám. Dostihnout jí můžeme jen když půjdeme cestou, kterou ona kráčí životem: K socialismu, z lásky k člověku a s vědomím zodpovědnosti, kterou nám ukládá naše postavení v lidské společnosti.“*¹²⁸

---

¹²⁵ Národní archiv, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 509, s. 4

¹²⁶ Národní archiv, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 509, s. 5

¹²⁷ Národní archiv, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 509, s. 5

¹²⁸ Národní archiv, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 509, s. 6

IV. Vrcholná léta politické kariéry Marie Švermové 1948 – 1950

Již od počátku roku 1948 narůstalo napětí vládě. Události únorových dnů (17. – 25. února) roku 1948 se potom staly pro Československo osudové. Dvanáct nekomunistických ministrů podalo demisi, jako výsledek nesouhlasu s kroky KSČ (pronikání komunistů do bezpečnostních složek). Politické strany odstupujících ministrů svým protivníkům mnohé usnadnily. Demise byla menšinová, dvanáct z dvaceti šesti ministrů a netýkala se sociálních demokratů, ani nezávislých osobností, jako byl ministr zahraničí Jan Masaryk. Nezaručovala pád Gottwaldovy vlády, a tedy ani předčasné volby.¹²⁹ Po nátlaku KSČ prezident republiky Edvard Beneš demisi přijal a vláda byla doplněna na návrh Klementa Gottwalda ministry novými.¹³⁰ Tímto si Komunistická strana Československa zařídila vedoucí pozici ve státě. Bylo zahájeno období výstavby komunistického režimu. Pro českou a slovenskou společnost znamenalo hlubokou změnu ve všech oblastech dosavadního života. Zanikl dosavadní společenský systém a rodil se systém nový, založený na monopolu moci komunistické strany.¹³¹

Politický převrat v únoru 1948 Marie Švermová přivítala a pomáhala jej všemi dostupnými prostředky uskutečnit. Stala se členkou Ústředního akčního výboru Národní fronty. Ve volbách v roce 1948, které byly úplně v režii KSČ, byla zvolena poslankyní Národního shromáždění.¹³² V souvislosti s vývojem po únoru 1948 popisuje v interviu pro Karla Bartoška masový nábor do KSČ před květnovými volbami a vystihuje atmosféru uvnitř KSČ: *„Do strany přišlo mnoho těch, kterým členství slibovalo kariéru, i těch, kteří se přidali k většině bez vlastního přesvědčení“*. Zároveň přiznává, že s určitými kroky KSČ nesouhlasila, např. zavádění pracovních táborů.¹³³ Z jejích slov vyplývá, že cítí pocit viny za nastolení socialismu z Československu: *„Za některé své názory jsem měla bojovat daleko důrazněji. Vysloužila jsem si tehdy nejedno obvinění z oportunistu, ale neměla jsem tolik váhat, pochybovat o své měkkosti, vystoupit proti prvním procesům a počítat s tím, že půjdu do vězení třeba už s Miladou Horákovou. Byla jsem rozpolcená, nevěřila jsem si, pochybovala o tom, jestli mám*

¹²⁹ RUPNIK: c. d., s. 239

¹³⁰ Někteří ministři vystupovali jako členové demokratických stran, ale ve většině případů byli zároveň i členy KSČ. Působili jako tajní členové KSČ v jiných stranách.

¹³¹ KAPLAN, *Československo v letech 1948 – 1953*, s. 26

¹³² PERNES, c. d., s. 87

¹³³ BARTOŠEK, c. d., s. 55

pravdu.“¹³⁴ Tuto informaci sdělila Marie v roce 1977 Karlu Bartoškovi. Tedy skoro dvacet let poté, je tedy jasné že její názory se změnily, ale myslím si, že je zajímavé sledovat rozdíl mezi naprostou oddaností straně v roce 1948 a mezi „vystřízlivěním“ v sedmdesátých letech. Už z tohoto názorového obratu můžeme usuzovat, co se dělo v hlavě přesvědčené komunistky po jejím zatčení.

Jak už jsem uvedla, Marie Švermová byla po roce 1948 velmi oblíbenou političkou, myslím si, že roli na tomto faktu sehrála i její pozice národní vdovy, do které ji strana stavěla. Měla jsem možnost projít nespočet archivních materiálů – dopisů, pozdravů, žádostí které Marii přicházely. Jak jsem pochopila, vždy se snažila reagovat, a pokud to bylo možné i pomoci. Žádosti byly nejrůznějšího charakteru. 16. června 1948 jí bylo nabídnuto že po ní bude pojmenován podnik Továrny stuh a prýmků, národní podnik, závod Marie Švermové, Hrádek nad Nisou. Chtěli jí dokázat že si váží jí i zemřelého manžela Jana Švermy. Švermová návrh nepřijala s tím, že názvy závodů by měli nést jména těch, kteří dali svůj život za osvobození a ne těch, kteří mohou žít a pracovat.¹³⁵

1. února 1949 jí bylo navrženo, aby se stala čestnou občankou města Ervěnice, jako ocenění jejích zásluh za socialistickou výstavbu státu s ohledem na její vřelý vztah k tamějším horníkům. Marie Švermová tento návrh přijala a byla jím poctěna.¹³⁶

13. června 1949 jí byl za zásluhy v boji za lepší zítřek všech pracujících darován kredenc J 237 od podniku Spojené UP závody Brno. Švermová prostřednictvím Otty Šlinga dar odmítla a navrhla darovat jej nejlepší údernici, nebo nejlepšímu rolníkovi v kraji, protože nejdůležitější je láska a důvěra lidí.¹³⁷

V září 1948 se Marie Švermová osobně angažovala v intervenci firmy Josefa Králíčka z Lindavy. Ten provozoval pravidelnou hromadnou přepravu osob na trase Lindava – Česká Lípa. Požadoval udělení koncese, aby mohl svou činnost dále vyvíjet. To mu nebylo umožněno podle § 148 ústavního zákona č. 150/1948 Sb.¹³⁸ Koncese mu nemohla být udělena, protože veškerá veřejná doprava byla jen v národním majetku.¹³⁹

---

¹³⁴ BARTOŠEK, c. d. s. 83

¹³⁵ Národní archiv, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 510

¹³⁶ Národní archiv, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 510

¹³⁷ Národní archiv, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 510

¹³⁸ Nerostné bohatství a jeho těžba; zdroje energie a energetické podniky; doly a hutě; přírodní léčivé zdroje; výroba předmětů sloužících zdraví lidí; podniky čítající aspoň 50 zaměstnanců nebo osob v nich činných, nejde-li o podniky lidových družstev; banky a pojišťovny; veřejná doprava železniční a

Dále se v březnu roku 1948 angažovala ve vyvlastnění firmy Julia Králíčka z Nového města nad Metují. Důvodem vyvlastnění byl velký počet zaměstnanců (50) a fakt že byl „proti režimu“.¹⁴⁰ Ve skutečnosti podnik měl kolem 40 zaměstnanců. Švermová si stěžovala, že proti majiteli bylo postupováno příliš drasticky a že dokonce došlo k jeho vystěhování ze soukromého bytu.¹⁴¹ Marie Švermová se odkazovala na činnost akčních výborů Národní fronty. Chtěla aby nepostupovaly protizákonně. Nakonec navrhla. Že by Juliu Králíčkovu mohly nabídnout práci, aby prospíval republice.¹⁴²

Marie Švermová byla mimo tyto aktivity známá i tím, že se nebála vyjádřit svůj odlišný názor. Do sporu se dostala třeba s Klementem Gottwaldem po smrti prezidenta Edvarda Beneše. Stavěla se proti tomu, aby se jako předseda strany stal i prezidentem.¹⁴³ I přesto, že jako předsedu vlády ho uznávala a vážila si ho: „*Jako předseda vlády byl zcela zabrán do své práce, byl jí přímo pohlcen. Události se na něj přímo valily, všechno se muselo připravit a rychle řešit. Měla jsem dojem, že tu práci dělal velmi rád. Byl čínorodý, dělal denní konkrétní politiku. Našel si určitý způsob jednání s ostatními partnery Národní fronty, vůbec uměl jednat s lidmi na této úrovni.*“¹⁴⁴

I přes odlišnosti ve svých názorech zůstávala Marie i nadále členkou komunistické špičky, jednou z představitelk nejvyššího vedení strany. Na IX. sjezdu Komunistické strany Československa konaném ve dnech 25. – 29. května 1949 pronesla projev „*Budeme dále upevňovat naši drahou stranu*“. Po tomto sjezdu, kterým komunistická strana potvrdila svojí dominantní úlohu v československé společnosti, se Marie Švermová stala zástupkyní generálního tajemníka ÚV KSČ. Jednalo se o mimořádnou pozici, která z ní činila významného člena československé politiky.¹⁴⁵

Jak už jsem výše uvedla Marie Švermová se v této době sblížila s krajským tajemníkem KSČ v Brně Otto Šlingem. Jisté je že je pojilo blízké přátelství, které pravděpodobně přerostlo ve vztah partnerský.

---

pravidelná doprava silniční a letecká; pošta, veřejný telegraf a telefon; rozhlas, televize a film (§ 22) mohou být národním majetkem.

¹³⁹ NA Praha, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 507, s. 5.

¹⁴⁰ NA, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 509, s. 6.

¹⁴¹ NA, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 509, s. 9.

¹⁴² NA Praha, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 509, s. 10

¹⁴³ PERNES, c. d., s. 87

¹⁴⁴ BARTOŠEK, c. d., s. 87

¹⁴⁵ PERNES, c. d., s. 88

IV. I. Otto Šling

Otto Šling se narodil 24. srpna 1912 v Nové Cerekvi u Pelhřimova v rodině německého židovského podnikatele. Jeho otec vlastnil malou továrnu na výrobu kartáčů. Ve dvacátých letech se rodina přestěhovala do Teplic, kde mladý Otto navštěvoval německé gymnázium. Po jeho ukončení začal studovat medicínu na lékařské fakultě Univerzity Karlovy. V té době byl již několik let činný v Komunistickém hnutí mládeže. Studia na fakultě však nedokončil, protože z pověření KSČ a na základě výzvy Výboru pro pomoc demokratického Španělska se přihlásil jako dobrovolník do Španělska zmítaného občanskou válkou, kde pomáhal republikánské armádě v boji proti fašistickým a monarchistickým jednotkám pod vedením generála Franka, vojensky podporovaným Itálií a Německem. Nábor dobrovolníků organizovala Komunistická internacionála. Šling se i přes zranění, ze kterého se zotavoval v Československu, vrátil do Španělska, kde zůstal až do rozpuštění mezinárodních brigád na počátku roku 1939.¹⁴⁶

Brzy po okupaci Československa německými vojsky v březnu 1939 byl Šling poslán vedením KSČ do Londýna, kde mimo jiné založil hnutí mladých emigrantů – komunistů s názvem Mladé Československo. V Londýně pobýval až do jara 1945 a při osvobození Československa Rudou armádou se dostal až do Brna, kde se ihned zapojil do stranické práce. Spolu s ním přijela do republiky i jeho žena Marian, kterou poznal v exilu.¹⁴⁷

Pravděpodobně bylo Brno jako místo Šlingova působení vybráno již za jeho pobytu ve Velké Británii. Nejspíš se o to zasloužila především Marie Švermová, která v té době patřila mezi špičky moskevského vedení KSČ. Již v této době je pojilo blízké přátelství. Mnozí funkcionáři KSČ počítali s tím, že potom co Šling získá zkušenosti v Brně, bude povolán do Prahy na nějaké významné místo v ústředním aparátu strany, nebo v státní správě.¹⁴⁸

Šling si od počátku svého působení v Brně získal autoritu obdiv a bezmeznou důvěru na jedné straně, ale na druhé straně také nedůvěru, postupem let přerůstající v až nepřátelství vůči jeho osobě. Obě jeho polohy často pramenily z jeho přístupu k lidem.

---

¹⁴⁶ Radek SLABOTINSKÝ, Otto Šling – pokus o politický portrét komunistického funkcionáře, in: *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu IV.*, s. 177

¹⁴⁷ *Tamtéž*, s. 177 - 178

¹⁴⁸ *Tamtéž*, s. 178

Tvrdě od nich vyžadoval plnění stanovených úkolů a disciplínu, mnohé udivoval svým příkladným pracovním nasazením a schopnostmi, ale také neukoženými ambicemi, panovačností, bezohledností a požitkářstvím. Jeho odpůrci jej vinili ze sledování vlastních cílů na úkor potřeb a politiky strany, z prosazování vlastních názorů, neústupnosti, povýšeného chování, nekritičnosti vůči vlastní osobě a vadil jim také jeho značný temperament. A mnozí mu také záviděli vysoké postavení, kterého v Brně dosáhl a poukazovali přitom na jeho mládí a nezkušenost.¹⁴⁹

Šling se v letech 1945 až 1948 jevil jako politik, který chápe nutnost spolupráce všech politických stran uvnitř Národní fronty, za což byl velmi často kritizován. Otto Šling se tedy po svém příchodu do Brna stal vůdčí, ale také nejvíce kritizovanou osobností krajského výboru. Přes negativní hodnocení jeho osobnosti dosáhl mnoha významných funkcí. Ve dnech 30. června 1945 byl v rámci krajské organizace zvolen členem Krajského výboru KSČ v Brně. Zároveň se stal vedoucím krajského sekretariátu, řídicího a usměrňujícího práci v kraji. Rovněž se opakovaně stal ve volbách v roce 1945, v květnu 1946, v květnu 1948 poslancem Národního shromáždění za KSČ. Na VIII. sjezdu KSČ v Praze byl v březnu 1946 zvolen členem ÚV KSČ. 23. února 1948 byl vytvořen Krajský akční výbor Národní fronty Brněnského kraje a v jeho čele stanul jako předseda opět Otto Šling. Tímto tedy stanul na vrcholu moci. Všechny výše uvedené funkce vykonával až do svého zatčení v říjnu 1950.¹⁵⁰ Kumulace stranických funkcí jistě podporuje tvrzení o Šlingových ambicích a kariérismu, ale zároveň nepochybně dokládá, že Šling nemohl všechny povinnosti plynoucí z jeho funkcí plnit. Tím dával podněty ke kritice jeho práce.

K první otevřené kritice jeho práce došlo již říjnu 1945 na schůzi místní organizace KSČ v Juliánově. Několik soudruhů si stěžovalo, že se Šling nedostatečně věnuje svým úkolům.¹⁵¹ Dalším důvodem ke kritice byly volby v roce 1946. Skončily ve volebním kraji Brno pro KSČ vítězstvím, ale v městě Brně utrpěli komunisté porážku od národních socialistů.¹⁵²

Únorový převrat, jímž se KSČ chopila veškeré moci ve státě, udělal i ze Šlinga nejvýznamnější a také nejdůležitější osobu politického a společenského života

---

^{149 149} Radek SLABOTINSKÝ, Otto Šling – pokus o politický portrét komunistického funkcionáře, in: Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu IV., s. 17, s. 178

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 179

¹⁵¹ Tamtéž, s. 179

¹⁵² Tamtéž, s. 183

v Brněnském kraji. Závratná politická kariéra ale neznamenal konec kritiky jeho osoby.¹⁵³

Již v srpnu 1948 proběhlo jednání o nových stížnostech vznesených vůči vedení KV KSČ, respektive vůči Šlingovi. Vytýkána mu byla přemíra vykonávaných funkcí, na které nestačí, nikým nekontrolovatelnou moc, diktátorské metody práce, prosazování svých přátel do vedoucích funkcí v krajském měřítku a nedostatek sebekritičnosti.¹⁵⁴ Na zasedání byl přítomen i člen disciplinární komise ÚV KSČ Mikuláš Landa, který byl také přítelem Marie Švermové a zároveň jejím velmi blízkým spolupracovníkem. Není tedy divu, že členové vyšetřovací komise se shodli na tom, že uvedené námitky se nezakládají na pravdě. A soudruzi, kteří podali podnět ke kritice Šlingy byli disciplinárně potrestáni a vyloučení ze strany.

Otto Šling byl bezpochyby i úspěšným funkcionářem a politikem a za jeho prací stojí viditelné výsledky. Jednou z akcí kterou bych chtěla zmínit, a které se zúčastnila i Marie Švermová, je akce „Mládež vede Brno“. Konala se ve dnech 13. – 15. května 1949. O pořádání akce rozhodlo předsednictvo KSČ 31. ledna 1949.¹⁵⁵ Šlo o akci, kdy se mládež měla zapojit do všech sfér veřejného života a vyzkoušet si zastávat vedoucí funkce. Mladí členové Českého svazu mládeže převzali úkoly v Krajském národním výboru, na úřadech, dělali noviny Rovnost a rozhlasové vysílání, řídili dopravu, řídili vybrané linky tramvají, učili ve školách, zasedli ve vedoucích funkcích brněnských závodů, dělali stavbyvedoucí. Z akce byla učiněna celostátní záležitost, protože se o ni zajímaly nejvyšší úřady a vláda. Do Brna v sobotu 14. května dorazila delegace v čele s předsedou vlády Antonínem Zápotockým, za ÚV KSČ přijela Marie Švermová.¹⁵⁶ Tuto akci zmiňuji především proto, abych ukázala že komunistická strana se opravdu snažila získat si celou společnost, nejen tedy dospělé, ale i studenty a děti. A na druhou stranu, pokud odhlédnu od propagandistického záměru, přijde mi akce jako velmi zajímavá a originální, především didakticky a pro mládež určitě poučná. Může nám tedy doložit již zmiňovanou originalitu, která ještě zvýšila Šlingovu popularitu.

Šling měl v roce 1949 v kraji neotřesitelnou pozici, která ještě vzrůstala. Od června 1949 vykonával nejvyšší výkonný stranický post v rámci kraje. Jako své

---

¹⁵³ Radek SLABOTINSKÝ, Otto Šling – pokus o politický portrét komunistického funkcionáře, in: Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu IV., s. 183

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 183

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 184

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 185

spolupracovníky si vybíral „sobě oddané lidi“. Stejně tak měl blízké přátele i v aparátu ÚV KSČ.¹⁵⁷

IV. II. Politické procesy

V létě 1948 naplno vypukla roztržka v komunistickém táboře, poznamenaná obviněním vedení Komunistické strany Jugoslávie za zrady zájmů dělnické třídy a věci socialismu, z nacionalistických úchylek a jeho označením za úhlavního nepřítele. Probíhající konflikt silně poznamenal vztahy mezi Jugoslávií na straně jedné a zeměmi komunistického tábora na straně druhé, Československo nevyjímaje. Dosavadní politické a hospodářské vztahy byly přetrhány.¹⁵⁸ Jugoslávci vedení maršálem Titem odmítli absolutní poslušnost vůči Moskvě.

Ve snaze zabránit, aby podobné tendence, které se projevily ve vedení Komunistické strany Jugoslávie, zvítězily i u jiných komunistických stran, zahájil proti nim Stalin represivní tažení. Využil přitom osobní zkušenosti s konstruováním politických procesů, k nimž od 30. let docházelo v SSSR. Vystoupil s teorií „zostřování třídního boje při přechodu k socialismu“. Podle ní se poražený třídní nepřítel vešel do nejvyšších pozic v dělnických a komunistických stranách, odkud škodil.¹⁵⁹ Vedení KSČ přijalo slova o zostřování třídního boje a snažilo se změnit dosavadní politiku strany. „Ostrý kurz“ oficiálně vyhlásil ÚV KSČ na svém zasedání 17. – 18. listopadu 1948 a poté, v květnu 1949, i na IX. sjezd KSČ.¹⁶⁰ Českoslovenští komunisté tak najednou s překvapením zjišťovali, že v čele bratrských komunistických stran v Albánii, Bulharsku a Maďarsku stáli až dosud zrádci, kteří chtěli Stalina a komunismus zradit. Naštěstí však byli včas odhaleni a ti nejvíce nebezpeční také popraveni. V jejich vinu věřili skoro všichni, i Marie Švermová a Otto Šling.

Švermová měla přitom zkušenosti s politickými procesy 30. let, které tehdy Stalin nechal organizovat v Sovětském svazu. Nenapadlo jí však, že by mohlo jít o justiční zločin: „*Pamatuju se, jak jsem po Mnichovu přijela do Moskvy. Bylo to 1. ledna 1939,*“ vyprávěla později historikovi Karlu Bartoškovi. „*Potkávala jsem staré známé a*

¹⁵⁷ Radek SLABOTINSKÝ, Otto Šling – pokus o politický portrét komunistického funkcionáře, in: Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu IV., s. 187

¹⁵⁸ Karel KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, Praha 1992, s. 12 – 15.

¹⁵⁹ Radek SLABOTINSKÝ, Otto Šling – pokus o politický portrét komunistického funkcionáře, in: Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu IV., s. 184

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 184

poptávala se po společných přátelích. Vidiš, jak lidé najednou zkoprní, nemohou se ti podívat do očí. Cítíš, jak je zachvátila hrůza. A pak jsem se pomalu dozvíдалa co se stalo. Třeba takový starý bolševik Pjatnický, Knorin, Béla Kun a jiní. Dobře jsem je znala. Byli to členové sekretariátu exekutivy Komunistické internacionály. Byla jsem tehdy zástupcem naší strany v Kominterně. Sedávala jsem s nimi na schůzích. Měla jsem je ve velké úctě. A teď zjistíš že byli popraveni. Chodila jsem po Moskvě a ptala se, co se vlastně stalo. Snad nějaké prohřešky z předrevoluční doby? A hned jsem si namlouvala: U nás by se něco takového stát nemohlo. Celý náš život i všechna práce jsou jako na dlani, věříme si. V Moskvě se lidé doznali. A říkala jsem si: Strana asi věděla, proč volá toho či onoho k zodpovědnosti. I když ty tresty se mi zdály přehnané, moskevským procesům jsem věřila.“¹⁶¹

Jedním z prvních případů kde se naplno projevila masová nezákonnost komunistického režimu je případ Arnošta Kolmana¹⁶². Kolman v září 1948 vydal v kulturně politickém týdeníku ÚV KSČ Tvorba článek s názvem: „*Za bolševickou sebekritiku v naší KSČ*“. Jeho základním úmyslem byla výzva vedoucím funkcionářům ke kritickému a sebekritickému přehodnocení stranické politiky. Ostrá kritika části vedení KSČ se týkala jmenovitě Slánského, Švermové a Bareše¹⁶³. Obvinil je ze snahy přenést závěry rezoluce o Jugoslávii na půdu KSČ. A také že KSČ dosud neodpovídá v mnoha směrech skutečně marx – leninské straně, protože její praktické vedení správně neprovádí politickou linii vytyčenou Gottwaldem.¹⁶⁴

Kolmanovo vystoupení, které bylo na tehdejší dobu něčím zcela neobvyklým, projednala jej skupina vedoucích činitelů KSČ – Slánský, Zápotocký, Kopecký,

---

¹⁶¹ PERNES, c. d.,s. 90

¹⁶² KOLMAN Arnošt (Ernest Natanovič) (* 6. 12. 1892 Praha, + 22. 1. 1979 Švédsko); Arnošt Kolman se narodil v rodině českého poštovního úředníka. Po 2. světové válce se Kolman na vlastní žádost i na přání představitelů čs. komunistického exilu v Moskvě vrátil do ČSR. Stal se profesorem Univerzity Karlovy a pracoval v ústředním sekretariátu KSČ jako vedoucí odboru propagace. Po únoru 1948 předsedal akčnímu výboru Filosofické fakulty UK. V září 1948 po publikování svého článku byl nejprve internován v jedné pražské vile. Nepomohla mu ani písemná sebekritika, kterou poslal předsednictvu ÚV KSČ. 28. září 1948 byl letecky dopraven do Moskvy a vzápětí ho následovaly jeho žena i dcera. Do února 1952 byl ve vězení, po propuštění se stal pracovníkem Ústavu pro dějiny přírodních věd a techniky AV SSSR a profesorem filosofie. Roku 1959 se opět vrátil do Československa a stal se jak ředitelem Filosofického ústavu, tak i akademikem ČSAV (1960-74). Na počátku 60. let se pak stal i čs. občanem. Roku 1963 se však vrátil do SSSR, získal sovětské občanství a zabýval se problematikou matematiky a logiky. V roce 1970 emigroval do Švédska.

¹⁶³ BAREŠ Gustav (* 22. 10. 1910 Proseč-Záboří, + 13. 9. 1979 Praha); Jeho kariéra začala v polovině 20. let v komunistickém mládežnickém hnutí. Ve 30. letech pracoval v redakci *Rudého práva* a *Haló novin*, za války byl v moskevské emigraci. V letech 1948 až 1951 byl tajemníkem ÚV KSČ, šéfredaktorem časopisu *Tvorba* a vůbec prožíval vrchol své politické kariéry.

¹⁶⁴ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 26

Švermová a Bareš a další. Odsoudila je jako „nesprávné a frakční“ a informovala o svém stanovisku Kl. Gottwalda v SSSR.¹⁶⁵ Kolmanův případ se stal pravděpodobně jedním z bodů Gottwaldova jednání se sovětskými činiteli. Ještě ten samý den 24. září přišel ze SSSR vzkaz, v němž sovětská místa žádala, aby byl Kolman uvězněn a předán do SSSR, kde mají vážné podklady k obvinění proti němu. To se také stalo a Kolman byl převezen a v SSSR vězněn až do roku 1952. Kolmanův případ byl prvním případem porušení socialistické zákonnosti ve vztahu k vedoucímu funkcionáři KSČ. Za souhlas s jeho vystoupením byli v různé míře diskriminováni jeho spolupracovníci, ale i rodina a přátelé. Stal se jakousi předeherou k sérii politických případů a procesů, které v pozdějších letech drasticky zasáhly do života země.¹⁶⁶

IV. III. Milada Horáková¹⁶⁷

Dříve než začalo docházet ke hledání zrádců ve vlastních řadách, bylo nutné odstranit zrádce režimu, kteří působili v minulých letech, jako vysocí političtí funkcionáři. Strana se snažila vypořádat s členy nekomunistických stran, které působily ve vládě před rokem 1948 a jejichž členové by mohli být pouze teoreticky ohrožit komunistický režim.

Kreml a sovětské poradci v Praze žádali „vzorový proces“, jenž by patřičně odstrašil všechny potenciální odpůrce režimu. Z mnoha různých variant byla nakonec jako hlava vymyšleného spiknutí vybrána poslankyně národně socialistické strany Milada Horáková. Milada Horáková se nesmiřitelně stavěla proti jakémukoliv nedemokratickému režimu. Za druhé světové války byla za protinacistické odboj v roce 1944 odsouzena na osm let do vězení. Po válce se stala poslankyní za národní socialisty.

Příprava procesu probíhala zcela pod vlivem sovětských poradců. Ti si mimo jiné prosadili speciální přípravu obžalovaných, kteří se museli svá vystoupení před soudem donekonečna učit. Před soudem stalo 31. května 1950 třináct obžalovaných - osm bývalých funkcionářů strany národně socialistické (Milada Horáková, Františka Zemínová, Antonie Kleinerová, Jan Buchal, Jiří Hejda, Josef Nestával, Oldřich Pecl,

---

165 Jaroslav VOREL, Alena ŠIMÁNKOVÁ, Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech. Praha 2004, s. 230

166 VOREL, ŠIMÁNKOVÁ, c. d., s. 227

167 Podrobněji o procesu s Miladou Horákovou: Miroslav IVANOV, Justiční vražda aneb Smrt Milady Horákové. Praha 1991, 299 s. Zora DVOŘÁKOVÁ, Jiří DOLEŽAL, O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě. Praha 2001. 320 s.

František Přeučil), dva sociální demokraté (Vojtěch Peška, Zdeněk Dundr), dva funkcionáři strany lidové (Bedřich Hostička, Jiří Křížek) a jeden obviněný z trockismu (Záviš Kalandra). Žaloba je vinila z toho, že z nenávisti k lidově demokratickému režimu připravovali protistátní puč a různé teroristické akce, a to v žoldu špionážních služeb USA, Anglie, Francie a Jugoslávie.

Proces s Miladou Horákovou a spol., zvaný též „proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice“, se tak stal největším a nejvýznamnějším zmanipulovaným procesem v komunistickém Československu. Jeho povaze odpovídaly i tresty: čtyři tresty smrti, pro Horákovou, Buchala, Pecla a Kalandru; čtyři doživotní tresty; a pět trestů v rozmezí 15 až 20 let.

Případ měl působit jako exemplární a měl odstrašit všechny další potenciální škůdce režimu. V naší době se nad jeho tragikou musíme pozastavit a je až neuvěřitelné, že tehdejší společnost proces přijala a byla schopna veřejně Miladu Horákovou odsoudit. Další věcí nad kterou se musím pozastavit je, že se na smrti národně socialistické poslankyně podílela i Marie Švermová. Ve svých pamětech na Horákovou vzpomíná a přiznává, že cítí spoluzodpovědnost za její smrt.

Miladu Horákovou znala, dokonce si i tykaly. Když se vrátila z koncentračního tábora, z Terezína, přišla za Šermovou a chtěla vstoupit do strany. Švermová jí tehdy od tohoto záměru odradila, řekla jí: „*Jestli to myslíš upřímně ze socialismem, pak bys byla spíše na místě ve své bývalé straně, mezi národními socialisty. Tam budeš mít velké pole působnosti. U nás se o poctivý vztah k socialismu nemusíš bát. Spíše se obávám o socialistické smýšlení vedoucích funkcionářů u vás. Jestli se domníváš, že máš sílu překonávat mnohé potíže, zůstaň tam.*“¹⁶⁸ Milada Horáková s komunisty přesto spolupracovala a to nejen v rámci Národní fronty, ale i v ženském hnutí. Byla to velmi schopná a vzdělaná žena. Měla dobré vystupování, byla pohledná a také uměla dobře řečnit. Nechybělo jí sebevědomí, ani ctižádost a možná právě proto narážela u členek ženského hnutí na určitý odpor. Ještě těžší to pro ní bylo, protože nebyla členkou KSČ.¹⁶⁹

Jelikož Milada Horáková odešla z politiky roku 1948, bylo překvapením, že byl připravován proces, v němž byla tato žena hlavní obžalovanou. O procesu se dozvěděla na zasedání ÚV KSČ, kam byly návrhy na tresty obžalovaných předkládány k vyjádření.

¹⁶⁸ BARTOŠEK, c. d., s. 56

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 56

O skutečném pozadí procesu ani používaných nezákonných metodách při vyšetřování tehdy prý Švermová nevěděla. Marie vzpomíná na okamžik projednávání trestu smrti pro Horákovou, jako na své lidské selhání, kdy hlas srdce a citu přehlušil příkaz tvrdého bolševického postoje. „Považuji za svou vinu, že jsem na schůzi předsednictva proti rozsudku smrti neprotestovala. V prvním okamžiku jsem chtěla vystoupit, byl to záchvěv, ale zarazila jsem se. Mám právo na ochranu nepřítele, i když je to žena?“¹⁷⁰ Marie často trpěla pocitem, že není dost tvrdá a pevná, že nemá vlastností opravdových bolševiků, že v ní je určitá měkkost a sentimentalita.

Marie Švermová tvrdí, že v té době nevěděla jak politické procesy fungují. Nepochybovala o tom, k čemu se Milada Horáková přiznala. Jenom byla udivena tím, kam až zašla.¹⁷¹

V předsednictvu strany, tehdy projednávali návrhy na nejvyšší tresty, které navrhovala Státní bezpečnost. Velkou roli sehrávali sovětští poradci a proces s Miladou Horákovou byl jedním ze jejich prvních přímých zásahů. Chtěli předvést takzvaný, ukázkový, školní proces. Švermová si později uvědomila, až po svých vlastních zkušenostech, jak se podle předem napsaného scénáře provádělo vyšetřování, sepisovaly protokoly, vedla soudní jednání.¹⁷² Jak Marie přiznává, ani ve snu jí nenapadlo, že by se jednou v podobné roli jako Milada mohla ocitnout i ona. Další spojení těchto žen se projevilo na zasedání ÚV KSČ 21. února 1951 když Švermovou vylučovali ze strany. Byla obviněna z toho, že nad Horákovou držela ochranou ruku.¹⁷³

V této době bylo Marii kolem padesáti let, byla zkušenou političkou a pociťovala určité pochyby, které Karlu Bartoškovi popsala takto: „Začínají se dít nepravosti, věci přičí se všemu, oč jsem od vstupu do strany usilovala, začínají ti v duši klíčit pochyby – přes všechno maskování oněch nepravostí a jejich podporu autoritami. Jenže to nějaký čas trvá, než vývoj ty pochyby zvýrazní. Člověk hodně pracuje a radši vidí úspěchy. Cítila jsem například, že akční výbory se po Únoru zvrhávají ve svévolný nástroj určitých skupinek. Cítila jsem v nich ultralevičácké dogmatické nazírání i to, jak nesmírně škodí politice Národní fronty, kterou jsme předtím dělali. Vystoupili jsme tehdy ze Zápotockým proti křivdám, hájili jsme zejména sociální demokracii. Měla jsem

---

¹⁷⁰ BARTOŠEK, c. d., s. 56.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 57

¹⁷² Tamtéž, s. 57

¹⁷³ Tamtéž, s. 56

*řadu konfliktů, zejména s Václavem Kopeckým, který mě obviňoval s oportunismu.*¹⁷⁴
Je otázkou zda Marie opravdu měla takové pocity, nebo jestli k nim dospěla v průběhu času a svých zkušeností.

---

¹⁷⁴ BARTOŠEK, *c. d.*, s. 57

V. 50. léta

Z prostudovaných archivních materiálů usuzují, že Marie Švermová byla oblíbenou ženou a lidé se na ní často obraceli a žádali ji o přímluvu a pomoc při problémech se stranou.

V březnu roku 1950 se Marie Švermová zajímala o důvody, které vedly k likvidaci (vyškrtnutí ze seznamu obhájců u Státního soudu¹⁷⁵) doktora Stanislava Tomáška z Jičína. Kádrová komise se vyjádřila tak, že dr. Tomášek nemá kladný vztah k lidově demokratickému zřízení a ke straně a stýká se společnostmi stejného typu. Je čelem KSČ, ale nezapojil se do práce ve straně a nemá o ni zájem.¹⁷⁶

4. ledna 1950 se na Švermovou obrátila Filomena Kéketi z Bratislavy. Žádala o podporu své rodiny. Její manžel slovenský partyzán byl toho času ve vazbě a jeho žena prosila Švermovou o finanční pomoc. Švermová předala žádost Červenému kříži.

Potom co se režim vypořádal s nepřáteli mimo stranu, začal hledat nepřátele nové a nyní již přímo uvnitř strany. Marie Švermová věřila oprávněnosti procesů, ke kterým koncem 40. let docházelo v ostatních komunistických státech. Do konce roku 1949 proběhly procesy s vedoucími komunistickými funkcionáři ve většině komunistických zemích. V Československu zatím k ničemu podobnému nedošlo. Československa se bezprostředně dotýkal proces s Lászlo Rajkem, maďarským ministrem zahraničních věcí a členem politbyra maďarské komunistické strany. Navzdory mnoha podezřelým skutečnostem, spojeným s těmito procesy, našli v nich přední českoslovenští komunističtí představitelé opodstatnění.¹⁷⁷

V souvislosti s Rajkovým procesem proběhlo v Československu zatčení a tajné odsouzení Gejzy Pavlíka¹⁷⁸, které však nevyústilo ve velký politický proces.¹⁷⁹ Hledání

¹⁷⁵ Nejznámějším zákonem přijatým během takřka čtyřicetileté vlády KSČ je zákon č. 231/1948 Sb. z 6. října 1948 na ochranu lidově demokratické republiky. Spolu s ním byl zřízen Státní soud, soudící trestné činy podle zákona na ochranu republiky. I když zákon č. 231 platil jen necelé dva roky (do přijetí nového trestního zákona v roce 1950, který jej svým obsahem nahrazoval), stal se symbolem komunistické represe a útlaku. Nejčastěji používanými trestními ustanoveními se staly paragrafy 1 (velezrada) a 5 (vyzvědačství). Výklad zákona, tak jak jej prováděl Státní soud, umožňoval kvalifikovat jako tento skutek téměř jakékoliv jednání.

¹⁷⁶ NA Praha, fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 509, s. 47.

¹⁷⁷ Radek SLABOTINSKÝ, Otto Šling – pokus o politický portrét komunistického funkcionáře, in: Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu IV., s. 185

¹⁷⁸ Gejza PAVLÍK (1894–1964), komunistický funkcionář, žijící během války v exilu ve Švýcarsku. Tam se seznámil s Noelem Fieldem, tehdy již vedoucím charitativní organizace pomáhající obětem fašistické perzekuce. S vědomím vedoucích funkcionářů KSČ Pavlík po válce v této organizaci nějakou dobu pracoval a pak se stal ředitelem dopravní kanceláře Čedok. Kromě toho byl poslancem NS a tajemníkem Klubu poslanců KSS. Po zatčení N. Fielda byl v květnu 1949 jako jeho spolupracovník spolu

„československého Rajka“ tak pokračovalo a bylo dále podpořeno vysíláním sovětských bezpečnostních poradců v říjnu 1949.¹⁸⁰

Neúspěšně pokusy najít třídní nepřátele a „agenty imperialismu“ uvnitř vedení strany se brzy přenesly i do stranického aparátu na úrovni krajů, kde se mnozí funkcionáři stali po únoru 1948 neomezenými pány. Tak se v roce 1949 vytvořil tzv. karlovarský případ, který skončil odvoláním vedoucího tajemníka KV KSČ Škrlanty a odsouzením bezpečnostního tajemníka KV KSČ Antonína Tannenbauma a ihned po něm tzv. olomoucký případ, který skončil odvoláním vedoucího tajemníka KV KSČ Josefa Stavinohy ze všech funkcí a jeho odsouzením.¹⁸¹

V lednu roku 1950 byla Švermová členkou komise, která tzv. Olomoucký případ vyšetřovala. Důkazy pro šetření se zde staly rozpory mezi vedoucími pracovníky krajské organizace v Olomouci. 30. června 1949 předložila Jarmila Taussigová sekretariátu ÚV KSČ návrh na odvolání z funkcí u politického tajemníka v Olomouci Josefa Stavinohy¹⁸² a vedoucích pracovníků krajského aparátu strany Ryšánka a Gáby. Členy komise která vyšetřovala tzv. olomoucký případ byli ještě Taussigová a Kopřiva. Své výsledky měla předat Komise stranické kontroly a připravit pro předsednictvo ÚV KSČ návrh na odvolání Stavinohy. 9. ledna 1950 předsednictvo ÚV rozhodlo zbavit Stavinohu s okamžitou platností funkce a zahájit proti němu trestní řízení. Stavinoha byl zatčen v noci z 9. na 10. ledna. Jako důvody k těmto opatřením byly uváděny případy korupce a nedoložené obvinění ze spolupráce s gestapem za války. Hovořilo se i o zanedbání třídních hledisek ve stranické práci. Trestními opatřeními i stranicky byli postiženi i další pracovníci strany v Olomouckém kraji. Josef Stavinoha byl vyšetřován bezpečností v Ruzyni, kde na něm bylo pomocí nezákonných metod, získáno doznání k

---

s manželkou Charlottou (1896–1965) zatčen. Byl krutě vyslýchán v Maďarsku a poté i ve věznici StB v Mladé Boleslavi. V červnu 1950 byl odsouzen za vyzvědačství a spolupínu na vyzvědačství

¹⁷⁹ Viz. Karel KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 51–66.

¹⁸⁰ Radek SLABOTINSKÝ, Otto Šling – pokus o politický portrét komunistického funkcionáře, in: *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu IV.*, s. 185

¹⁸¹ Tamtéž., s. 185

¹⁸² Stavinoha Josef (1909–1998). Dělník ve Vítkovických železárnách, člen KSČ od r. 1930. Za války byl zapojen do kolportace letáků a vybírání příspěvků. 1940–1942 vězněn, poté opět pracoval ve Vítkovických železárnách, od r. 1944 v ilegality. Po r. 1945 krajský organizační tajemník v Ostravě, po absolvování Ústřední politické školy KSČ se stal v r. 1947 zástupcem vedoucího krajského tajemníka v Olomouci. Od ledna 1948 do ledna 1950 pak vedoucím krajským tajemníkem v Olomouci, v květnu téhož roku byl odsouzen za spáchání tr. činů sabotáže, zlomyslného jednání a černého obchodu k trestu ve výši 18 let (za osobní výhody – nedostatkové lahůdky, jídlo, oblečení a hoštění – měl krýt osoby poškozující národní hospodářství). Překvalifikováním byl trest postupně snižen na 9 let, a nakonec na 7 let a šest měsíců. V květnu 1955 podán návrh na jeho podmíněné propuštění a zařazení na práci v zemědělství v kraji Ústí n. Labem.

nepřátelské činnosti. V květnu 1950 se konal proces se Stavinohou a spol., obžalovaní byli odsouzeni k trestům na svobodě.¹⁸³

V. I. Brněnský případ

Dva první stranické případy skončily sice politickým procesem, ale zůstaly v regionální rovině, nicméně naznačily jeden z možných prostředků, jak postupovat proti nepříteli ve straně. Na počátku stála prověrka politické práce, prováděná Komisí stranické kontroly. Téměř všechny podobné akce této instituce, skončily politickým procesem.¹⁸⁴

V průběhu roku 1950 vznikl postupně tzv. brněnský případ (případ Šling – Švermová). Jeho zrod připomínal v mnoha ohledech počátky případu karlovarského a olomouckého. Problematika brněnského kraje KSČ docházela do ústředních orgánů strany prostřednictvím zpráv, rozborů a informací stranických, hospodářských, kontrolních a jiných orgánů.¹⁸⁵

V souvislosti s případem Stavinoha se objevily stížnosti na poměry v Brněnském kraji a bylo navrženo, aby byla provedena komplexní prověrka. Ta proběhla v březnu roku 1950 a vyzněla pro Šlinga a celý Brněnský kraj příznivě. Jenže rozpory a konflikty krajských okresních funkcionářů se Šlingem se hromadily a také v ústředí přibývalo stížností.¹⁸⁶

Od dubna začal proud kritiky na jeho osobu sílit, ozývaly se okresní a stranické výbory, funkcionáři kritizovali poměry v krajské stranické organizaci a na krajském sekretariátě, kádrovou politiku a stranické zásahy do ekonomiky. 13. května 1950 sdělila Jarmila Taussigová Marii Švermové oficiální stanovisko Komise stranické kontroly k poměrům v Brněnském kraji. Doporučila přešetřit některé záležitosti. Šetření vedl zmocněnec KSK Josef Mutina a spolu s ním patnáct funkcionářů z brněnských závodů.¹⁸⁷

---

¹⁸³ VOREL, ŠIMÁNKOVÁ, *c. d.*, s. 230

¹⁸⁴ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 93

¹⁸⁵ VOREL, ŠIMÁNKOVÁ, *c. d.*, s. 253

¹⁸⁶ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 94

¹⁸⁷ Radek SLABOTINSKÝ, *Otto Šling – pokus o politický portrét komunistického funkcionáře*, in: *Boľševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu IV.*, s. 188

Krajské vedení KSČ obdrželo zprávu o rozhodnutí provést prověrku 23. května. Šling vycítil, že by se mohl ocitnout v nebezpečí a že stranické šetření připomíná případy z Karlových Varů a Olomouce, pokusil se proto o obranu. Vyzval Jarmilu Taussigovou, aby mu kritické připomínky řekla přímo do očí. V tuto chvíli se Marie Švermová zastala Otty Šlinga a vyzvala Taussigovou aby mu zopakovala jejich rozhovor z 13. května. Taussigová se nezalekla a přede svědky uvedla všechny stížnosti. Šlingovi se tedy pokus zastavit prověrku nezdařil a tak 3. června začala.¹⁸⁸

Zpráva o prověrce měla být předložena do čtrnácti dnů, když však pracovníci komise zjistili jak velkou oblast musí obsáhnout obrátili se na Marii Švermovou a jejího spolupracovníka Bruno Köhlera.¹⁸⁹ Žádali je, aby záležitost dokončila komise sekretariátu ÚV KSČ v čele s Marií Švermovou. Ta návrh odmítla a požadovala předložení závěrů šetření do tří dnů.¹⁹⁰ V tuto chvíli tak nastala paradoxní situace, kdy by Marie měla vést prověrku a vlastně připravovat proces o jehož zákulisí moc dobře věděla, proti svému blízkému a dlouholetému kamarádovi. Myslím si, že v tuhle chvíli se nabízí otázka, zde stále ještě věřila v oprávněnost politických procesů, zda nyní nepřišla doba, kdy by měla pochybovat. Podle mého názoru se Marie alespoň snažila případu Šling zabránit, nebo spíše zmírnit tlak, který na něj byl vyvíjen. Jedním z dokladů tohoto je, že když obdržela od KSK zprávu o stavu v Brněnském kraji předala ji ihned Šlingovi a svolala zvláštní schůzi za účasti zástupců z Brna a z KSK. Na schůzi se projednávaly body z šetření KSK a zástupci z Brna se k nim mohli vyjadřovat, po většinu případů se stavěli na stranu Šlinga, stejně tak jako členové ÚV. Jednání tak skončilo pro Komisi stranické kontroly porážkou. V pozadí totiž působila obava Marie Švermové z důsledků celé prověrky. Věděla, že když závěry předloží ÚV, bude zahájeno řízení a ve hře bude vyloučení ze strany, po případě kriminální vyšetřování.¹⁹¹

Členové komise stranické kontroly a především Taussigová se nedali odradit neúspěchem a komise stále upozorňovala na vážnou situaci v Brněnském kraji. Rudolf Slánský tak sestavil novou komisi, v čele s Annou Baramovou a pověřil jí úkolem aby

---

¹⁸⁸ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 95

¹⁸⁹ KÖHLER Bruno (* 16. 7. 1900 Nové Město pod Smrkem, + 1989 Praha); Absolvent Mezinárodní leninské školy v Moskvě, byl od roku 1929 členem Gottwaldova vedení KSČ. Od počátku 30. let pracoval pro Kominternu. Po roce 1938 nejdříve působil ve Francii, od roku 1940 v Moskvě. Po květnu 1945 se stal vedoucím pracovníkem sekretariátu ÚV KSČ. Po únoru 1948 byl předním organizátorem teroru a nezákonných procesů. Přitom úzce spolupracoval se sovětskými poradci. V dubnu 1963 byl z rozhodnutí vedení KSČ odvolán z funkce tajemníka ústředního výboru.

¹⁹⁰ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 96

¹⁹¹ Tamtéž, s. 96

prověřila výsledky šetření KSK v Brněnském kraji. 16. srpna podala Baramová zprávu sekretariátu ÚV a v ní až na některé výjimky potvrdila správnost původního šetření. ÚV KSC se ani tentokrát nevyslovili pro ostrý zásah proti Šlingovi. Vyzvali ho pouze, aby se vyjádřil k výsledkům šetření. V té době se však mezi funkcionáři v Brně začala šířit nespokojenost. Objevovaly se projevy nedůvěry a podezření. Slánský tam tedy znovu vyslal Köhlera, ale tentokrát už ne s Švermovou, ale s Baramovou, aby prověřili důvody nespokojenosti. Výsledky svého poslání shrnul Köhler do rezoluce „*O chybách a pracovních metodách při provádění kádrové politiky krajským výborem strany v Brně*“.¹⁹²

I přesto že Šling byl v rezoluci kritizován jen v obecné rovině, měla být projednána 8. října. K tomu nakonec nedošlo, Šling byl dva dny před tím zatčen. Podnětem k náhlému zatčení byl dopis Emanueli Voskovi¹⁹³ ze 17. dubna 1939.¹⁹⁴ Je tedy jasné, že o zatčení Šlinga bylo rozhodnuto už předem a ani snaha Marie a všech ostatních nemohla jeho osudu zabránit.

Emanuel Voska byl v obou válkách činný v zahraničním odboji na Západě. A se Šlingem se seznámil ve Španělsku. Podezření ze špionážní spolupráce vyvozovala Bezpečnost nejprve z jeho samotné existence, později z jedné jeho pasáže. Zmiňovaný dopis je však více než sporným důkazem. Šlingovi vyšetřovatelé, Doubek¹⁹⁵ a

---

¹⁹² KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 98

¹⁹³ VOSKA Emanuel Viktor (* 14. 11. 1875 Kutná Hora, + 1. 4. 1960 Praha); Mladý Emanuel Viktor Voska se roku 1894 vystěhoval do USA, kde se stal úspěšným podnikatelem. Výrazně se zapsal do historie českého krajského hnutí - založil první českou sociálnědemokratickou sekci v USA, pracoval v Dělnickém Sokole a Volné myšlence. Roku 1902 se seznámil s T. G. Masarykem a za 1. světové války úzce spolupracoval s jeho zahraniční akcí, zejména při jeho spojení s domácí Maffií. Mezi světovými válkami žil v Československu, kde zastupoval americký průmyslový koncern. Roku 1919 spolupracoval s A. Masarykovou při založení Československého červeného kříže. Byl výraznou osobností v Československé sociálnědemokratické straně dělnické. Po okupaci zbytku ČSR nacisty byl Voska už 16. března 1939 nakrátko zatčen nacisty. Po propuštění se mu podařilo v červnu 1939 odejet do USA. V letech 1941-45 byl americkým zpravodajským důstojníkem v Turecku a opět poskytoval významné služby čs. zahraničnímu odboji. Roku 1945 se vrátil do Československa. 12. června 1950 Voska zatčen Státní bezpečností. Jeho minulé kontakty s komunisty byly mimo jiné zneužity i v konstrukci příprav obvinění bývalého krajského tajemníka KSC v Brně Otto Šlinga, roku 1952 odsouzeného k trestu smrti v procesu s R. Slánským. Voska sám byl na základě vykonstruovaných obvinění vězněn až do roku 1960. Krátce před smrtí byl z vězení jako těžce nemocný propuštěn.

¹⁹⁴ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 98

¹⁹⁵ Doubek, Bohumil (1919-1975), pracovník čs. komunistické bezpečnosti, vyšetřovatel. Původním povoláním úředník. Po válce působil v ústředním sekretariátu KSC. Na podzim 1949 byl Karlem Švábem vybrán do kádrového odd. Velitelství StB, kde pracoval ve vyšetřovací skupině zaměřené na odhalování nepřátel ve straně. Od 1. 1. 1950 přešel do stavu StB a již v říjnu byl jedním z hlavních vyšetřovatelů Otty Šlinga, povýšen na majora. Jako velitel vyšetřovací skupiny VIa („nepřátelé ve straně“) – od 1. 3. 1951 – byl jedním z hlavních činitelů podílejících se na vyšetřování a konstrukci procesu Slánský a spol. Tato kauza patří mezi vrcholy jeho vyšetřovatelské činnosti. Roku 1953 povýšen na podplukovníka, současně však

Košťál¹⁹⁶, uvedli, že obdrželi dopis jednostránkový, zatím co v soudních aktech byl dvoustránkový. A také Švermová a Kopřiva v roce 1963 potvrdili, že se dopis se soudních aktů neshoduje s dopisem, který měli k dispozici v roce 1950.¹⁹⁷

Po zatčení Šlinga již bylo jasno, na poradách u poradců, že cesta k vypátrání skrytého nepřítele je nalezena, a i kdyby jím nebyl Šling, bude klíčem k jeho odhalení.¹⁹⁸ Hlavní slovo v tuto chvíli měl náčelník sovětských poradců soudruh Vladimír, prakticky se ujal celého vyšetřování. Soudruh Vladimír¹⁹⁹ se mimo jiných radil i s Jarmilou Taussigovou, od které přejímal materiály a informace, zároveň se s ní radil o dalším postupu vyšetřování a informoval ji o jeho výsledcích. Ale tímto role Taussigové nekončila, jak vyplývá ze vzpomínek Bohumila Doubka: „Pamatuji se, že tehdy v rozhovoru byla Taussigová ostře zaměřena proti Švermové, která ještě tehdy nebyla zatčena. Byla o jejím případě velmi podrobně informována, ale já jsem jí nikdy předtím žádné informace nedával.“²⁰⁰

Vyšetřování se prvních deset dnů nehnulo. Šling přiznával pouze politické chyby, ale odmítal je hodnotit jako záškodnictví. Stejně tomu bylo po třech týdnech, kdy dokonce Gottwald i Slánský hodnotili vyšetřování jako neúspěšné. Šling byl i ve

---

nastal úpadek jeho činnosti. K Doubkovu odstranění z funkce velitele vyšetřovací správy přispěla nejen nastávající destalinizace, ale rovněž „zhoršující se kvalita jím odváděné práce a malé pracovní zapálení“. Od 1. 11. 1953 přešel do funkce zástupce náčelníka Správy výchovných zařízení. Roku 1954 byl z MV na vlastní žádost propuštěn a začal pracovat v Motokovu. V rámci přešetřování a revize politických procesů byl Doubek dne 12. 7. 1955 zatčen a 17. 5. 1957 odsouzen k 9 letům vězení za nezákonné postupy v průběhu vyšetřování. Vzhledem k pouhým kosmetickým změnám ve vedení státu byla jeho činnost patřičně kryta, před koncem r. 1957 byl propuštěn. Poté pracoval v Čedoku.

¹⁹⁶ Košťál, Karel (1921–?), pracovník StB. Zástupce velitele vyšetřování B. Doubka. Od r. 1949 vyšetřovatel StB (zástupce, resp. šéf vyšetřování). Podílel se na vyšetřování předních funkcionářů KSČ. Spolu s Doubkem začal r. 1950 vyšetřovat činnost O. Šlinga, osobně vyslychal R. Slánského, podílel se na vyšetřování aféry bratří Fieldů a mnoha dalších důležitých kauz. V souladu s pokyny sovětských poradců získával od vyšetřovaných smyšlené, často vynucené výpovědi, které plnily scénář vykonstruovaných procesů. Ve vyšetřování skončil r. 1952, kdy odjel na školení do SSSR. Coby člen Barákovy komise kryl r. 1955 činnost svého kolegy B. Doubka a bránil jeho zatčení. Od září 1953 do 1. 4. 1956 náměstek ministra vnitra. V červnu 1956 propuštěn z MV, r. 1962 zatčen a v červenci 1963 odsouzen spolu s Antonínem Prchalem Vyším vojenským soudem v Příbrami za spáchání trestných činů obecného ohrožení a porušení povinností veřejného činitele na 7 let.

¹⁹⁷ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 99

¹⁹⁸ Karel KAPLAN, *Stb o sobě: Výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka*, Praha 2002, s. 73

¹⁹⁹ Bojarskij, Vladimir. Od jara 1950 do července 1951 vedoucí sovětských poradců v ČSR, první rozsáhlejší skupiny. Jeho úkol byl najít československého Rajka. Začal s důkladnějším vyšetřováním a přípravou procesu s R. Slánským a spol. S jeho činností však byl v průběhu r. 1951 značně nespokojen J. V. Stalin, vytýkal mu pomalost, laxnost a nedostatečnou průkaznost důkazů. S tím nakonec souhlasil i Gottwald, proto byl koncem července 1951 Bojarskij odvolán a nahrazen A. Besčasnovem. Během Bojarského působení v ČSR se zcela změnila vyšetřovací praxe. Poradci již nepůsobili přímo při výsleších, spíše „jen“ připravovali jejich průběh, kontrolovali výstupy a určovali další postup vyšetřování. Určovali nejen pracovní metody, ale i politické koncepce.

²⁰⁰ KAPLAN, *StB o sobě*, s. 74

vězením přesvědčeným komunistou. Jeho vírou neotřásl ani věznění a nekonečné výslechy.

Na Ottu Šlinga byl vyvíjen ve vazbě veliký tlak a jeho výslechy byly častokrát na hranici lidských možností. Například byl vyslýchán dvaadvacet hodin v kuse, nebo mu ukazovali fotografie jeho ženy ve vězeňském oblečení. Při všech výsleších musel stát a kruté fyzické násilí také nebylo ničím výjimečným. Není tedy divu, že se postupně ke zločinům přiznal. Často potom po výslechu své doznání odvolal. Další metodou kterou čelil brutalitě vyšetřovatelů bylo, že si vymýšlel báchorky a vypovídal o lidech, kteří vůbec neexistovali.²⁰¹ Když všechny jeho pokusy selhaly, vymyslel novou strategii. Rozhodl se, že bude vypovídat proti nejvyšším stranickým funkcionářům. 27. listopadu svůj záměr opravdu uskutečnil. A vybral si osoby o jejichž věrnosti straně nikdo nepochyboval: Marie Švermová, Josef Frank, Jaromír Dolanský, Bedřich Geminder, Bruno Köhler a Rudolf Slánský. Šling si nebyl příliš jist, jestli jeho záměr vyšel, nemohl však tušit, jak významnou roli hrála tato jména v plánech vyšetřovatelů.²⁰²

Šling však stále své výpovědi měnil a odvolával. Jeden čas dokonce strávil v temnici, kde dostával jen chleba a vodu, nesměl sedět ani spát, byl spoután ve svěrací kazajce a bit pěstmi i obušky. Cela byla nevytápěná, Šling byl oblečen do lehkého vězeňského obleku a byl na boso. I přes takto kruté podmínky Šling nepodleh a odmítal existenci spolupracovníků a nikoho nechtěl jmenovat. Uvedl jména jen několika soudruhů, ze kterými se běžně stýkal. Mezi nimi i Marii Švermovou, o které prohlásil, že vždy věděla o všem co dělal. To se vyšetřovatelům hodilo. Učinili z této vazby výchozí bod své konstrukce nepřátelského spiknutí.²⁰³

Zatažení Marie Švermové do brněnské aféry slibovalo dodat Šlingovu případu charakter spiknutí, které sahalo svými kontakty až do vedoucích stranických a bezpečnostních orgánů. Dohady o možnosti protistranického vztahu mezi Ottou Šlingem a Marií Švermovou vznikaly už záhy po zatčení Šlinga.²⁰⁴

Jak už jsem uvedla při výsleších bylo používáno mnoho metod, fyzického násilí nevímaje. Nejpůsobivější byl asi tento argument: „že strana ho již jako nepřítele

---

²⁰¹ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 103 - 106

²⁰² Tamtéž, s. 108

²⁰³ Tamtéž, s. 109

²⁰⁴ VOREL, ŠIMÁKOVÁ, c. d., s. 258

odhalila veřejně, že jemu nezbyvá nic jiného, než přiznat to co bylo veřejně odhaleno, že svým postojem (nepřiznat) bojuje proti straně, že to nakonec přiznat musí, protože strana nemůže odstoupit od to, co již veřejně řekla a že ustoupit musí vyšetřovaný za každou cenu, a jestliže je v něm kousek dobrého poměru ke straně tak dobrovolně.“²⁰⁵

Šlingova výpověď na Švermovou začala tím, že zmínil některé akce o kterých ona věděla a kterých se účastnila. Tyto akce, konané v Brně byly ohodnoceny jako závadné. Šling přiznal, že s ní udržoval intimní poměr.²⁰⁶ Na základě jeho informací byl ze zasahování do případu odvolán Šváb, bratr Marie Švermové.²⁰⁷

Pomalou ale jistě se začala rýsovat koncepce spiknutí. Cílem mělo být odstranit Rudolfa Slánského z funkce generálního tajemníka a nahradit ho Marií Švermovou. Proti tomuto obvinění zůstal Šling bezmocný. Dokonce vypověděl: „Už dříve jsem spolu se Švermovou odsuzoval stanoviska a názory Rudolfa Slánského a společně jsme vedli v tomto směru proti R. Slánskému kampaň.“²⁰⁸

Tím že Šling vypovídal proti Švermové, proti ženě, která byla výše postavena než on, poskytl vyšetřovatelům nit k tomu, aby směřovali ještě „výš“ (až ke Slánskému).²⁰⁹ Od té chvíle byl vyslýchán pouze ke Švermové.²¹⁰

Skutečnosti o věznění Otty Šlinga můžeme čerpat také z tehdejších agenturních zpráv. Pocházeli z informací, které podával Šlingův spoluvězeň. O Marii Švermové vyprávěl například v souvislosti se zvolením Nikity Chruščova: „Mám nepochybně štěstí, že vyšetřovatelé nevědí nic o tom co se mnou Marie Švermová mluvila o Chruščovovi. Když byl jmenován Malenkov jako tajemník pověřený řízením sekretariátu ÚV KSSS, řkala mi Švermová, že je škoda, že do této funkce nebyl místo Malenkova jmenován Chruščov. To zdůvodňovala tím, že Chruščov prý má svoji hlavu i proti Stalinovi a něco v tom smyslu, že by to mohlo být dobré.“²¹¹

---

²⁰⁵ KAPLAN, *StB o sobě*, s. 87

²⁰⁶ Tamtéž, s. 89.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 89.

²⁰⁸ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 111

²⁰⁹ Tamtéž, s. 92.

²¹⁰ Tamtéž, s. 92.

²¹¹ Svědectví plukovníka : fakta o politických procesech pohledem bývalého náměstka ministra vnitra / Karel Košťál. - Praha 2003. - 215 s.

V. II. Obvinění Marie Švermové

Po zatčení Otty Šlinga bylo ústředí strany spokojeno. KSČ jako celek souhlasila s opatřením proti špionu a nepříteli. Ale funkcionáři v Brněnském kraji spokojeni nebyli, žádali, aby byly vyvozeny důsledky pro některé pracovníky ústředního sekretariátu a žádali jejich sebekritiku. Nejčastěji padalo právě jméno Švermové.²¹²

V tuto chvíli stojí za připomenutí, to co jsem se snažila naznačit v předchozích kapitolách, že Marie byla velmi oblíbenou političkou. Lidé ji měli rádi a často se na ní obraceli. Velmi populární byla i díky tomu, že byla vdovou po národním hrdinovi Janu Švermovi.

Počátkem ledna 1951 už nebylo pochyb o tom, že bylo odhaleno velké spiknutí. Zůstávala však jedna otázka. Kdo je vůdcem této skupiny? Šling, nebo někdo výš postavený? Odpověď byla skoro vždy stejná – je nepravděpodobné, aby to byl Šling. Komise stranické kontroly, vedená Jarmilou Taussigovou, poukazovala na nesprávné pracovní metody, které do Brněnského kraje zavádělo organizační oddělení ÚV. Vedoucí organizačního oddělení byla právě Švermová. KSK tak začala zpracovávat její materiál. Obsahoval třicet stran. Na její úzké vztahy ke Šlingovi poukazovali funkcionáři v ústředí i v krajích.²¹³ Padlo i první obvinění, na základě informace, že když byla na dovolené u Karlových Varů přijeli za ní na návštěvu Lomský²¹⁴, Landa²¹⁵,

---

²¹² KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 112

²¹³ Tamtéž, s. 113

²¹⁴ LOMSKÝ Hanuš (1917–?); krajský činitel KSČ. Předválečný člen Komunistické studentské frakce a KSČ (1937). Kvůli okupaci ČSR nedostudoval medicínu. Emigroval do Anglie, kde pracoval jako svářeč. Byl členem organizací Mladé Československo a Ústředí čs. mládeže, tajemníkem organizace Československé válečné úsilí, později působil na Ministerstvu sociální péče (vedením KSČ byl vyslán do repatriační komise). Po válce úředníkem (instruktorem) organizačního odd. ÚV KSČ a zástupcem M. Švermové. Od září 1948 zástupce vedoucího krajského tajemníka KSČ v Plzni, letech 1949 až 1951 vedoucí krajský tajemník KSČ tamtéž. V lednu 1951 zatčen a v lednu 1954 odsouzen na 15 let za velezradu v procesu s M. Švermovou. Při revizi v r. 1955 mu byl trest snížen na 10 let, 1956 podmíněně propuštěn, 1963 mu vráceno členství v KSČ. Pracoval poté jako referent Vědecko-technické společnosti, v r. 1968 byl jejím tajemníkem. Byl členem Městského výboru KSČ v Praze a účastníkem tzv. vysočanského sjezdu KSČ v srpnu 1968.

²¹⁵ LANDA Mikuláš (1911–1994); funkcionář KSČ. Člen strany od r. 1931, pracoval v Komsomolu 30. léta prožil v Německu, Francii a SSSR. V letech 1941–1945 byl v Anglii jako příslušník čs. zahraniční armády. V r. 1945 krátce pracoval v Rudém právu, od r. 1946 na ÚV KSČ na kádrovém a disciplinárním odd., 1947 zde již pracoval jako vedoucí. R. 1949 instruktor organizačního odd. ÚV KSČ, od června 1950 do konce téhož roku vedoucí tajemník KV KSČ Ústí nad Labem. Zatčen v srpnu 1951 a v lednu 1954 odsouzen za velezradu v procesu s M. Švermovou („aktivní spolupráce s protistátním spikleneckým centrem“) na 20 let. Při revizi v r. 1955 mu byl trest snížen na 15 let, propuštěn v r. 1960. Poté pracoval jako soustružník kovů.

Homola²¹⁶ a Dubová. Toto setkání bylo vyhodnoceno jako frakční schůzka spiklenců a všichni její účastníci byli později zatčeni a vyslýcháni.²¹⁷ Jednalo se přitom o řádnou poradu krajských tajemníků.²¹⁸ Obrat v mínění a obavy státních činitelů jsou zřejmé, jedním z dokladů je i dokument z 23. června 1947 kde je napsáno, že Landa absolutně vyhovuje a je pokládán za spolehlivého.²¹⁹

Na základě Šlingových výpovědí doporučili Švermové odejít na dovolenou, až do plenárního zasedání ÚV KSČ, kde mělo být definitivně rozhodnuto o její záležitosti. Nesměla také vykonávat žádné funkce a neúčastnila se schůzí stranických orgánů.²²⁰

Několik dnů před vyšetřováním Švermové s ní hovořil Klement Gottwald a domlouval jí, že má všechno s Šlingovi vypovědět.²²¹

22. ledna 1951 tedy začalo stranické vyšetřování. Bylo rozhodnuto, že bude izolována a vyslýchána zvláštní komisí²²² složenou z vedoucích pracovníků strany. Úkolem bylo prozkoumat „*politické otázky v souvislosti se záležitostmi M. Švermové*“ a připravit zprávu a návrhy o Šlingově případu pro schůzi ústředního výboru KSČ. Členy komise byli Václav Kopecký, Gustav Bareš a Bruno Köhler.

Švermová byla nejprve vyslýchána v Praze, když nic nepřiznávala byla odvezena do izolace, kde měly výslechy komise pokračovat. Odvezli jí do vily u Staré Boleslavi. Později se ukázalo, že to bylo letní sídlo ministra bezpečnosti Kopřivy. Pobývala tady šest týdnů, až do zasedání ÚV KSČ.²²³

Komise měla k dispozici celý Šlingův protokol a postupně ho se zatčenou procházela a obviňovala ji z nepřátelské činnosti. Švermová přiznávala určitou neostražitost ze své strany vůči Šlingovi, ale jiná obvinění odmítala. A z odpovědí Švermové potom komise sestavila otázky, které kladla Šlingovi. Jelikož Bruno Köhler

---

²¹⁶ HOMOLA Oleg (1921–2001); Vystudoval VŠ politickou v Praze, v letech 1948–1953 tajemník krajského akčního výboru Národní fronty v Praze, 1953–1961 ústřední tajemník SČSP (Svaz československo-sovětského přátelství), 1961–1966 tajemník středočeského KV KSČ, 1966–1967 člen ÚV KSČ, od r. 1967 ředitel odboru na Ministerstvu kultury a informací. Poslanec NS od r. 1946.

²¹⁷ KAPLAN, *StB o sobě*, s. 83

²¹⁸ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 113

²¹⁹ NA Praha KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, a. j. 507, s. 2.

²²⁰ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 114

²²¹ Tamtéž, s. 114

²²² Komise ÚV KSČ ve složení V. Kopecký, B. Köhler a G. Bareš, tato komise a její Zpráva o zavraždění generálního tajemníka na zasedání ÚV KSČ značnou měrou způsobila, že zatčené osoby byly předem morálně a politicky odsouzeny, aniž by jejich vina byla prokázána.

²²³ BARTOŠEK, c. d., s. 59

znal Marii více jak dvacet let, nesl se výslech ve familiárním duchu.²²⁴ Komise však nebyla úspěšná, Švermová nepřiznávala, že by věděla o Šlingově nepřátelské činnosti. Přiznávala, že se s ním stýkala a že ho prosazovala, protože ho považovala za schopného funkcionáře.²²⁵

Švermová byla znovu konfrontována 28. listopadu, stále si stála za svým, že nepochybuje o Šlingově nevině. Za čtrnáct dní, však už uvěřila v jeho „nepřátelskou činnost“ a psala Gottwaldovi, že se jí stále jasněji ukazuje o jaké úklady proti republice a straně šlo.²²⁶

9. ledna 1951 vyšetřovatelům sdělila: „*K chybám se doznávám, ale chcete – li ze mne udělat zločince, budu se proti tomu bránit.*“ 26. ledna se přiznala, že neměla tušení o těchto věcech a přiznala některé své politické chyby. Komise se však nemínila smířit s nějakými chybami, chtěla zločiny. Předsednictvo ÚV KSČ tedy usoudilo, že Švermová kryje agenta a zrádce Šlinga, tím že se nepřiznává. A rozhodlo tedy pro její internaci. V tu chvíli velmi těžce nesla pocit, že jí strana a soudruzi nevěří. Stále však nevystoupila proti Šlingovi otevřeně, prohlásila ale, že ho odsuzuje za všechno čím poškodil stranu.²²⁷

Komisi byla držena až do 29. ledna 1951 v izolaci a pod dozorem Státní bezpečnosti. Členové komise za ní ještě dvakrát přijeli a znovu na ní naléhali aby se přiznala. Sama nevěděla k čemu přesně se má přiznat.²²⁸

Stranické orgány, ani vyšetřovací komise nebraly v úvahu dopisy Švermové adresované Klementu Gottwaldovi, které kromě sebekritiky, která pravděpodobně nevznikla dobrovolně, byly naléhavým apelem k uznání její nevinny a prosbou o objektivní posouzení falešných obvinění. Brněnský případ se tak posunoval do nové polohy a stával se případem Šling – Švermová.²²⁹

Již na konci ledna 1951, dvaadvacet měsíců před rozhodnutím soudu, byla Komunistická strana a veřejnost informována, že Šling je „*usvědčeným špionem, záškodníkem a politickým agentem nepřátel*“ a že Švermová se ho pokusila krýt, „*ač si byla vědoma, že jde o dopadeného a usvědčeného nebezpečného nepřítel*“. Tato

²²⁴ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 114

²²⁵ KAPLAN, *StB o sobě*, Praha 2002, s. 95

²²⁶ Tamtéž, s. 114

²²⁷ Tamtéž, s. 115

²²⁸ Tamtéž, s. 115

²²⁹ VOREL, ŠIMÁNKOVÁ, c. d., s. 259

informace byla podána ještě téměř měsíc před zatčením M. Švermové, ke kterému došlo teprve po únorovém zasedání ÚV KSČ v roce 1951. Byli odsouzeni předem.²³⁰

Nejsem si zcela jistá, zda Marie si už v tuto chvíli uvědomovala co jí čeká. Ve svých vzpomínkách sice říká, že straně věřila, snažila se vysvětlit si vše pomocí rozumu a zdravé mysli. Ale myslím si, že jako žena, která znala praktiky komunistické strany a to nejen v Československu musela tušit jak se její případ bude dál vyvíjet.

Podezření padlo v tuto dobu i na Karla Švába. Byl obviněn, že jako bratr Marie Švemové nemá zájem na odhalení „spiknutí“ a v jeho dosavadním neúspěchu v boji proti nepřítelům byl rázem spatřen záměr. Koncem roku 1950 ztratil Šváb důvěru. Oslabením jeho pozice, získala větší prostor KSK, v čele s již mnohokrát zmiňovanou Taussigovou. V důsledku toho byl napsán dopis pro Rudolfa Slánského: *„Některé skutečnosti nás opravňují k tomu, abychom vážně pochybovali o jejich schopnosti (velitelů StB) nebo vůli do hloubky řešit případ Šlinga. Vedoucí Státní bezpečnosti jeho zástupce a řada dalších představují uzavřenou skupinu, která se Šlingem byla buďto ve Španělsku, nebo v Anglii, nebo po roce 1945 zde s ním spolupracovala, a svoji spolehlivost si jeden druhému navzájem potvrzují... Z toho vyplývá, a) že na vedoucích místech v Bezpečnosti jsou lidé, kteří o záškodnické činnosti Šlinga a jiných věděli, tuto kryli, a když strana sama dala pokyn k jejich zatčení sabotovali výsledky, b) linie soudruha Švába je v jednom směru shodná s těmito lidmi, a to v tom, aby Státní bezpečnost kontrolovala stranu.“* Dopis vedl k tomu, že pracovníci KSK provedli prověrku poměrů v Bezpečnosti. Zvláštní skupina StB sbírala materiály i na své nadřízené včetně náčelníka rozvědky a 27. ledna 1951 je zatkla. Někteří byli popraveni, další šli do vězení.²³¹ Strana tedy chtěla najít „svého nepřítele“ za každou cenu a v kterémkoliv svém orgánu. Státní bezpečnost nevyjímaje. Pozoruhodná je i osoba Taussigové, která se v tuto chvíli velmi silně angažovala. Ale nakonec skončila stejně jako objekty většiny jejích prověrek na lavici obžalovaných. A paradoxně ve stejném případě jako Marie Švermová. Z doložených informací, je jasné, že Taussigová byla proti Švermové zaujata.

Výsledkem prověrky bylo tedy hromadné zatýkání vysokých státních a stranických funkcionářů. Během konce ledna a února 1951 bylo zatčeno a vězněno na

²³⁰ VOREL, ŠIMÁNKOVÁ, c . d., s. 327

²³¹ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 117 - 120

zámku v Kolodějích kolem třiceti osob. V Kolodějích zřídili narychlo členové armády a Bezpečnosti vězeňské cely ve sklepích. Podmínky pro vězně byly nelidské, sklepy byly nevytopené, obyvatelé trpěli zimou, mnohým omrzaly ruce i nohy. Místnosti byly bez oken, tedy bez světla a možnosti větrání. Nebyly tu dodrženy ani základní hygienické potřeby. K utrpení ještě přispívala nedostačující a špatná strava.²³² Vyšetřování řídili sovětští poradci, kteří se jen mimořádně účastnili výsledků. Ty prováděli dvě skupiny vyšetřovatelů. Jednu vedl Bohumil Doubek, druhou Pravoslav Janoušek. Většina vyšetřovatelů postrádala kvalifikaci, chybělo jim vzdělání i praxe.²³³

Konstrukce procesu Šling – Švermová po mnohých úpravách začala získávat konkrétní podobu. Skupina nepřátel v čele se Šlingem a Švermovou chystala vnitrostranický puč a chtěla odstranit Gottwalda, Slánského a Zápotockého. Konstrukci schválila už i nejvyšší stranická místa.²³⁴

V. II. I. Zpráva vyšetřující komise předsednictva ÚV KSČ k případu Otty Šlinga a Marie Švermové

Zasedání Ústředního výboru KSČ bylo naplánováno na 24. února 1951. Po skončení práce komise vyšetřující Švermovou byl tedy svolán Ústřední výbor KSČ, na který byla přivezena po třech týdnech naprosté izolace i Švermová. V rozsáhlém projevu zde Václav Kopecký hodnotil činnost „nepřátelské skupiny“. Jeho referát, kterému se dostalo značné publicity, se nazýval: „Zpráva vyšetřující komise předsednictva ÚV KSČ k případu O. Šlinga, M. Švermové a druhých zločinných škůdců a spiklenců“.²³⁵

Zpráva byla otištěna v Rudém právu 27. února 1951 údajně v plném znění. Zaujalo mě mimo jiné, že jsem se s novin nedozvěděla, že Švermová byla u jejího přednesení přítomna a ve skutečnosti jsem její reakci v tisku neočekávala. Zpráva je napsána poměrně jednoduše, ale útočně a její záměr zdiskreditovat oba obviněné je víc než jasný.

Ve zprávě byla přednesena, dovolím si říct, až bájná obvinění. Marie Švermová byla vylíčena jako žena, která se stala obětí Šlinga z důvodu ženských a lidských vztahů.

²³² Karel KAPLAN, *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost v letech 1948 – 1989*. Brno 1999, s. 135

²³³ Tamtéž, s. 138

²³⁴ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 123

²³⁵ Rudé právo, 27. února 1951

Že v něm viděla úspěšného komunistického pracovníka a politicky talentovaného člověka, který uplatňuje nové metody a nový styl. Že mu prokazovala přízeň a příznivě jej oceňovala. Myslím si, že v tuto chvíli z úst Václava Kopeckého zaznívala pravda. Dále už byla vznášena jen obvinění: že neprohlédla jeho společníky, kteří všichni pocházeli z anglické emigrace; že je synem kapitalistického milionáře, jehož majetek tvoří dvaadvaceticet milionů korun; že se diskrétně stýkali v chatě, kterou vlastní Angličanka a ve které je ukryta tajná vysílačka; dále že když je Šling v Praze, tak přespává u Švermové, i přes to že má doma ženu (mimo jiné také Angličanku a dvě děti) a že za byt jí platí tisíc korun měsíčně.²³⁶

Styky mezi Švermovou a Šlingem byly označeny jako nejdůvěrnější a z toho plynula další část její viny. Tím že ho dobře znala, měla ho ihned prokouknout jako surovce, cynika, zločince a vraha. Věděla prý že dokonce zavraždil vlastní matku, které dal smrtící injekci, aby jí jako starou a nemocnou nemusel živit.²³⁷ Jasně tedy ze zprávy vyplývá, že Šling byl zrádce a nepřítel režimu. Marie byla stavěna do role jeho spolupracovnice. Lze konstatovat že nařčení jsou opravdu absurdní, ale zřejmě účinná. Pokud si lidé zprávu vyslechli a nebo přečetli, asi ani neměli jinou možnost než jí věřit a Šlinga předem odsoudit. Těžko by měli slitování nad někým kdo je popsán jako „zločinný netvor, surový zvrhlík, kriminální dobrodruh, cynický výlupek degenerované kapitalistické třídy“. Z pohledu dnešní doby až neuvěřitelné.

Také byli obviněni ze zaujatosti k Sovětskému svazu. Dále z toho, že politika v Brněnském kraji byla politikou, kterou řídila pomocí Šlinga Švermová, že ho podporovala v jeho provokačních akcích, jako například „Mládež vede Brno“. Jak jsem uvedla výše, právě tato akce pomohla Šlingovi k popularitě v době svého konání byla komunistickými funkcionáři chválena.

Marie se provinila také tím že podporovala jeho politiku stavěla se nepřátelsky proti vůdčím představitelům bolševické linie strany. A své nepřátelské zájmy uplatňovala na předsednictvo ÚV KSČ a především organizační oddělení.²³⁸

Pozitivním bodem v životě Marie byl její vztah s Janem Švermou, ten na ní podle autorů zprávy dokázal pozitivně působit a odvrátit jí od chybných kroků. Po jeho smrti jí strana vyslovila důvěru, tím že na ní přenesli všechnu pietu k jeho jménu. A

---

²³⁶ Rudé právo, 27. února 1951

²³⁷ Rudé právo, 27. února 1951

²³⁸ Rudé právo, 27. února 1951

očekávali tak, že se bude držet zásad a cílů strany. O tom že to tak nebude, je měl přesvědčit už fakt, že se nikdy nejmenovala Švermová a nechávala si i po sňatku říkat Švábová. Tím dokazovala, jak nemile nese, že má být vedle něho v jeho stínu. Po smrti manžela začala na každém svém kroku prezentovat své skutečné, nebolševické, maloměstácké založení, ukazovalo se, že není oddána marxismu – leninismu. A všichni soudruzi ve vedení strany věděli, že v únorových dnech se chovala žalostně a že kdyby bylo na ní, tak by se nikdy Vítězný únor nekonal.²³⁹ Dovolím si soudit, po prostudování dostupných materiálů, že ani jediná věta z tohoto obvinění nebyla pravdivá. A zajímalo by mě, jakým šetřením komise právě k těmto závěrům dospěla. Nedovedu si ani představit, jak se Marie v tuto chvíli musela cítit. Ona jedna ze zakladatelek strany, která ve dvacátých letech riskovala kvůli KSČ i život. Teď na schůzi „své“ strany poslouchala taková obvinění.

Další obvinění se týkalo toho, že Šling mohl své zločinné úmysly realizovat pouze za pomoci Švermové. V této části byli oba napadnuti, že nesouhlasili, ani s jedním pilířem lidově demokratického zřízení. Komise došla k závěru, že ač se snaží Marie budit dojem, že se jen stala nešťastnou obětí svodu špiona, není tomu tak. A že svým chováním zavinila nesmírné a nenapravitelné škody nejen straně, republice, ale i Sovětskému Svazu a celému táboru míru.²⁴⁰

Závěrem je konstatováno že z podané zprávy se všichni soudruzi a soudružky přesvědčili, že ve straně byla dopadena nebezpečná „škodná“ a je potřeba provést očistu. Marie Švermová již do strany nepatří. A sama se těžkými proviněními z řad vyvrhla. Václav Kopecký dále pokračoval: *„Jménem předsednictva Ústředního výboru podávám návrh, aby Marie Švermová byla zbavena členství v Ústředním výboru, aby byla zbavena poslaneckého mandátu a aby byla vyloučena z naší strany, z Komunistické strany Československa.“*²⁴¹

Kopecký mluvil déle než hodinu, vylíčil Marii, jako úhlavního nepřítele Komunistické strany Československa, jako člověka, jehož činnost se podařilo odhalit jen díky bdělosti a ostražitosti strany.²⁴² Marie celou dobu seděla v doprovodu StB stranou od ostatních členů. Po přednesení referátu měla možnost se vyjádřit, tedy

---

²³⁹ Rudé právo, 27. února 1951

²⁴⁰ Rudé právo, 27. února 1951

²⁴¹ Rudé právo, 27. února 1951

²⁴² PERNES, c. d., s. 93

vystoupit se sebekritikou. Původně byla připravena vyvrátit obvinění, která proti ní budou vznesena. A nikdy jí nenapadlo, že by mohla být ze strany vyloučena. Po vyslechnutí zprávy a v aktuální atmosféře své prohlášení změnila: „*Je to nejtěžší chvíle v mém životě... já nemohu omluvit svojí vinu, když někdo nepozná pět let zločince (Šlinga), tak nemá právo, aby ho kdokoliv omlouval, nemá právo se dovolávat ničeho. Já přijímám každý trest, znovu opakuji sebevětší by nemohl napravit to, co jsem proti straně spáchala, a budiž můj případ výstrahou pro všechny členy, všechny funkcionáře. Chtěla bych tu říci jedno, aby mi bylo uvěřeno, že jsem neměla nic společného s hanebným zločinným plánem na odstranění vedení strany. Zabavena členství strany, věrte, že to zní upřímně, když přesto končím: Ať žije naše strana a její syn Klement Gottwald! Ať žije Sovětský svaz a soudruh Lenin!*“²⁴³ Její prohlášení nezměnilo nic na výsledku jednání ÚV a Švermová byla zbavena všech funkcí a vyloučena ze strany.²⁴⁴

Slova Švermové však úplně nezapadala do celkového plánu. Přítomní funkcionáři nechtěli omluvu, ale doznání ke zradě. Někteří z nich na ni zaútočili a snad nejostřeji její dlouholetí spolupracovníci. Již výše jsem naznačila jistou nevraživost která panovala mezi Švermovou a Taussigovou, dalším jejím dokladem je prohlášení Taussigové: „*Jen ten, kdo stranu a dělnickou třídu nenávidí, může se chovat jako ona... Její vyloučení ze strany může jen formálně ztvrdit její pravou příslušnost. Příslušnost k buržoazii, hlavnímu nepříteli strany a státu.*“²⁴⁵

Zasedání ÚV KSČ skončilo 24. února 1951. Schválilo obsah referátu, teď už tedy konstrukci velkého spiknutí, která se tím stala politickou linií, závaznou pro výrobu monstrprocesu.²⁴⁶

V. II. Zatčení

Po odchodu ze zasedání byla Marie Švermová zatčena tehdejším velitelem StB Horou a odvezena do Ruzyně. Po několika dnech, ji dovolili převléknout se do civilních šatů. Marie získala dojem, že se vše vysvětlilo a že jde domů. Omyl. Zavázali jí oči a převezli jí jinam, sama nevěděla kam. Ocítla se v místnosti jakoby vytesané ve skále bez oken. Nebylo tam nic jiného, než prkno na zemi. Marie tedy byla oblečena ve svém

²⁴³ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 125

²⁴⁴ KAPLAN, *StB o sobě*, s. 96

²⁴⁵ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 125

²⁴⁶ Tamtéž, s. 125

oblečení, ve kterém odešla z domova, tak jak přišla na zasedání vyšetřující komise. Měla na sobě tenké punčochy, lehké spodní prádlo a lehký kabát. V těch dnech byla krutá zima. A až do konce života jí zůstaly omrzliny, které tam utrpěla.²⁴⁷ Až později zjistila, že byla převezena do Koloděj a že kolem ní bylo v podobných podmínkách umístěno mnoho jejích spolupracovníků. Byla umístěna do jedné ze sklepních cel, stejné, a podle vzpomínek jejího vyšetřovatele Bohumila Douka, možná horší než všichni ostatní vězni. Sklepní celu pro ni vybral sovětský poradce soudruh Vladimír.²⁴⁸

Hned druhý den začala celostraničká politická kampaň. Straníci byli seznámeni s obsahem obou referátů. A stranické organizace k němu měli vyslovit svá stanoviska. Samozřejmě kladná, souhlasná a žádající nejpřísnější tresty pro zrádce.²⁴⁹

Jak komunistická společnost pohlížela na Švermovou po jejím zatčení a zveřejnění její „protistátní činnosti“ se dozvídáme z celé řady dopisů, tzv. rezolucí, které byly z jednotlivých měst či krajů po jejím obvinění odeslány na ÚV KSČ. Rezoluce četl a hodnotil Rudolf Slánský. Vyplývá tak z hlaviček dopisů: ÚV KSČ Praha, k rukám s. Slánského. Z toho lze usuzovat, že myšlenka na zatčení a obvinění Slánského se objevila až po zatčení Švermové.²⁵⁰ Ale v době kdy se přiznala už bylo jasné že v čele spiknutí nebude skupina Šling – Švermová, nýbrž někdo jiný, někdo kdo stojí výš. Těžko hodnotit, jestli už v tuto chvíli bylo rozhodnuto o osudu Rudolfa Slánského.

V dopise ze dne 13. února 1951 předsednictvo OV – KSČ v Liberci s největším rozhořčením odsuzuje Marii Švermovou za zneužití své tak zodpovědné funkce, ve které se zpronevěřila odkazu národního hrdiny Jana Švermy a své funkce využila k pomoci imperialistickému agentu Šlingovi. Předsednictvo OV se („s plnou důvěrou“) obrací na ÚV KSČ a požaduje, aby ÚV postupoval proti Marii Švermové co nejpřísněji a aby postupoval ve všech podobných případech stejně přísně.²⁵¹

Velmi zajímavý, a „výchovný“, je prepis diskuze na schůzi krajského výboru KSČ v Pardubicích, k dopisu předsednictva ÚV KSČ ve věci Švermové, jehož autorkou je již zmiňovaná Jarmila Taussigová: „Řada soudruhů měla s. Švermovou v úctě. Ona

²⁴⁷ BARTOŠEK, c. d., s. 59

²⁴⁸ KAPLAN, SrB o sobě, s. 96

²⁴⁹ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 126

²⁵⁰ NA Praha, KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddělení – organizační oddělení, M. Švermová, svazek 94, archivní jednotka 511, s. 14

²⁵¹ NA Praha, KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddělení – organizační oddělení, M. Švermová, svazek 94, archivní jednotka 511, s. 8

prohlásila na naší krajské konferenci, že nemá na světě nic, než stranu. Nyní se prokázalo, že to nebylo upřímné. Švermová byla oblíbená celém kraji, ale jak přijali zákrok proti ní členové strany? Přijali to dobře. Ukázalo se, že její obliba a láska k ní, byla u soudruhů láskou ke straně, protože ona představovala také stranu. Soudruzi se začali shlukovat ještě těsněji kolem s. Gottwalda a Zápotockého. Zrádčovská činnost nemůže otrástit důvěrou ke straně. Právě naopak, ještě těsněji semkne stranu okolo Ústředního výboru. Situace ve straně je taková, že jen váhavost a nerozhodnost ÚV, do všech důsledků a se vši přísností věc vyšetřit, by mohla straně uškodit.“²⁵²

17. února 1951 přišel na ÚV KSČ dopis z Mnichova Hradiště, rodiště Jana Švermy: „Okresní výbor plně souhlasí se všemi opatřeními. Které předsednictvo ÚV KSČ učinilo v zájmu úplného odhalení záškodnických živlů ve straně a zároveň kriticky odsuzuje chování a postoj Marie Švermové v záškodnické činnosti O. Šlinga. Současně okresní výbor plně schvaluje opatření v případě Vlada Klementise, bývalého ministra zahraničních věcí. Marie Švermová, svým jednáním se zpronevěřila veliké památce národního hrdiny Jana Švermy, který pro stranu a pracující lid obou našich národů neváhal obětovat vlastní život. Jeho příklad lásky ke straně a pracujícímu lidu je nám trvalým vzorem.“²⁵³

27. února 1951 se k případu Švermová vyjádřil i okresní sekretariát v Poděbradech: „Okresní výbor v Poděbradech projednal na své mimořádné schůzi dne 25. února 1951 3. bod referátu s. Kl. Gottwalda, vítá prohlášení ÚV KSČ ve věci Šling – Švermová a staví se plně za toto prohlášení. Pro zrádce dělnické třídy a špiony není místa v naší straně! Okresní výbor věří, že v souvislosti se Švermovou bude vyřešen i případ okresu Poděbrad ve věci prof. s. Plhala – poslance NS, jehož případ je v řešení již přes 2 roky Landou a dosud bezvýsledně. Písemný materiál, který byl předán Švermové r. 1948 nebyl dosud projednán a máme za to, že podobně jako u Šlinga zůstal i tento Poděbradský případ nevyřešen.“²⁵⁴ Některé rezoluce byly vydány v tisku. Některé byly používány při výsleších. Vyslýcháným z nich bylo předčítáno, aby si uvědomili, že strana i veřejnost nad nimi už „zlomili hůl“.

²⁵² NA Praha, KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddělení – organizační oddělení, M. Švermová, svazek 94, archivní jednotka 511, s. 12

²⁵³ NA Praha, KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddělení – organizační oddělení, M. Švermová, svazek 94, archivní jednotka 511, s. 84

²⁵⁴ NA Praha, KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddělení – organizační oddělení, M. Švermová, svazek 94, archivní jednotka 511, s. 155

V souvislosti se zatčením Švermové byla vyslýchána její příbuzná z Mnichova Hradiště, p. Helvigová. Svou výpověď učinila 17. února 1951. Vypověděla že 17. ledna byla na 3 dny v Praze u Švermové. Ta se jí vyptávala jaký je názor na celý případ v Mnichově Hradišti. Helvigová jí odpověděla, že celkem nic neví a lidé na ní vzpomínají. Dále říkala že Švermová odmítala o celém případě mluvit. 3. února byla p. Helvigová v Praze znovu. Nebyla však v bytě. Byla tam stálá normální služba SNB. S nimi se Helvigová znala, takže je požádala, jestli by mohly Švermové vzkázat, aby jí zavolala. Chtěla tedy za ní odjet do Davle, kde měla Švermová vilu. Telefon zvedla služba SNB, která sdělila, že Marie Švermová odcestovala neznámo kam. Soudruh Hejl²⁵⁵ uvádí: „Soudružka Helvigová chápe celý případ tak, že v ÚV jsou rozpory a že to má odnést Marie Švermová.“²⁵⁶ Manžel p. Helvigové vypověděl, že Šling nenavštěvoval pouze Švermovou, ale i Gottwalda a Slánského. Uváděl, že ona se ničím neprovinila a naznačoval, že k takovému postupu proti ní musí být jiné důvody, které se tají. „Soudruzi“ usoudili, že rodina Helvigová byla informována a znala různá strategická opatření i přípravy k různým akcím, daleko dříve, než je věděl okresní sekretariát. Helvigovi se často scházeli i s přáteli Švermové, patřil mezi ně i ing. B. Modrý²⁵⁷, brankář národního hokejového týmu, který byl zatčen při pokusu o přechod hranic.²⁵⁸

V. III. Výsledky

V souvislosti s podezíráním Švermové, byl již počátkem roku 1950 povolán politicky vyspělý „orgán“²⁵⁹, Václav Roček²⁶⁰. Ten potom působil jako referent a vedl

²⁵⁵ Člen SNB, hlídal Marii Švermovou v jejím bytě.

²⁵⁶ NA Praha, KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddělení – organizační oddělení, M. Švermová, svazek 94, archivní jednotka 511, s. 85

²⁵⁷ MODRÝ Bohumil (* 24. 9. 1916 Praha, + 21. 7. 1963 Praha); Český hokejista, který Československo reprezentoval v 71 utkáních. Hrál na Zimních olympijských hrách 1948 ve Svatém Mořici (stříbrná medaile) a 6krát na mistrovství světa. V roce 1947 a 1949 byl členem mužstva mistrů světa. V té době byl považován za nejlepšího brankáře v Evropě. Spolu s dalšími členy reprezentačního týmu byl ing. Modrý před odjezdem na Mistrovství světa 1950 zatčen a ve vykonstruovaném procesu odsouzen na 15 let vězení. Roku 1955 byl s podlomeným zdravím propuštěn, ale k hokeji už se nevrátil. Své plné rehabilitace v roce 1968 se populární Bóža Modrý už nedožil.

²⁵⁸ NA Praha, KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddělení – organizační oddělení, M. Švermová, svazek 94, archivní jednotka 511, s. 86

²⁵⁹ Tamtéž, s. 94.

²⁶⁰ Roček, Václav (1915–?), pracovník MV, vyšetřovatel StB. Na MV od září 1949, od června 1950 npor., později kpt. Sloužil na odboru BA (Velitelství StB) MV v sektoru VI (vyšetřovacím). V srpnu 1952 s ním byl rozváznán služební poměr a odňata hodnost. Posléze dočasně vězněn.

výslechy. A to se stejným úspěchem jako komise. Václav Roček byl mimo jiné tajemníkem Brněnského kraje a s Marií Švermovou se dlouho znal. Při prvních výsleších si dokonce tykali. To se později muselo změnit. Roček byl nakonec také zadržen. Důvodem bylo, že se k Marii choval hezky, jinak než ostatní referenti a hlavně jí obeznámil s tím, co po od ní strana chce vědět – že je obviněna z toho že chtěli zlikvidovat Gottwalda.²⁶¹ Až v tuto chvíli tak Marie pochopila, k čemu se má přiznat a proč se všechny události kolem ní tak rychle seběhly. Stále ale spoléhala na to, že strana zná její dlouholetou práci a celý její život.²⁶²

Švermová byla ve špatném psychickém stavu. V Kolodějích strávila pravděpodobně pouze tři dny. Brzy byla převezena na Ruzyň, i zde dopadl výsledek stejně, jako v předchozích případech.²⁶³ Při zatčení jí byly předloženy všechny materiály, které svědčily proti ní. Jednalo se pouze o Šlingovy výpovědi, proto se usilovalo o to, aby Švermová pouze přiznala to, co jí bylo předloženo.

Současně se Švermovou byl zatčen i její zeť Bedřich Kopold²⁶⁴ a její dcera s dětmi byla izolována dva roky na chatě v Hvozdech.²⁶⁵ Její dcera Jiřina Švermová, nyní již Kopoldová měla dvě děti syna Jana, který v roce 1969 zemřel za nevyjasněných okolností v Itálii a dceru Bedřišku, která se v roce 1977 stala právníčkou.²⁶⁶

Jedním z donucovacích prostředků k přiznání bylo předkládání novinových článků o dalších zatčených a jejich případech. Švermová byla seznámena s případy Lomského, Landy, Dubové a jiných. V tisku pak bylo psáno, že nepřátelé byli odhaleni a jejich obvinění byla předkládána jako zjištěná fakta.²⁶⁷ To mělo obviněnou donutit, aby se taky přiznala, když už jsou odhaleni její spolupracovníci.

Švermová stále přiznávala politické chyby, odmítala jejich kvalifikaci jako trestné činy. I Roček věřil v její nevinu a doporučoval propustit jí na svobodu. Stejně tak se nepodařilo získat přiznání u ostatních zatčených. Velké spiknutí, které bylo

---

²⁶¹ BARTOŠEK, c. d, s. 59

²⁶² Tamtéž, s. 58

²⁶³ KAPLAN, *StB o sobě*, s. 95

²⁶⁴ KOPOLD, Bedřich (1921–?), pplk., zástupce náčelníka HPS MNO, člen KSČ od r. 1943. Zatčen v lednu 1951 a v dubnu 1954 odsouzen ve „skupině generálů v branné moci“ na 18 let (tr. čin sabotáže), r. 1956 zproštěn obžaloby a propuštěn. V r. 1963 mu bylo vráceno členství v KSČ. Pracoval pak jako asistent na ČVUT v Praze.

²⁶⁵ KAPLAN, *StB o sobě*, s. 97

²⁶⁶ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 80

²⁶⁷ Tamtéž, s. 97

vedením strany už přijaté se tedy nepodařilo s jistotou prokázat. Situace vyvolávala nervozitu a první konflikty mezi vyšetřovateli.²⁶⁸

Švermová byla vyslýchána Ročkem dlouhodobě, i když jí bylo povoleno při výslechu sedět. I tak byla, jak v Kolodějích, tak i v Ruzyni, ve velmi špatném duševním stavu. Z počátku stále jen plakala a prohlašovala, že nic z toho, co se děje, nechápe. Stále se nedostavoval žádaný výsledek. Vyšetřovatelé byli obviněni, že se nechají ovlivnit jejími slzami. Proto na základě rady sovětského poradce soudruha Vladimíra bylo nařízeno, aby na ní byl vyvinut ještě větší nátlak, že doposud byl výslech velmi „měkký“. Soudruh Vladimír požadoval do večera výsledek. Výslechu se tedy ujal Bohumil Doubek,²⁶⁹ společně s Karlem Košťálem. Plán tohoto náporu na Švermovou byl v zásadě jednoduchý. Přivést Švermovou, která již tak byla ve špatném psychickém stavu, do takového duševního i nervového rozpoložení, že by přiznala obvinění která přednesl Šling. Tehdy už bylo spiknutí namířeno proti Slánskému.²⁷⁰

K tomu aby se přiznala mělo být dosaženo tak, že bude přivedena do bezvýchodné situace. Nejprve se jí mělo ukázat, že si jí neváží a že je „bled“ a potom zapůsobit na její „lepší“ stránku a ukázat jí, že jediné východisko je přiznat to, z čeho byla obviňovaná. Mimo to jí mělo být zdůrazněno, že svým postojem dokazuje, že je nepřítel, a že nechce pomoci k odhalování dalších věcí. U tohoto výslechu, na rozdíl od všech ostatních, nebyl přítomen Roček.²⁷¹ Výslech byl tedy veden podle plánu a byl v podstatě psychickým „deptáním“ Švermové. Byla ponižována, urážena, naráželo se na její vztah se Šlingem, ona jen říkala: „*To není možné, to není možné.*“ Doubek a Košťál s střídali v obviňování. Po dvou hodinách tohoto výslechu změnili taktiku a přesvědčovali ji o jejím nepřátelském postoji. Že strana ji veřejně odhalila, že prozradila její pravou tvář a že musí povolit za každou cenu, protože kvůli ní strana neustoupí ze svého stanoviska. Švermová opět při této argumentaci naříkala a říkala: „*Ježíšmarjá, ježíšmarjá.*“²⁷² Nakonec přistoupili k „nejefektivnější“ formě výslechu. Říkali jí, že svým postojem vlastně slouží západním imperialistům, kteří využívají toho, že ona nechce přiznat, to co již zjistila strana a že toho využijí ve své propagandě proti ČSR. A to že si vlastně Švermová přeje, a i když se tváří ztrápeně, že v duchu má radost, že

²⁶⁸ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 126

²⁶⁹ Bohumil Doubek je autorem vzpomínek v knize StB o sobě.

²⁷⁰ KAPLAN, *StB o sobě*, s. 97

²⁷¹ Tamtéž, s. 98

²⁷² Tamtéž, s. 98

alespoň takto může ještě stranu poškodit a posloužit nepřátelskému západu.²⁷³ Zároveň ji přesvědčovali, že provádí službu válce a tím že napomáhá vraždění dětí apod. Tímto je dostali do stavu, od kterého potřebovali. Nakonec jí položili otázku, jestli chce západním imperialistům opravdu sloužit a jestli ne, tak že začnou sepisovat protokol. Švermová tedy souhlasila. Ovšem jen velmi všeobecně mluvila o tom, že je účastníkem připravovaného spiknutí a zhruba potvrzovala některá obvinění. Sama moc nemluvila a pouze přikyvovala ne to, co jí bylo předkládáno. Takovýto protokol potom podepsala. Soudruh Vladimír byl spokojen s výsledkem, ale rozhodl, že je nutno pokračovat, protože Švermová musí svou výpověď ještě rozšířit. Měla totiž vyšší funkci než Šling a proto musí víc vědět.²⁷⁴

Švermová zakrátko svoje „doznání“ odvolala a říkala, že není možné, aby si vzala na svědomí takovou nepravdu, jako je ta, která s ní byla napsána. Ovšem z jejího „doznání“ se vycházelo dále. Postupem doby Švermová potom přistoupila na některé jiné věci, které byly potom obsahem jejího svědeckého i konečného protokolu.²⁷⁵

Marie Švermová začala chápat podstatu vyšetřování v souvislosti s předchozími procesy u nás a v Sovětském svazu až ve chvíli, kdy se dozvěděla o zatčení Slánského. Když jí referent oznámil, že odhalili „hlavu spiknutí“ nedokázala dělat nic jiného než se smutně usmívat.²⁷⁶

Snažili se jí přesvědčovat, aby promluvila různými způsoby: *„My se k vám chováme slušně, ale máme prostředky jak, jak vás donutit, abyste promluvila. Dosud každý promluvil, i zkušený agenti. Všichni se nakonec doznali k tomu, co jsme chtěli, vojáci i kněží, ekonomové i spisovatelé.“*²⁷⁷ Při výsleších jí nebili. Vyšetřovatel Bohumil Doubek hodnotil její chování a chování jejího bratra Karla Švába: *„Šváb nedělal dojem takového byrokrata a pořád si udržoval takovou tu autoritu stranického pracovníka i v Bezpečnosti. Trochu diktátor, naprosto prosadil svou vůli. To co řekl, vyžadoval přesně splnit. Na druhé straně po zatčení, to jsem vám říkal – to byl měkota. To nebyl ten Šváb, který byl ve funkci. Ale my jsme si říkali, že je to rodinné, protože Švermová byla taky měkota. To se po jejich zatčení projevilo, že jsou sourozenci.“*²⁷⁸ Myslím si že

---

²⁷³ KAPLAN, *StB o sobě*, s. 99

²⁷⁴ Tamtéž, s. 99

²⁷⁵ Tamtéž, s. 100

²⁷⁶ BARTOŠEK, c. d., s. 60

²⁷⁷ Tamtéž, s. 61

²⁷⁸ PERNES, c. d., s. 95

soudit Švermovou proto, že se při výsleších jevila jako měkká se nepřísluší. Jenom když přihlídneme k brutalitě věznění a výslechů, není se co divit. Ale možná to byl jeden z důvodů, proč se pomalu začala doznávat.

Marii pomalu začalo docházet, že je všechno marné. Svou situaci porovnávala s tím, kdyby jí zajalo gestapo, také by se držela a nic by nevyověděla. Byl tu jeden závažný rozdíl. Pracovníci Gestapa by od ní chtěli skutečné doznání a ne lež, jakou po ní požadovali kolegové soudruzi. Postupně tak v protokolech začala přiznávat lež, tak jak to po ní chtěli. Potvrzovala to co bylo řečeno na zasedání ÚV KSČ, tak aby nezbuzovala nedůvěru ke straně.²⁷⁹

Přiznala se poprvé po třech měsících. Stále doufala, že lidé, kteří jí znali a byli jí blízko neuvěří a pokusí se najít pravdu. Silně na ní zapůsobil moment, když jí jeden z referentů řekl: „*Byli jsme u Gottwalda. Má o vás nejhorší mínění. Řekl že teď už chápe, proč jste nechtěla, aby se stal prezidentem.*“ O tom že Marie nesouhlasila s tím, aby se prezidentem opravdu stal věděla jen ona a Slánský. Vyvodila s toho, že s Gottwaldem tedy museli mluvit. Nechápala proč je najednou tak malicherný a mstivý. Marie kdysi opravdu byla proti tomu, aby se stal prezidentem, ale z důvodu toho, že měl mnoho oficiálních povinností, které mu zabíraly mnoho času.²⁸⁰

Ve vazbě si často pokládala otázku proč zrovna ona? Dospěla k mnoha závěrům. Měla dojem že z Moskvy se velmi kriticky dívají na naši stranu, na její masovost, poměr straníků k nestraníkům v SSSR byl mnohem nižší a hlavně že jsou kritičtí k celému pojetí naší cesty – specificky československé cesty k socialismu. Myslela si, že na Gottwalda a na Slánského nemůžou. Proto si zvolili jí jako odstrašující případ. Už výše jsem uváděla, že Marie se nebála vyjádřit svůj odlišný názor a to včetně kritických poznámek k vývoji v Sovětském svazu. Kopecký jí ve zprávě obvinil, že měla ke Stalinovi kritický vztah, že ho dokonce označila na diktátora. A pomlouvala SSSR. Toto bylo v té době velmi tvrdé obvinění a proto se bála toho co přijde.²⁸¹

V Ruzyni jí také dávali číst „doznání“ jiných. Ukázali jí vždy jen podpis a pasáž, kterou si měla přečíst, všechno ostatní bylo zakryto. Většinou se to týkalo výpovědí jejích spolupracovníků na ni. Nebo jí ukázali jen část, kde se přiznávali ke svým zločinům. Marie zdeptaná okolnostmi zatčení a výslechy, neměla dost sil, aby o

---

²⁷⁹ BARTOŠEK, c. d., s. 61

²⁸⁰ Tamtéž, s. 61

²⁸¹ Tamtéž, s. 62

vyjádřeních přemýšlela a prokoukala je jako podvod, pomocí kterého si strana chtěla vynutit její doznání.²⁸² Začala tak pochybovat sama o sobě, o tom že zrádce neprohlédla a spolupracovala s nimi.

Stále však nechtěla úplně uvěřit tomu, že Šling je špion. Nechápala jak mohl podepisovat takové lži, třeba že plánovali fyzické odstranění Gottwalda, Slánského. O lidech se tam hovořilo jen negativně a to mělo jeden velký důsledek, podařilo se jí nalomit. Silně na ní působili výpovědi spoluobviněných. Podařilo se jim jí touto taktikou vyleptat vědomí normálního člověka. To co ve skutečnosti prožila, poznala, věděla, se posunulo do jiné roviny. Zpochybněna byla celá její práce ve straně.²⁸³

Začala si najednou říkat, že se provinila vůči straně a že teď to musí odčinit. Nakonec po nepřetržitém denním i nočním zpracování ulehčila svému vědomí. Doznala svou vinu, že neprohlédla škúdcovskou činnost svých spolupracovníků. V tento okamžik, se rozhodla přinést straně poslední oběť. Stalo se tak, když se dozvěděla o zatčení Slánského v listopadu 1951. Bylo to pro ni něco tak strašného a nepochopitelného. Když se to dozvěděla, při výslechu plakala. Vůbec nemohla pochopit co se děje.²⁸⁴

Skutečnost že byl Rudolf Slánský zatčen, jí však zachránila život. Podle původních plánů měla stát na jeho místě ona a Šling. Kdyby tato koncepce zvítězila čekala by jí smrt. Vždyť Milada Horáková byla před nedávnem také popravena a to za mnohem „menší“ zločiny než ze kterých byla Švermová viněna.

Po zatčení Slánského na jaře 1951 se pozornost přesunula k němu. Byla změněna i taktika. Do té doby figurovala jako hlavní obviněná. Jako hlava spiknutí, které mělo nitky do krajů přes tajemníky, do Bezpečnosti přes bratra, do armády přes zetě. K tomu se přidali nitky do vlády – ke Clementisovi a podobně. V první etapě chtěla získat místo generálního tajemníka, aby tak mohla ovládnout stranu. Podkopávala pozici Slánského, vyhledávala s ním spory a vystupovala proti němu na schůzích sekretariátu. To že měla se Slánským spory nepopírala. Vykládala o nich v domnění, že Slánský je v plné slávě ve funkci generálního tajemníka, aby dokázala, že mezi nimi

---

²⁸² BARTOŠEK, *c. d.*, s. 62

²⁸³ Tamtéž, s. 63

²⁸⁴ Tamtéž, s. 63

nebyl boj a moc a funkce, ale normální výměna názorů. Rudolf Slánský jí byl v tu dobu vyšetřovateli dáván za příklad opravdového bolševika.²⁸⁵

K jejímu zlomení došlo postupně. Na začátku byly chvíle, kdy chodila po cele a říkala si: „*Nezломíte mě!*“ Zpívala si písničky, vzpomínala na knížky které četla, říkala si básničky. Vybavovala si z paměti, co se jí uchovalo ze Šrámka, Seiferta, Neumanna, recitovala školské básničky. Uměla nazpaměť na třicet básní. Byla to pro ní velká radost a útěcha. Ve vazbě jí řadu měsíců však ani nepůjčili knížku. Stále myslela na to, co se děje venku. Jediným jejím zdrojem informací byli vyšetřovatelé, kteří ji pořád přesvědčovali o tom, jak se venku zatočilo s živnostníky, obchodníky a kulaky. S těmi, které do strany prosazovala a oni teď všichni vypovídají proti ní. Ve skutečnosti opravdu byla proti drastickým opatřením, která postihovala drobné pracující lidi. Říkala že nemá cenu socializovat „*každou babku, která má v košíčku pár ředkviček na prodej.*“²⁸⁶

Švermová v době svého věznění neměla vůbec žádné zprávy o své rodině. Když jí zatýkali, byla dcera Jurka v sedmém měsíci těhotenství. Později se dozvěděla, že ten večer kdy byla zatčena ona, byla dcera vystěhována z jejich bytu do Hvozďů u Slap. Tam byli internovány manželky zatčených politiků. Do porodnice jí vezli s policejním dozorem. Se čtyřletým synem zůstala v izolaci tři roky. Nemohla se volně pohybovat a ani ji nesměl navštěvovat nikdo z rodiny. Za tu dobu byli několikrát přestěhováni vždy do bytů po jiných zatčených. Nakonec skončili ve Veselíkově, někdejšími místě letního pobytu Slánských. Do jejich bytu ve Střešovicích se mezitím nastěhoval ministr lehkého průmyslu Málek. Dcera Jurka ani na okamžik o své matce nepochybovala, stejně jako o svém muži, Bedřichu Kopoldovi, který byl také vězněn.²⁸⁷

Po delší době už nebyla k výslechům volána. Zavolal si jí vyšetřující a řekl: „*Strana vám dává možnost, abyste projevila, jaký k ní máte vztah. Chcete to přijmout?*“ Odpověděla, že učiní vše, aby dokázala jaký má vztah ke straně. Vyšetřující jí sdělil, že jí strana nezařadila do hlavního procesu, což svědčí o tom, že přece jednomu k ní má jiný vztah než k druhým obviněným. Měla v procesu vystoupit pouze jako svědek. To jí zarazilo. Předložili jí svědeckou výpověď, která už byla sepsaná. „*Vždyť to není pravda, ani pokud jde o mě, ani pokud jde o Slánského! Pletu si*

---

²⁸⁵ BARTOŠEK, c. d., s. 64

²⁸⁶ Tamtéž, s. 65

²⁸⁷ Tamtéž, s. 65 - 66

na sebe takovým svědectvím bič.“ Namítala. Vyšetřující jí vysvětlil, že Slánský sám na sebe vypovídá a ona to má svým svědectvím jen podpořit.²⁸⁸

Marie se cítila zaskočená, ale nabídku přijala. Rozhodla se tedy svědčit proti Rudolfu Slánskému. Muži, s nímž se znala od mládí a o němž věděla, že žádný z uvedených zločinů nespáchal, že byl stejně oddaný straně jako byla ona. Proti muži, který bojoval po boku jejího manžela za komunistickou stranu, která se teď obrátila proti nim. Myslím že Švermová moc dobře věděla, co její výpověď způsobí, věděla že tím schvaluje trest smrti pro Slánského.

Koncepce monstrprocesu se tedy změnila, místo hlavní obžalované, se Švermová stala „pouze“ svědkyní v procesu s Protistátním spikleneckým centrem v čele s Rudolfem Slánským a spol.

V. III. I. Protistátní spiklenecké centrum v čele s Rudolfem Slánským

Vedoucí českoslovenští politici byli po únorovém zasedání ÚV KSČ spokojeni, konečně měli spiknutí, které se vyrovnalo Rajkovu a z něhož oni sami vyšli se zdravou kůží. Věřili, že tímto bude nutnost uspořádat monstrproces vyřízena. Jenže ve chvíli, kdy schvalovali politickou koncepci Švermová – Šling, se za jejich zády rodila konstrukce nová, o níž zatím netušili. Lišila se především ve dvou bodech: ústřední postavu spiknutí měl hrát Rudolf Slánský a v ideologicko politickém zaměření dominoval sionismus.²⁸⁹

O Slánského projevovali v Moskvě zájem již delší dobu. Měl spory s několika členy komunistického vedení. Jeho mocenská pozice, role druhého muže ve státě a důvěrné přátelství ke Gottwaldovi, se často stávala předmětem závidy a zdrojem nenávidy celé řady členů komunistického vedení.²⁹⁰

Slánský vyvíjel velkou aktivitu, a i iniciativu v boji proti nepřátelům, ve výrobě politických procesů, usilovně pátral po stopách nepřátel ve straně. Byl si však vědom rizika, které hrozí i jemu. Snažil se aby nepřátele nebyli odhalováni ve stranickém aparátu, cítil že by to mohlo ohrozit i jeho, jako vedoucího aparátu.²⁹¹

V průběhu února 1951 schválil ústřední výbor KSČ koncepci „velkého spiknutí“ v níž se počítalo s odstraněním Slánského. Uplynuly pár týdnů a Taussigová

²⁸⁸ BARTOŠEK, c. d., s. 55

²⁸⁹ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 129

²⁹⁰ Tamtéž, s. 129 - 131

²⁹¹ Tamtéž, s. 131

přišla s návrhem novým, s rozhodnutím provést na příští schůzi ÚV KSČ kritiku pracovních metod a ústředního sekretariátu a dosáhnout tak Gottwaldova souhlasu s jeho prověrkou. Výsledek prověrky nemohl nemířit proti Slánskému. Kritizován byl především za to, že v aparátu ÚV KSČ se „zahnízdili byrokratické metody práce“ za což nese hlavní odpovědnost Slánský.²⁹²

Taussigová s výsledky své prověrky chtěla seznámit Gottwalda, ten ale na její žádost o přijetí nereagoval. Obrátila se tedy na ministra Čepičku s prosbou, aby Gottwalda informoval o účelu její návštěvy. Stalo se tak, nejspíš v dubnu nebo květnu 1951 a Čepička²⁹³ už v tuhle chvíli věděl, že Slánský je nepřítel a měl k tomu i důkaz. Jakýsi dokument, který byl výpovědí šoféra, který vozil Švermovou a Slánského na anglické a americké velvyslanectví.²⁹⁴

Při výsleších komunistických funkcionářů padalo jméno Slánského čím dál častěji. Až do druhé poloviny března 1951 bylo pro vyšetřovatele nezajímavé. Koncem března se situace začala významně měnit. V moskevské centrále bezpečnosti, kde dostávali podrobné informace o výsleších, se začali orientovat na Slánského jako na činitele odpovědného za rozmístění „nespolehlivých a nepřátelských osob“ do vysokých funkcí a jako možnou hlavu spiknutí.²⁹⁵

Vyšetřování probíhalo ve skutečnosti ve dvou liniích. Jednu, oficiální, reprezentoval především Doubek a Košťál. Ti se drželi původní konstrukce protistranického spiknutí, schválené v únoru 1951 vedením KSČ. Druhá neoficiální a utajená, se zaměřovala na Slánského jako na hlavu nepřátelské činnosti.²⁹⁶

---

²⁹² KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 132

²⁹³ ČEPIČKA Alexej (1910–1990), právník, komunistický politik. Zeť Klementa Gottwalda. Absolvent Právnické fakulty UK v Praze, v letech 1937–1941 pracoval v advokacii v Ostravě. Od r. 1929 člen KSČ. V letech 1942–1945 vězněn v nacistickém koncentračním táboře. Od prosince 1947 ministrem vnitřního obchodu, od 25. února 1948 do 25. dubna 1950 ministrem spravedlnosti (významně přispěl ke změnám degradujícím náš právní a soudní systém). Současně byl generálním tajemníkem ústředního akčního výboru NF, v letech 1949–1950 rovněž předsedou Státního úřadu pro věci církevní. Od 25. 4. 1950 do 25. 4. 1956 ministrem národní obrany (hodnost armádní generál). Do armády byly v této době zavedeny sovětské řády a předpisy, probíhala silná sovětizace armády, podstatně se proměnily velitelské kádry. V letech 1946–1960 byl poslancem Národního shromáždění. Po XX. sjezdu KSSS v r. 1956 se Čepička stal coby jeden z hlavních viníků politického bezpráví a procesů pro tehdejší vedení KSČ nepřijatelný a byl odvolán ze všech politických i stranických funkcí. Stal se nejdříve předsedou Státního úřadu pro vynálezy a normalizaci, v r. 1963 byl vyloučen z KSČ. Poté žil až do své smrti životem dobře zajištěného důchodce.

²⁹⁴ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 133

²⁹⁵ Tamtéž, s. 134

²⁹⁶ Tamtéž, s. 135

Až do léta 1951 byla tedy patrná snaha připravit proces se Šlingem a Švermovou jako hlavami spiknutí. V té době však začal obrat ve výsledích řady dalších zatčených směrem na Rudolfa Slánského, a to také vedlo i k přeorientování výsledků Otty Šlinga. Ten snad pochopil, že přestal být hlavní osobou připravovaného procesu a svoje nové poslání spatřoval v tom, aby v zájmu strany pomohl usvědčovat R. Slánského.²⁹⁷ Jakmile objevila teorie „protistátního spikleneckého centra“ jevil se Šlingův případ jako vhodné východisko k přípravě ještě většího procesu. Proto také došlo k rozdělení případu Švermová – Šling a upustilo se od společného procesu s nimi a jejich „pomahači“. Otto Šling byl vybrán za jednoho ze čtrnácti obžalovaných v procesu s „protistátním spikleneckým centrem“ a v této konstelaci figuroval jednak jako „špion“, jednak jako prodloužená ruka „centra“ v brněnském kraji.²⁹⁸

Výsledky na Slánského, byly sice nepřímou povoleny, ale nic nenasvědčovalo tomu, že by z nich vyšel dostatečně silný podnět k jeho zatčení. ÚV KSČ se 6. září 1951 rozhodl zrušit funkci generálního tajemníka a schválil Slánského jako místopředsedu vlády. Znamenalo to sice krok zpět, ale neleze říct, že by to byl politický pád. Druhým mužem ve státě se stal Antonín Zápotocký. Záříjové zasedání ÚV KSČ ovlivnilo další osud nové konstrukce velikého spiknutí. Předně tu vystoupil Rudolf Slánský se sebekritikou. Další změnou bylo to, že zatčení vysokí funkcionáři byli považováni za členy centra, do jehož čela už byl situován Slánský.²⁹⁹

Výsledky záříjového zasedání ÚV KSČ projednávaly komunistické orgány a organizace v celé republice. Většina oceňovala Slánského sebekritiku a potvrzovala důvěru v něho. Zaznívaly ale i hlasy opačné. Na mnoha schůzích se proklamoval antisemitismus. Jak už jsem uvedla výše, v nově vznikajícím procesu už nehráli hlavní roli trockisté, interbrigadisté ani pracovníci londýnského exilu, ale sionisté, tedy židovští buržoazní nacionalisté. Ve skutečnosti šlo o antisemitismus.³⁰⁰ V lednu 1951, žádal hlavní poradce Bojarskij Jarmilu Taussigovou o názor, kdo je skutečnou hlavou spiknutí, a současně zdůrazňoval, že největším nepřítelem komunismu je světový sionismus, a z toho hlediska posuzoval jednoho člena předsednictva ÚV KSČ po druhém.³⁰¹ Slánský byl zase o něco více nepřítelem – byl Žid.

²⁹⁷ VOREL, ŠIMÁNKOVÁ, c. d., s. 260

²⁹⁸ Tamtéž, s. 260

²⁹⁹ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 147

³⁰⁰ Tamtéž, s. 147

³⁰¹ VOREL, ŠIMÁNKOVÁ, c. d., s. 315

Nejen vyšetřovatelé, ale i vyšetřovaní museli být přeorientováni na druhou koncepci. Bylo nutno je přesvědčit je o opaku toho co dříve vypovídali: že to nebyli oni kdo chtěli odstranit Slánského, ale že právě on stál v čele jejich spiknutí. Doubek a Košťál teď přemlouvali původní takzvané účastníky „procesu Šling – Švermová“ pro druhou koncepci. Švermová později popsala pohnutky, které ji vedli jak k prvnímu, tak k druhému doznání: *„Po dlouhém vnitřním boji – stále jsem se nedovedla smířit s tím, že by lež mohla prospět straně – jsem se odhodlala učinit doznání, abych umožnila přípravu procesů. Považovala jsem to nyní za úkol, který musím splnit v zájmu strany. Byli jsme vždy vychováni k tomu, abychom kladli zájem strany nade vše a pro stranu dovedli všechno obětovat, i sebe. Po sepsání svého doznání jsem prohlásila referentovi, že všechno co jsem napsala, je lež, že před soudem sice budu vypovídat podle toho co jsem sepsala, ale jednou že pravda stejně vyjde najevo. Čekala jsem nyní na další přípravu soudního řízení, ale po celé týdny jsem nebyla volána k výsledku. Pak došlo k druhé fázi vyšetřování, když byl za hlavu spiknutí označen R. Slánský. Titíž vyšetřující referenti, kteří jej dříve nazývali skutečným bolševikem, kterého jsem chtěla se svou frakcí odstranit, mne nyní nutil k doznání, že jsem mu v jeho zločinné činnosti proti straně a státu napomáhala.“*³⁰²

Po vynuceném odchodu Slánského z vedoucí stranické funkce na zářijovém zasedání ÚV v roce 1951 (a jeho sebekritice), zintenzívnili vyšetřovatelé svoje výsledky na jeho osobu, ale žádný z poznatků stále neobsahoval „důkaz“ takového ražení, aby mohl být podnětem k zatčení. Souhlas k němu přitom tvůrci nové konstrukce nutně potřebovali, jinak hrozilo zhroucení jejich koncepce. V této situaci se najednou objevil dopis Velkému metaři.³⁰³

Opět sehrál roli dopis, stejně jako v případě Šlinga. Dopis přivezl do Československa Rudolf Nevečeřal. Dopis „Velkému Metaři“ byl bezprostředním podnětem zatčení Rudolfa Slánského v listopadu 1951. Autoři dopisu jeho adresáta varovali, že mu hrozí nebezpečí uvěznění a proces s ním, a nabízeli mu možnost zajistit odchod do emigrace. Dopis přinesl agent Rudolf Nevečeřal, který původně pracoval pro zpravodajskou službu československé emigrace spolupracující s americkými zpravodaji. Československá bezpečnost Nevečeřala zachytila a získala pro spolupráci. Dopis poslal Herbert Kauders, který byl v ČSR ve vězení pro hospodářské delikty a v roce 1951 se

³⁰² KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 150 - 151

³⁰³ Tamtéž, s. 152

mu podařilo utéci za hranice. Před odchodem do emigrace slíbil Kaňkovské³⁰⁴, že ji dostane do emigrace, a že stopy odstraní Velký Metař - myslel Slánského. Vedoucí funkcionáři Státní bezpečnosti s poradci „rozhodli“, že dopis je určen Rudolfu Slánskému. Naplánovali další postup tak, že Nevečeřal přiměje Kaňkovskou, aby dopis předala a před budovou předsednictva vlády, kde Slánský pracoval, ji zatknou. Plán ztroskotal, vystrašená Kaňkovská dopis spálila, a tak zůstala jen fotokopie pořízená Státní bezpečností. Slánský dopis nikdy neobdržel, přesto v jeho osudu sehrál důležitou roli. O jeho existenci obdrželi informace v Moskvě a Stalin vyslal do Prahy A. Mikojana se vzkazem Gottwaldovi, aby Slánského uvěznili, neboť hrozil jeho útěk do emigrace. Gottwald uposlechl. O autorství dopisu Velkému Metaři existují dvě verze. Podle jedné akci provedla výlučně československá exilová zpravodajská skupina, s cílem dostat Slánského za hranice. Druhá nevyklučuje možnost vlivu Státní bezpečnosti a poradců, byť i nepřímého. Zůstává několik otazníků: pochybnosti kolem H. Kauderse, jeho snadný útěk do emigrace a rozhovor s Kaňkovskou, ve kterém mluvil o Velkém Metaři. Nepochopitelná důvěra v Kaudersovo ujišťování o možnosti doručit dopis Slánskému prostřednictvím Kaňkovské, která se Slánským neznala, nezdůvodněná víra ve Slánského rozhodnutí pro odchod do exilu, vědomost v Moskvě o dopisu dřív, než o něm věděli vedoucí činitelé v Praze.³⁰⁵

Jaká byla pravda o dopisu lze dnes zjistit jen těžko, jasné je že dopis byl podvrh a jeho jediným cílem bylo zkompromitovat Slánského a dostat podnět k jeho zatčení. Po delší době se tak stalo. Gottwald rozhodl, že Slánský bude zatčen ihned a to 23. listopadu 1951 a nabízela se i vhodná příležitost. U Zápotockého se konal večírek na který byl pozván. Bezprostředně po jeho skončení byl zatčen a odvezen do ruzyňské věznice. Plány strany a sovětských poradců byli skoro naplněny.³⁰⁶

Ve stejný den jako Slánský byla zatčena i Jarmila Taussigová, členka Komise stranické kontroly, která se aktivně podílela na zatčení Otty Šlinga, Marie Švermové i Rudolfa Slánského. Žena která fanaticky hledala nepřítel uvnitř strany se stala obětí vlastních metod.³⁰⁷

---

³⁰⁴ KAŇKOVSKÁ Daniela, úřednice, zatčena v listopadu 1951.

³⁰⁵ KAPLAN, StB o sobě, s. 122

³⁰⁶ KAPLAN, Zpráva o zavraždění generálního tajemníka, s. 153 - 150

³⁰⁷ PERNES, c.d., s. 128

O zatčení, věznění a procesu s Rudolfem Slánským se mimo jiné můžeme dozvědět podrobnosti v pamětech, které napsala jeho žena Josefa Slánská.³⁰⁸ To jak Slánský, bývalý generální tajemník, druhý muž ve státě, prožíval tyto chvíle a jak strávil dobu ve vazbě by bylo jistě zajímavé popsat a zároveň by to bylo natolik obsáhlé, že by mohla být napsána samostatná práce na toto téma.³⁰⁹

Slánský byl tedy ve vězení a v tuto chvíli se rozjel nový kolotoč výslechů a monstrproces s vysokými stranickými funkcionáři byl na spadnutí.

V protokolech těch, kteří patřili k hlavním členům protistátního spikleneckého centra se často objevovaly formulace: „*Přiznávám svou vinu v tom, že jako člen protistátního spikleneckého centra...*“, nebo „*O činnosti protistátního spikleneckého centra, jehož členem jsem byl mohu říci...*“ Ti kteří nechtěli přiznat nic, byli nakonec také obviněni z toho, že byli členy centra. Ti se ovšem bránili a stáli si za tím, že žádné protispiklencké centrum nikdy neexistovalo. Mezi takovými byli Taussigová, Pavel, Fuchs, Polák. Švermová přiznala svou příslušnost k centru a také jako jeho člen vystoupila se svědeckou výpovědí u procesu.³¹⁰

Přesně podle plánu mohlo začít velké tragické představení, na jehož konci stály politické vraždy. Jako velké politické divadlo, bylo jeho autory, režiséry i herci myšleno, připravováno i provedeno. Je neuvěřitelné jak se míchaly role jednotlivých zúčastněných. Ten kdo byl zpočátku považován za režiséra, skončil jako herec na lavici obžalovaných. Ten kdo měl být jako hlavní obžalovaný skončil pouze jako jeden z mnoha svědků.

Dlouho připravovaný a očekávaný proces s vedením protistátního spikleneckého centra se konal 23. listopadu 1951. Předsedou soudu byl JUDr. Jaroslav Novák, hlavním žalobcem JUDr. Urválek. Žalování byli: *Rudolf Slánský* - bývalý generální tajemník ÚV KSČ; *Bedřich Geminder* - bývalý vedoucí mezinárodního oddělení sekretariátu ÚV KSČ; *Ludvík Frejka* - bývalý přednosta národohospodářského odboru kanceláře prezidenta republiky; *Vladimír Clementis* - bývalý ministr zahraničních věcí; *Bedřich Reicin* - bývalý ministr národní obrany; *Karel Šváb* - bývalý náměstek ministra Národní bezpečnosti; *Artur London* - bývalý náměstek ministra zahraničních věcí, *Vavro Hajdů* - bývalý náměstek ministra zahraničních věcí; *Evžen Löbl* - bývalý

³⁰⁸ Josefa SLÁNSKÁ, *Zpráva o mém muži*. Praha 1990, 212 s..

³⁰⁹ Viz. KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, 166 - 212

³¹⁰ Tamtéž, s. 128

náměstek ministra zahraničního obchodu; *Rudolf Margolius* - bývalý náměstek ministra zahraničního obchodu; *Otto Fischla* – bývalý náměstek ministra financí; *Otto Šling* – bývalý tajemník krajského výboru KSČ v Brně a *André Simona* – bývalého redaktora Rudého práva.³¹¹

Žalování byli jako trockisticko – titovští sionističtí, buržoazně nacionalističtí zrádci podkopávali lidově demokratické zřízení, mařili budování socialismu, poškozovali národní hospodářství, prováděli špionážní činnost, oslabovali jednotu československého lidu a obrany schopnost republiky.³¹² Tedy z trestných činů velezrady, vyzvědačství, sabotáže a vojenské zrady.

Marie Švermová tedy kývla na nabídku strany a v tomto procesu vystoupila jako svědek. Švermová dostala svou výpověď předem napsanou a jejím úkolem bylo naučit se jí zpaměti. Zkoušeli jí z ní větu za větou.³¹³ Švermová ve své výpovědi obviňovala i sebe. Na výpověď se velmi pečlivě připravovala, protože se necítila silná na to, aby to zvládla. Byla zároveň přesvědčována o tom, jestli má výpověď dobře vyznít, je potřeba, aby mluvila o své vině, což nakonec učinila.³¹⁴

K soudu jí převlékli do civilních šatů, uniformované estebačky jí dokonce upravily vlasy. Bohužel jak vypadala neví, zrcadlo neviděla déle než dva roky. V autě jí potom nezavázali oči, aby se mohla rozhlížet po Praze. Na Pankráci potom přišlo pro ní příjemné překvapení: mohla kouřit a dokonce dostala i černou kávu. Byla velmi rozrušená a neuvědomovala si dosah všeho. Rozrušení se stupňovalo, když si uvědomila, že by v soudní síni mohl být její bratr Karel Šváb. Ten však v době její výpovědi přítomen nebyl.³¹⁵

Při vstupu do soudní síně nic neviděla ani nevnímala. Otázky, které jí kladl předseda soudu znala. Pochopitelně nevěděla nic o červeném světýlku, které dávalo najevo předsedovi, že svědek nebo obžalovaný nevyovídá podle textu. Na svou výpověď vzpomíná: „*Chvěl se mi hlas, známí mi později říkali – poslouchali rozhlasový přenos – že můj hlas nepoznávali. Proč jsem nesebrala zbytek svých sil a nekřičela, že všechno není pravda? Byla jsem rozdvojená, rozštěpená bytost, stále ve mně hlodalo:*

³¹¹ Československo, Ministerstvo spravedlnosti, *Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským*. Praha 1953. s. 8

³¹² *Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským*, s. 8

³¹³ BARTOŠEK, c. d., s. 66

³¹⁴ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 146

³¹⁵ BARTOŠEK, c. d., s. 67

*Něco se muselo stát, lidé zakopli, cítí vinu, muselo se stát něco strašného, jinak by přece nebylo takové obžaloby, takových doznání! Proč by se jinak přiznávali, obviňovali sebe i kamarády.*³¹⁶

Jelikož je krátkozraká a nedali jí brýle při vstupu do soudní síně prý nic neviděla. Když se chtěla podívat na lavici obžalovaných všechno jí splývalo, celá síň byla jako jedna velká šedá skvrna.

Hned v úvodu se přiznala, že se cítí být vinná a že se Slánským a dalšími obviněnými spolupracovala a pomáhala jim v nepřátelské činnosti. Na otázku co jí vedlo k tomu, že se stala společnicí Slánského, odpověděla: *„Byl to můj oportunismus a buržoazně nacionalistické úchylky, které mě přivedly k tomu, že jsem napomáhala nepřátelské činnosti spiklenecké skupiny.“* Další z otázek, která jí byla položena zněla: *„Co je vám známo o nepřátelské linii spiklenců?“* Tady podala vyčerpávající odpověď, mluvila o tom, že pomáhala s rozmísťováním nepřátelských kádru ve stranickém aparátě a tím pomáhala spiklencům, aby postupně ovládali důležité pozice ve státě. Tím myslela třeba krajské tajemníky. Dál rozvracela stranu také tím, že do ní přijímala příslušníky buržoasních a maloburžoasních vrstev a to především v náboru v letech 1947 – 1948. Opírali se o zvláštní československou cestu k socialismu, cestou třídního smíru s buržoazií. Jednalo se o koncepci podobnou Titově.³¹⁷

Potom vypovídala na Slánského. Že měl především zvláštní zájem o armádu, Bezpečnost a ministerstvo zahraničních věcí. A společně se snažili do všech těchto aparátů prosadit své lidi, např. do armády Bedřicha Reicina, na ministerstvu zahraničních věcí zase Vladimíra Clementise. Stejně tak vypovídala o svém bratrovi Karlu Švábovi. Prohlásila, že byl člověkem, který plnil Slánského příkazy v Bezpečnosti. A tímto způsobem našli člena Slánského spiknutí skoro ve všech složkách státního aparátu. A všichni byli dnes souzeni. Cílem spiknutí byla likvidace lidově demokratického zřízení v Československu.³¹⁸

Dál vypovídala o rozvratné činnosti, kterou prováděli spiklenci v hospodářském úseku a v zemědělském úseku.³¹⁹ Odpověď byla vždy podobná, Slánský měl v daném úseku svoje lidi.

---

³¹⁶ BARTOŠEK, c. d., s. 67

³¹⁷ *Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským*, s. 302

³¹⁸ Tamtéž, s. 302

³¹⁹ Tamtéž, s. 303

Skoro v závěru se jí předseda soudu zeptal, co chce ještě vypovědět o svém vztahu k spiklencům: „Měla jsem úzké vztahy ke Šlingovi a hrála jsem nemalou úlohu při jeho dosazování do funkce v roce 1945 i v další jeho kariéře. Slánský tomu pomáhal a Šlinga podporoval, takže Šling získal důležitou pozici a mohl uplatňovat svou nepřátelskou činnost v rozsáhlém měřítku. Slánský Šlinga dobře znal a vzal ho také pod ochranu v roce 1948, když proti němu byla vznesena z poslaneckého klubu velmi závažná obvinění. Tím Slánský znemožnil jeho včasné odhalení. Chránili jsme společně Šlinga před odhalením, umožňovali jsme mu jeho činnost, která směřovala k likvidaci lidově demokratického zřízení v Československu.“³²⁰

Na závěr vypověděla, že spiklenci se dokázali tak dlouho bránit, protože Slánský velmi rafinovaně klamal předsedu Klementa Gottwalda. Snažil se vytvořit takovou situaci, aby zabránil přístupu pracovníkům stranického aparátu a znemožnil tak jeho pravdivé informování. Na svědkyni Švermovou neměl nikdo otázky, ani obvinění.³²¹

Zaujalo mě, že Marie Švermová vypovídala jako svědkyně k Josefu Frankovi. Nevypovídala k lidem s kterými byla úzce spjata, jako byl Slánský, Šling, nebo bratr Šváb. Jednalo se o hrůzné divadlo, kterému z našeho pohledu nemohl uvěřit snad ani jeden občan. Přesto mnoho československých pracujících soudu uvěřilo, posílali tisíce rezolucí, usnesení a pozdravů, v nichž pro obžalované žádali nelítostný trest, nejlépe ten nejvyšší.

27. listopadu, po osmi dnech soudního líčení byl vydán rozsudek. Jedenáct obžalovaných bylo odsouzeno k trestu smrti: Rudolf Slánský, Bedřich Geminder, Ludvík Frejka, Josef Frank, Vladimír Clementis, Bedřich Reicin, Karel Šváb, Rudolf Margolius, Otto Fischl, Otto Šling a André Simone. Třem obviněným byl udělen trest doživotí: Artur London, Ežen Löbl a Vavro Hajdů.³²² Ani jeden s odsouzených nepodal odvolání.

O trestech rozhodl politický sekretariát ÚV KSČ, zápis z této schůze neexistuje, leze tedy vycházet jen z výpovědí pamětníků. Ministr Čepička později vypověděl, že o trestech bylo rozhodnuto během několika minut. Gottwald navrhl „jedenáct špagátů“ a

---

³²⁰ *Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským*, s. 303

³²¹ *Tamtéž*, s. 304

³²² *Tamtéž*, s. 546

tři doživotí. Druhý den vynesl předseda soudu rozsudek, přesně podle Gottwaldových směrnic.³²³

3. prosince 1952 byly vykonány tresty smrti oběšením. Těla byla následně spálena, nasypána do pytlů a rozházena po poli nedaleko Prahy.³²⁴ Takhle skončilo jedenáct nejvyšších představitelů strany, mnozí z nich jí zakládali, mnoho jí obětovali a žili jen pro ni.

Já si po prostudování materiálů kladu jen jednu otázku. Proč? Proč vůbec k nějakým procesům došlo? To nebylo možné situaci řešit jinak. Vždyť je absurdní že nutili z lidí přiznání k věcem, které opravdu nespáchali. A když už se tedy přiznali, došlo ke změně koncepce procesů a museli se přiznávat znovu. K něčemu úplně jinému.

Další proč mě napadá v souvislosti se Švermovou. Proč se toho zruďného divadla účastnila. Nelze hodnotit její nebojácnost a nebo neohroženost vůči vyšetřovatelům a dlouholetému věznění. Ale proč přistoupila na to že bude vypovídat. Byla to dospělá skoro padesátiletá žena a nedokázala si uvědomit, že strana opravdu nejedná správně. Nebo se jen ve vzpomínkách pro Karla Bartoška kaje, aby se sebe smyla alespoň část svojí viny. Vypovídala přece proti svým nejbližším přátelům – Slánskému a Šlingovi a také proti svému bratru. Dobře věděla, jaký bude jejich osud. Už alespoň jednou to zažila a to s Miladou Horákovou. A její výpověď i když ne třeba úplně, ale přispěla k jejich smrti. Poslední možnou a pro mě nejvíc schůdnou odpovědí je, že si jednoduše chtěla zachránit vlastní život. Tím že bude vypovídat, dostane na oplátku od strany nižší trest.

Šling předpokládal, že pokud bude straně po vůli a bude svědčit, bude k tomu přihlídnuto při vyměření jeho testu. Prohlásil, že proces chápe politicky a že nebude dělat obtíže. 27. listopadu 1952 byl Otto Šling odsouzen k trestu smrti a 3. prosince téhož roku popraven. Jeho poslední slova zněla: „*Pane předsedo, přeji Komunistické straně, československému lidu a prezidentu republiky plný zdar. Nikdy jsem nebyl špionem.*“³²⁵

---

³²³ KAPLAN, *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*, s. 249

³²⁴ Tamtéž, s. 254

³²⁵ Tamtéž, s. 260

VI. Proces

Marie Švermová stanula přes soudem jen jako svědkyně, nikoli jako obžalovaná. Ze soudní budovy ji odvezli zpět do věznice, kde strávila několik dalších let čekáním na svůj proces. Od své spoluvězeňkyně se také dozvěděla o smrti Stalina i Gottwalda. I přes to, že v kanceláři kde byla vyslýchána neustále vyseli jejich portréty.

Na soudní proces, který ji odsoudil k doživotnímu vězení, čekala ve vazbě až do ledna 1954. Byla souzena jako hlava uměle zkonstruované skupiny, do které mimo ní byli zařazeni bývalí krajsí tajemníci ÚV KSČ: Lomský, Fuchs, Polák, Landa. Švermová při procesu rozhodně popřela obvinění z protistátní činnosti a připouštěla pouze politické chyby.³²⁶

Její proces vešel v povědomí jako „proces s tajemníky“, v němž byla Marie Švermová hlavní obžalovanou. Kromě krajských tajemníků k nim byli připojeni ještě dva členové Komise stranické kontroly a to Tausigová a Hájek. Ráda bych v tuto chvíli zmínila kontroverzní postavu Jarmily Taussigové, která se většinu času snažila vypořádat s třídním nepřítelem, ať už jím byl kdokoliv. O nevraživosti, která vládla mezi ní a Marií jsem se zmiňovala už mnohokrát. Nakonec jí tedy dostihl stejný osud a nejen že byla zatčena a vyslýchána, ale byla i souzena a to ve stejném procesu jako Švermová.

Švermová od roku 1953 začala odvolávat své výpovědi. Přípravovatelé procesu to však nebrali v potaz a dál vycházeli z toho, co již dříve vypověděla.³²⁷

Měla možnost se setkat s obhájcem. Jmenoval se doktor Baroš a byl jí přidělen ex offo. Přivedl sebou i svého koncipienta, který byl jak se později ukázalo, agent StB. Advokát se k ní choval velmi odměřeně, bylo jasné že je pro něj směrodatná obžaloba, o níž jako přesvědčený komunista nemohl pochybovat. Později u soudu obžalobu jen opakoval a formálně požadoval zmírnění trestu.³²⁸

VI. I. Žaloba

Generální prokurátor žaloval Marii Švermovu, Jarmilu Taussigovou, Mikuláše Landu, Hanuše Lomského, Vítězslava Fuchse, Ervína Poláka a Bedřicha Hájka pro spolčení s protistátním spikleneckým centrem. Při hlavním líčení s R. Slánským bylo

³²⁶ VOREL, ŠIMÁNKOVÁ, c. d., s. 260

³²⁷ BARTOŠEK, s. 68

³²⁸ Tamtéž, s. 68

zjištěno, že Slánský kolem sebe soustřeďoval nejrůznější dobrodruhy, sionisty, trockisty, buržoazní nacionalisty, válečné zločince a Komsomolity, které rozmisťoval ve stranickém, státním a hospodářském aparátu. Tak se snažil postupně uchvátit moc ve státě, zlikvidovat lidově demokratické zřízení a odtrhnout Československo od Sovětského svazu.³²⁹

Podle obžaloby se ukázalo, že spiklenci, neměli podporu masy československého pracujícího lidu. O čemž svědčilo množství rezolucí, které přišly jak po zatčení Švermové tak Slánského na sekretariát ÚV KSČ. Snažili se o rozmisťování svých společníků do významných státních a hospodářských funkcí a na významná místa v KSČ. Jednalo se o nepřátelské a morálně rozložené živly, které se vloudily do komunistické strany už před válkou a pokoušely se podlamovat revoluční boj dělnické třídy. Tento předpoklad potvrdil svou výpovědí u Státního soudu: „... do čela jednotlivých oddělení ústředního sekretariátu se mou pomocí dostali nepřátelé jako Marie Švermová, která byla v čele organizačního oddělení... dále jsem prosadil, aby zástupcem vedoucího kádrového oddělení se stal Bedřich Hájek a Jarmila Taussigová... na důležitá místa strany jsem prosadil nepřátelské živly jako... Lomského, Landu, Fuchse, Poláka... Tito lidé pak pracovali pak nepřátelsky uvnitř Komunistické strany...“³³⁰

Nepřátelé si potom měli prosazovat na odpovědná místa další nepřátelské živly a to nejen ve stranickém aparátě, ale v úsecích hospodářského života.

Obžaloba je plná prázdných slov, jejichž významu lze jen těžko porozumět a nerozuměli jim podle mě ani samotní obžalovaní a možná ani ti, kteří je do obžaloby psali. Například: „*Pomocníci spiklenců, aby zakryli svou nepřátelskou činnost, brzdili ideologickou práci ve straně, šířili záškodnické názory a zvláště rozšiřovali zákeřnou teorii, že socialismus v Československu lze vybudovat cestou smíru s buržoazií. Zastírali proto fakta o zostřujícím se třídním boji v období přechodu od kapitalismu k socialismu a pokoušeli se otupovat ostrážitost mas v boji proti imperialistickým válečným paličům a domácí reakci.*“ Nic konkrétního se z těchto vět nedozvíme.³³¹

³²⁹ ABS, A 2/1 – 589, Žaloba Marie Švermové a spol. 1954.

³³⁰ ABS, A 2/1 – 589, Žaloba Marie Švermové a spol. 1954.

³³¹ ABS, A 2/1 – 589, Žaloba Marie Švermové a spol. 1954.

První obviněnou byla vedoucí osobnost celého centra a to Marie Švermová, ta byla viněna z toho že byla Slánským dosazena do funkce vedoucího organizačního oddělení sekretariátu ÚV KSČ a později se stala jeho zástupkyní ve funkci generálního tajemníka. Tak pomáhala rozmisťovat nepřátele ve straně a napomáhala sabotovat výstavbu strany. O tom svědčí její výpověď z 30. června 1953: „...*Nepřátelskou činnost jsem začala provádět již po osvobození ČSR v roce 1945. Začalo to tím, že Otto Šling mě začal doporučovat do zodpovědných a vedoucích míst ve stranickém aparátě lidí, které dobře znal z emigrace v Anglii. Byli to buržoazní nacionalisté, kteří již za války byli v úzkém styku se Šlingem a ty jsem na základě jeho doporučení spolu se Slánským rozmisťovala v aparátu strany. Vzhledem k tomu, že Slánský jako jeden z vedoucích funkcionářů KSČ nechtěl být podezříván z příliš otevřeného prosazování těchto lidí, prosazovala jsem je sama.*“³³² Tato výpověď mi přijde zvláštní, už jen s toho důvodu, že Švermová v sedmdesátých letech řekla, že po roce 1953 začala svoje výpovědi odvolávat. Každopádně nejsem schopná posoudit, co jí k tomu vedlo. A v žádném případě neuvěřím jejímu argumentu, že chtěla prokázat svou poslední službu straně.

Opět byl Švermové vytčen Šling. To že ho prosadila do funkce. Znovu byl zmíněn jejich milostný poměr, který podle této výpovědi začal už v lednu 1945. Tedy v době, kdy byla Švermová v Moskvě a Šling v Londýně.

I v tomto procesu sehrál svou roli již mnohokrát zmiňovaný sionismus: „*Obviněná Švermová na návrh Šlinga již od roku 1945 prosazovala do důležitých funkcí straně třídně i politicky cizí živly, jako sionisty Hanuše Lomského, dříve Gabriela Liebena, a Mikuláše Landu, dříve Landaua. Oba umístila v organizačně – instruktorském oddělení ústředního sekretariátu KSČ a později je prosadila za vedoucí tajemníky krajských výborů strany – Lomského v Plzni a Landu v Ústí nad Labem.*“ Tímto tedy rozšiřovala záškodnické metody do krajských organizací strany.³³³

Dále byla obviněna také z toho, že se v letech 1950 až 1951 se aktivně snažila zmařit odhalení Šling, že ho seznámila se stížnostmi, které proti němu byly podány a pokoušela se znemožnit aby materiály svědčící proti němu, byly doručeny předsedovi strany.

³³² ABS, A 2/1 – 589, Žaloba Marie Švermové a spol. 1954.

³³³ ABS, A 2/1 – 589, Žaloba Marie Švermové a spol. 1954.

Až po tolika obviněných se konečně dostalo ke konkrétním proviněním. Jedním z nich bylo i to, že Švermová svými zločinnými úmysly zasahovala ve prospěch továrníka Králíčka, aby jeho továrna byla, po únoru 1948 znárodněná, byla ze znárodnění vyňata. Abych neuváděla jen nespravedlnost procesu, musím uznat, že tato informace byla pravdivá a Marie se opravdu o Králíčkovu továrnu zajímala.³³⁴ Myslím si ale že se nejednalo o nějaký zločinný úmysl, ale o to že se na ní továrník obrátil a požádal jí o pomoc. Znárodnění jeho továrny neproběhlo totiž v souladu se znárodněvacími předpisy.

V podobném duchu se nesla další obvinění této kategorie. V létě 1949 prosadila za správce státního statku v Turnově bývalého majitele Ašenbryla. Dalším proviněním bylo to, že se přimlouvala za bývalého ředitele Koopolu Solotáře, který byl po únoru 1948 funkce zbaven. A také se přimlouvala za ing. Sováka, který se „vloudil“ do KSČ. Marie Švermová v tuto chvíli doplatila na to, že se snažila pomáhat lidem, když se na ní obrátili.³³⁵

Marie Švermová se tedy provinila tím že: *„sabotovala v souladu s nepřátelskými cíly Slánského výstavbu KSČ a zanášela do práce strany záškodnické metody; rozmisťovala nepřátele ve stranickém, státním a hospodářském aparátě, přičemž do funkcí tajemníků KV – KSČ prosazovala odsouzeného šling a obžalovaného Lomského, Landu a Fuchse; mařila odhalení zrádce Šlinga; prosazovala kontrarevoluční koncepci o budování socialismu cestou třídního smíru.“*³³⁶

Stejným způsobem byli obviněni i všichni ostatní, kteří byli do procesu zařazeni. Jarmila Taussigová, narozena 11. června 1914, bývalá zástupkyně vedoucího Komise stranické kontroly, vyvíjela podle pokynů Slánského škůdcovskou činnost na úseku kádrovém a disciplinárním a zneužívala zvláště aparátu KSK k odstraňování osob, stojících v cestě spiklencům při uskutečňování jejich zrádných záměrů; prosazovala a chránila nepřátele – zejména trockisty – ve stranickém, státním a hospodářském aparátě; přisvojovala si funkce bezpečnostních orgánů a usilovala v zájmu spiklenců o ovládnutí bezpečnostního aparátu; aktivně mařila odhalení protistátního spikleneckého centra Slánského. Toto obvinění lze považovat za absurdní, Taussigová která se po celou dobu svého působení v KSK velmi aktivně snažila o nalezení třídního nepřítele. Ona, která

³³⁴ ABS, A 2/1 – 589, Žaloba Marie Švermové a spol. 1954.

³³⁵ ABS, A 2/1 – 589, Žaloba Marie Švermové a spol. 1954.

³³⁶ ABS, A 2/1 – 589, Žaloba Marie Švermové a spol. 1954.

dala podnět k zatčení Šlinga, Švermové i Slánského, byla obviněna z toho, že aktivně mařila odhalení hlavy protistátního spikleneckého centra.³³⁷

Mikuláš Landa, narozený 15. srpna 1911, bývalý vedoucí tajemník KV – KSČ v Ústí nad Labem; Hanuš Lomský, narozený 29. září 1917, bývalý vedoucí krajský tajemník KV – KSČ v Plzni; Vítězslav Fuchs, narozený 8. července 1915, bývalý krajský tajemník KV – KSČ v Ostravě; Ervín Polák, narozený 22. července 1906, bývalý náměstek ministra vnitra, později vedoucí krajský tajemník KV – KSČ v Bratislavě; Bedřich Hájek, narozený 6. listopadu 1905, bývalý zástupce vedoucího kádrového oddělení ÚS – KSČ byli obviněni mimo jiné z toho že: „*prováděli v praxi záškodnické metody, zanášené do KSČ obviněnou Marií Švermovou, přičemž usilovali zvláště o podkopání svazku dělníků a rolníků a o brzdění agitační a ideologické práce; dopouštěli se podle koncepce spikleneckého centra škůdcovské činnosti při rozmísťování nepřátel ve stranickém, státním a hospodářském aparátě; klamali státní a stranické orgány. Obviněný Landa dále mařil odhalení zrádce Šling a obviněný Polák sabotoval ve své funkci na ministerstvu vnitra provádění Košického vládního programu.*“³³⁸

Proto byli žalováni že se od roku 1945 až do svého zatčení pokoušeli spolčit s členy protistátního spikleneckého centra vedeného Rudolfem Slánským, aby se pokusili zničit lidově demokratické státní zřízení a společenský řád republiky. Tím ohrozili ústavu republiky. Tímto se dopustili trestného činu velezrady, podle § 78, odstavce 2, písmena a), odstavce 1, písmena c), odstavce 3, písmena c), trestního zákona. V obžalobě bylo navrženo: „*1) provést hlavní líčení před Nejvyšším soudem v Praze; 2) provést důkazy výslechem svědků; 3) konstatovat připojený doličný materiál.*“³³⁹

Na proces už tedy bylo vše připraveno. Ale doba se změnila a režim už nepotřeboval veřejnost zastrašovat soudním násilím. Proces se tedy konal tajně. Ale jeho průběh měl ke spravedlnosti stejně daleko jako všechny politické procesy předchozí. Na rozdíl od procesu se Slánským k tomuto případu nebyli přivoláni žádní svědci. Strana měla zatčené, i obviněné proces se tedy musel konat, ale už nebyl hlavním zájmem strany. Tomuto stylu nasvědčuje i publicita, která byla procesu

³³⁷ ABS, A 2/1 – 589, Žaloba Marie Švermové a spol. 1954.

³³⁸ ABS, A 2/1 – 589, Žaloba Marie Švermové a spol. 1954.

³³⁹ ABS, A 2/1 – 589, Žaloba Marie Švermové a spol. 1954.

věnována. Vyšel pouze jeden článek v Rudém právu a o procesu informoval rozhlas. Což se s mediálním kolotočem, který se strhl kolem Slánského nedá srovnat.

Další skutečností bylo, že obžalovaní se v tomto procesu už nemuseli učit svoje výpovědi nazpaměť.

VI. II. 26. ledna – 28. ledna 1954

Hlavní líčení bylo zahájeno dne 26. ledna 1954 v 9:00 před senátem Nejvyššího soudu. Předsedou senátu byl Dr. Jaroslav Novák přisedícími železničář Josef Duchoslav a zaměstnanec MF Josef Plaček. Žalobce zastupovali prokurátoři Dr. Eduard Švach a Dr. Jaroslav Dlouhý.³⁴⁰

Jelikož proces nebyl veřejný, neznáme jeho přesný průběh. Pro jeho popsání jsem vycházela z Informační zprávy o průběhu neveřejného hlavního líčení proti Marii Švermové a spol., konaného ve dnech 26. – 28. ledna 1954. Zpráva byla sepsána pro politický sekretariát ÚV – KSČ k rukám soudruhů Baráka, Škody a Aleše. A ze vzpomínek Švermové.

Po provedení nutných formalit byla přečtena žaloba a zahájen výslech Marie Švermové. Ta doznala okolnosti uvedené v administrativním protokole, doznala nepřátelské metody, které taky přenášela do krajských organizací strany. Doznala konkrétní případy, ve kterých prosazovala do vedoucích funkcí v hospodářství kapitalistické živly a kolaboranty. Během celého výslechu popírala nepřátelský úmysl a tvrdila, že byla nevědomým nástrojem v rukou Slánského, a že celou hloubku jeho zrady poznala až po jeho odhalení. Během výslechu však byla usvědčena tím, že proti ní vypovídali spoluobvinění Lomský a Landa.³⁴¹

I přesto že odmítla obvinění z velezrady, připadala si Švermová, že je vyslýchána jako „náčelník lupičů“. Prý se obvinění vnitřně smála, i přes to že jí hrozil nejvyšší trest. Myslím že kdyby se k velezradě přiznala, mohlo by to ovlivnit výši jejího trestu a to ona dobře věděla.³⁴² I přesto, že o trestech pro souzené bylo rozhodnuto několik dní předem.

---

³⁴⁰ ABS, A 2/1 – 654, Informační zpráva o průběhu neveřejného hlavního líčení proti Marii Švermové a spol., konaného ve dnech 26. – 28. ledna 1954.

³⁴¹ ABS, A 2/1 – 654, Informační zpráva o průběhu neveřejného hlavního líčení proti Marii Švermové a spol., konaného ve dnech 26. – 28. ledna 1954.

³⁴² BARTOŠEK, c. d., s. 69

Jako druhý byl vyslýchán Hanuš Lomský, který plně doznal vinu podle žaloby a vypovídal přesně tak, jako v administrativním protokolu. Usvědčil také spoluobviněné Švermovou a Taussigovou.

Třetí obviněný byl Vítězslav Fuchs, který rovněž doznal svou vinu podle žaloby. Usvědčil Landu. A při jeho výslechu nevyšlo najevo nic nového.

Čtvrtý byl vyslýchán Bedřich Hájek, který doznal všechny skutkové okolnosti uvedené v žalobě, tvrdil však, že se necítí vinen velezradou, ale jen zanedbáním povinné péče a nedostatkem bdělosti. Při výslechu usvědčoval Taussigovou.³⁴³

Tímto výslechem končil první den soudního líčení.

V hlavním líčení se pokračovalo 27. ledna 1954 v osm hodin dopoledne. Jako první byl vyslýchán Ervín Polák. Také tento obviněný doznal skutkové okolnosti obsažené v žalobě, popřel však sabotování Košického vládního programu v otázce úřadů národních výborů, z čehož se jej nepodařilo plně usvědčit. Z ostatní záškodnické činnosti byl plně usvědčen.³⁴⁴

Dalším vyslýcháným byl Mikuláš Landa, který popřel jakoukoliv vinu. Prohlásil, že protokoly podepsal jenom proto, že je již tři léta ve vazbě, a protokoly neobsahují nic víc, než výtah z jeho sebekritiky, provedené na ÚV KSČ. Doznal jedině, že podal předsedovi strany falešné hlášení ve výkupu v roce 1950 v Ústeckém kraji. Tvrdil však, že rozdíl mezi skutečným a jím ohlášeným stavem činil 1, 3%, ve skutečnosti však byl rozdíl, jak bylo zjištěno 20%. Z ostatní žalované záškodnické činnosti byl však plně usvědčen spoluobviněnými Fuchsem, Lomským, Taussigovou a Hájkem.³⁴⁵

Poslední byla vyslýchána Jarmila Taussigová, která odmítla jakékoliv obvinění z trestného činu a naopak v celém průběhu výslechu tvrdila, že veškerá její činnost byla zaměřena na odhalování škůdců, a že její zásluhou byl odhalen Šling a Slánský. Také popřela jakoukoliv ochranu trockistů. Při konfrontaci s Landou však byla usvědčena, že mu slíbila, že když bude pro ni pracovat udělá velkou kariéru, až bude souzena pražská skupina v čele se soudruhem Zápotockým a Novotným. Byla také usvědčena

---

³⁴³ ABS, A 2/1 – 654, , Informační zprávy o průběhu neveřejného hlavního líčení proti Marii Švermové a spol., konaného ve dnech 26. – 28. ledna 1954.

³⁴⁴ ABS, A 2/1 – 654, Informační zpráva o průběhu neveřejného hlavního líčení proti Marii Švermové a spol., konaného ve dnech 26. – 28. ledna 1954.

³⁴⁵ ABS, A 2/1 – 654, Informační zpráva o průběhu neveřejného hlavního líčení proti Marii Švermové a spol., konaného ve dnech 26. – 28. ledna 1954.

obviněným Lomským z toho, že prohlašovala o starých členech strany, že se již pro politickou práci nehodí, protože nechápou politiku strany.³⁴⁶

I přesto, že Švermová vzpomíná, že u procesu nebyl ani jeden svědek, a že v soudním sále byli jen členové StB. V důsledku výpovědi Taussigové svědek povolán byl a to dokonce dva. První Bohumil Klícha, který plně usvědčil Taussigovou z prosazování kapitalistických živelů ze sbírání skandalizujícího materiálu o starých členech strany, kteří nechtěli pracovat tak jak jim nařizovala. Druhým byl svědek Forman, který taky Taussigovou usvědčil.³⁴⁷

Landa také požádal výslech svědků, aby dosvědčil to, že neužíval, respektive ustoupil od diktátorského vystupování. To mu však nebylo povoleno. Tímto skončil druhý den líčení.

Poslední den byl zahájen závěrečnými řečmi prokurátora a obhájců. Bylo uděleno i poslední slovo obviněným. Švermová prohlásila, že si je vědoma hloubky svého provinění a že chce nést plnou trestní odpovědnost. Taussigová jen prohlásila, že to byla ona, která odhalila všechny škůdce ve straně, počínaje Karlovými Vary, přes Olomouc a konče Slánským. Ostatní obvinění se svých posledních slovech neřekli nic jiného, než při výsleších.³⁴⁸

Ve dvě hodiny odpoledne byl vynesena rozsudek, kterým byli všichni obvinění uznáni vinnými dle žaloby a odsouzeni k těmto trestům odnětí svobody: Marie Švermová na doživotí; Jarmila Taussigová na 25 let; Hanuš Lomský na 15 let; Vítězslav Fuchs na 15 let; Bedřich Hájek na 20 let; Ervín Polák na 18 let; Mikuláš Landa na 20 let. Všichni obvinění byli kromě toho odsouzeni ke ztrátě čestných práv občanských a k propadnutí celého jmění.³⁴⁹

Výše trestů překvapila nejspíš jen obviněné, protože o nich bylo rozhodnuto už několik dní předem. Měla jsem možnost číst výpis z usnesení politického sekretariátu ÚV KSČ z 18. ledna 1954, kde členové berou na vědomí výši trestů, kterou navrhl prokurátor pro obžalované. Ve stejný den bylo teprve rozhodnuto, že se bude konat

---

³⁴⁶ ABS, A 2/1 – 654, Informační zpráva o průběhu neveřejného hlavního líčení proti Marii Švermové a spol., konaného ve dnech 26. – 28. ledna 1954.

³⁴⁷ ABS, A 2/1 – 654, Informační zpráva o průběhu neveřejného hlavního líčení proti Marii Švermové a spol., konaného ve dnech 26. – 28. ledna 1954.

³⁴⁸ ABS, A 2/1 – 654, Informační zpráva o průběhu neveřejného hlavního líčení proti Marii Švermové a spol., konaného ve dnech 26. – 28. ledna 1954.

³⁴⁹ ABS, A 2/1 – 654, Informační zpráva o průběhu neveřejného hlavního líčení proti Marii Švermové a spol., konaného ve dnech 26. – 28. ledna 1954.

neveřejný proces s Švermovou a spol. Takže celé divadlo v podobě soudního líčení bylo opět sehráno úplně zbytečně.³⁵⁰

Marie Švermová paradoxně odmítla obvinění z velezrady, ale o dva dny později souhlasila s výší trestu pro svou osobu. Později se Karlu Bartoškovi svěřila že už chtěla mít vše za sebou. Chtěla se osvobodit od všeho toho trýznění. Po třech letech věznění a vyšetřování brala proces jako zakončení něčeho hrůzného co už chtěla mít za sebou. Zůstal v ní velmi hluboký dojem z procesu se Slánským a svému vlastnímu případu nepřikládala takovou důležitost.³⁵¹ Možná bychom mohli touto teorií vysvětlit její přístup k případu, ale stejně mi přijde zarážející, že se nechala zlomit a opravdu, pořád dokola opakovala lež, kterou vypověděla. V jejím procesu našli tací, kteří se nebáli říct, že jsou „nevinní“.³⁵²

Švermovou nejvíc trápila skutečnost, že opravdu posílala krajské tajemníky do nejdůležitějších oblastí, aby se podíleli na spiknutí. Strana ji zřejmě dokázala natolik přesvědčit, že pochybovala o lidech, které znala mnoho let. Když ale při procesu odmítali obvinění, pochopila že hráli tutéž hru s nimi. Jen s tím rozdílem, že někteří měli natolik pevnou vůli, že se nepřiznali. To však Marii stačilo k tomu aby se ulehčilo jejímu svědomí a neměla pocit viny za to, že nerozeznala jejich druhou tvář. Její proces jí tedy pomohl proniknout do hry, kterou s nimi strana hrála.³⁵³

Jak jsem zmínila výše publicita tohoto případu byla skoro nulová, jednalo se pouze o krátký novinový článek, který byl vydán 30. ledna 1954 v tisku a v rozhlase. Strana se opět postarala o dokonalou propagaci, když si text článku upravila podle sebe a některé informace nebyly vůbec pravdivé: „*Ve dnech 26. – 28. ledna 1954 se konal před senátem trestního kolegia Nejvyššího soudu v Praze proces s Marií Švermovou, Jarmilou Taussigovou, Mikulášem Landou, Hanušem Lomským, Vítězslavem Fuchsem, Ervínem Polákem a Bedřichem Hájkem. Generální prokurátor podal na jmenované žalobu pro trestný čin velezrady. Vyšetřováním bylo zjištěno, že všichni obvinění byli hlavními pomocníky protistátního spikleneckého centra, vedeného Rudolfem Slánským.*

³⁵⁰ ABS, A 2/1 – 589, Žaloba Marie Švermové a spol. 1954.

³⁵¹ BARTOŠEK, c. d., s. 69

³⁵² Tamtéž, s. 69

³⁵³ Tamtéž, s. 69

Průběh hlavního líčení potvrdil v plném rozsahu trestnou činnost obviněných, uvedenou v žalobě generálního prokurátora. Všichni obvinění byli usvědčeni výpověďmi svědků i provedenými důkazy a svou trestnou činnost přiznali.

Soudním líčením bylo prokázáno, že v čele skupiny pomocníků spiklenců byla obviněná Marie Švermová, která aktivně pomáhala Slánskému uskutečňovat nepřátelské plány, jím vedeného protistátního spikleneckého centra. Obvinění v zájmu spiklenců zasahovali záškodnický do různých úseků hospodářského a státního aparátu a rozestavovali na významná místa kapitalistické a jiné živly.

Prostřednictvím Taussigové usilovali o ovládnutí bezpečnostního aparátu. Mařili odhalení velezrádné činnosti spiklenců, zejména Slánského a Šling. Všichni obvinění, zakrývající svou nečestnou minulost i morální rozklad, zneužili svých funkcí a napomáhali spikleneckému centru v jeho úsilí o uchvácení moci ve státě, o likvidaci lidově demokratického zřízení a obnovu panství buržoasie.

Obvinění se těžce provinili proti státu a pracujícímu lidu. Za zločiny, kterých se dopustili spoluúčastí na protistátním spiknutí, stihl je spravedlivý trest. Soud uznal hlavní pomocníky spiklenců vinnými trestným činem velezrady a odsoudil je k těmto trestům odnětí svobody: Marie Švermová na doživotí; Jarmila Taussigová na 25 let; Hanuš Lomský na 15 let; Vítězslav Fuchs na 15 let; Bedřich Hájek na 20 let; Ervín Polák na 18 let; Mikuláš Landa na 20 let. Všichni obvinění byli kromě toho odsouzeni ke ztrátě čestných práv občanských a k propadnutí celého jmění. Rozsudek nabyt právní moci.“³⁵⁴

Na závěr této části práce bych uvedla citace ze vzpomínek vyšetřovatele Doubka: „Na prvním místě považuji za zbytečně potrestanou Švermovou, jejíž případ vyšetřování jsem již podrobně popsal a tento názor také vyjádřil. Usuzuji tak proto, že byla vyšetřována skutečně jen na základě Šlingovy výpovědi, která na něm byla vynucena. Švermová potom přiznávala některé z nanášených obvinění jen proto, aby „neškodila straně“, která její případ veřejně odhalila.“³⁵⁵

Dále uvedl: „V souvislosti s tím, jaký byl tehdy názor na propuštění zbytečně zatčených lidí, mohu uvést příklad Švermové, o které již v roce 1952 poradci Galkin, Jessikov i Alexej říkali, že nemusela a neměla být vůbec zatýkána, přestože se dopouštěla chyb, ne však takových, aby za ně měla být stíhána soudně. O jejím

³⁵⁴ Rudé právo, 30. 1. 1954

³⁵⁵ VOREL, ŠIMÁNKOVÁ, c. d., s. 153

propuštění však nechtěli vůbec ani uvažovat nebo slyšet a zdůvodňovali to tím, že to není možné, že o Švermové bylo již mnoho psáno v tisku i veřejně hovořeno, a že tedy musí být odsouzena, aby strana nebyla kompromitována, když již o Švermové bylo oficiálně hovořeno jako o nepříteli.“³⁵⁶

VI. III. Vězení

Po rozsudku byla Marie Švermová odvezena na Ruzyň, byla umístěna v horním patře, v cele smrti. V cele byla sama a každá cela byla hlídána samostatně. V jedné z vedlejších cel pobývala i spoluobviněná z jejího procesu Jarmila Taussigová. Ta o svém pobytu ve vězení vyprávěla ve své knize *Velikánky* a v povídce Marie vzpomíná dokonce na to, jak trávila čas ve vězení v jedné cele se Švermovou. Taussigová sice nepíše přímo, že by sdílela celu s Marií Švermovou, ale píše že spolu byly souzeny v procesu a jelikož jiné ženy v procesu s „tajemníky“ nebyly, je to více než jasné. Své vzpomínky sepsala formou povídek v roce 1960 a vydala je až v roce 1979.³⁵⁷

Švermová u sebe v cele nesměla mít ani kapesník, ani džbán s vodou. Okýnko ve dveřích muselo být neustále otevřeno. Švermová se obávala, že prokurátor obnoví proces a to že je v cele smrti už je náznak toho jak dopadne. Na procházku, která ve všední den trvala půl hodiny, také chodila každá vězenkyně zvlášť.³⁵⁸ Dokonce i do sprchy byly pouštěny, jednou za týden, každá samostatně. Jen jednou za celého půlročního pobytu na Pankráci se stalo, že dozorkyně vzala Marii a Jarmilu do sprchy společně. I to dokazuje skutečnost, jak hermeticky byly vězenkyně odloučeny od světa venku.

Po půl roce v Leopoldově, se dozvěděla, proč panovali na Pankráci tak přísné podmínky. Jarmila Taussigová se pokusila v cele o sebevraždu. Byla totiž přesvědčena, že od soudu půjde domů, místo toho dostala pětadvacet let. Taussigová byla tragikou procesů oklamána ještě silněji než Švermová. Přiznala se, že věřila že odsouzení jsou opravdu nepřátelé strany. Neměla sílu nevěřit. Během své vyšetřovací vazby se štítla

---

³⁵⁶ KAPLAN, *StB o sobě*, s. 275. Citace dopisu Bohumila Doubka prezidentu Antonínu Zápotockému z 21. června 1956

³⁵⁷ Jarmila JANOVSKÁ, *Velikánky*. Praha 1994, 159 s.

³⁵⁸ BARTOŠEK, c. d., s. 70

vzít si na sebe vězeňské pytlivé hadry, ale ne proto, že v nich byla zažraná špína, ale protože je před tím nosili třídní nepřátelé.³⁵⁹

Taussigová měla jen jednu jistotu, ona stranu nikdy nezahladila, ani jedinou myšlenkou. Až teď jí prý docházelo, že doznání, která jí byla u výslechy předčítána byla lživá. Protokoly byly vykonstruované, lživé a že byly vším jiným, jen ne snahou o objektivní zjištění pravdy. Že strana je podvedla. Nedokázala si vysvětlit, jak je možné že přesvědčení komunisté přiznali, že jsou nepřátelé a že ti kdo jí mučili u výslechů dělali to vše v zájmu strany.³⁶⁰ O tomto tvrzení lze pochybovat. Taussigová se postarala o zatčení Šlinga, Švermové a Slánského a je nepravděpodobné že nevěděla, že většina obvinění je lživá a že obvinění se nedopustili závažných zločinů, ze kterých byli viněni. Žena, která přímo spolupracovala se sovětskými poradci a vyjadřovala se k tomu, kdo by měl stát v čele spiklenecké skupiny, nevěděla nic o pozadí procesů? Vždyť ho sama pomáhala vytvářet. Tím že se bude veřejně kát svou vinu neodčiní a nikdo kdo zná alespoň zrnko informací o politických procesech nemůže jejímu tvrzení uvěřit.

Celkově bylo vězení na Ruzyni velmi kruté. Ženy byly oblečeny do mužských košilí. Na nohou měly mužské pantofle, propocené a špinavé, které oblékaly i v zimě na bosou nohu bez ponožek. Jednou za čas jim přinesli dozorcí knížky, bylo jich jen pár a nedalo se z nich moc vybírat. Hodnotných knih tam bylo opravdu málo. Jídla jim dávali velmi malé porce, tenké krajíce chleba, jednu dobu i osminu kila na den. Marie měla často hlad, i když ve vězení na jídlo příliš pomyšlení neměla. Strava nebyla ani příliš pestrá. Mnohokrát do týdne byly k obědu ovesné vločky.³⁶¹

Marie po čase tělesného a duševního utrpení začala často omdlévat. Ruzyňský lékař ji přeložil do nemocničního oddělení. Tam dostala i lepší jídlo, kalciové injekce a chodila na ozařování horským sluncem. Trošku se zotavila.³⁶² Ve vězeňské nemocnici se Marie Švermová setkala s Annou Magdalenou Schwarzovou. Sestra Magdalena, občanským jménem Anna Schwarzová (přezdívaná Nina) se narodila se 14. března 1921 v pražské židovské rodině, větší část nacistické okupace prožila v Terezíně. V padesátých letech ji komunistický režim na několik let uvěznil. A právě v době jejího věznění se seznámila s Marií. Ležely spolu na pokoji. Na jejich krátké soužití

---

³⁵⁹ JANOVSÁ, c. d., s. 67

³⁶⁰ Tamtéž, s. 67

³⁶¹ BARTOŠEK, c. d., s. 71

³⁶² Tamtéž, s. 72

vzpomínala sestra Anna ráda.³⁶³ Ženy se sblížily a setkávaly se i po propuštění. Touto krátkou kapitolou, bych chtěla ukázat na to, že ve vězení, se opravdu scházeli osobnosti různé osobnosti. A ženy, které neměly na první pohled nic spolčeného, se díky vězení sblížily a staly se s nich přítelkyně.

Vězenkyně nesměly mít v cele ani ručník. Jednou týdně chodily pod sprchu, byly pobízeny, aby tam trávily co nejméně času, tak tři až čtyři minuty. Potom je vyhnali na studenou chodbu a do cely. Při sprchování měnili vězenkyním oblečení. Košilky a chlapecké spodky. Nemohly nosit spodní kalhotky, ani podprsenky. Cely byly malé, pět kroků dlouhé a tři široké. Sklápěcí plechové postele a židličky, okna se nedala otevírat, takže v celách bylo dusno a nedýchatelně. První týdny musely chodit do úpadu, když zastavily, bachař ihned klepal a připomínal že mají chodit.

Přibližně v červnu roku 1954 byly v nejpřísnější izolaci s želízky na rukou a se zavázanýma očima převezeny do mužské věznice v Leopoldově. Převážely jí sice v samostatném prostoru, ale společně s Taussigovou. Nevěděly o sobě. Cesta trvala dlouhých čtrnáct hodin. Když vystoupily, byly umístěny do společné cely. Setkání to bylo jistě rozpačité, jak jsem se snažila nastínit výše, vztah mezi nimi nebyl nikdy idylický ani přátelský. Spíš bych ho označila jako nevraživost. Leželo mezi nimi minimálně tři a půl roku pomluv a lží, bolestí, pochyb a nedůvěry. Přesto si padly do náruče.³⁶⁴

Byly pro strážné vedeny pod čísly. Nástupem do vězení lidé přestali být lidmi, stali se pouhými čísly. Pohromadě je nechaly celé čtyři měsíce a to díky tomu, že instrukce o jejich věznění, dorazily do Leopoldova až po tak dlouhé době.³⁶⁵ Jejich setkání znamenalo pro obě po několika letech možnost mluvit s někým, kdo je stejné úrovni. Hovořily spolu dlouho, probděly několik dní.³⁶⁶

Taussigová na toto období vzpomíná: „*Bylo hlavně mou vinou, že jsme po dvě noci nezamořily oka. Marie byla statečnější a vyrovnanější. A moudřejší, nepodléhala tolik citu, nešla hlavou proti zdi, nebyla Don Quijotem. A já jsem prahla po informacích, toužila jsem se dopátrat pravdy... Marie se cítila vinná. Víím že jsem se proti straně provinila, říkala. Proto je mi můj osobní život lhostejný. Marie přišla do*

---

³⁶³ <http://www.ibabylon.cz/content/view/198/30/>, 7. 4. 2008

³⁶⁴ JANOVSÁ, c. d., s. 75

³⁶⁵ Tamtéž, s. 75

³⁶⁶ Tamtéž, s. 76

*Ruzyně s vědomím, že se na straně těžce prohřešila.*³⁶⁷ I přesto, že obě dvě vzpomínají na okamžiky společně strávené v cele pozitivně, opak mohl být pravdou. Ze svědectví politické vězenkyně Růženy Krásné, která se s Jarmilou Taussigovou setkala ve věznici v Pardubicích jsem se dozvěděla, že obě odsouzené se v cele popraly a proto musely být rozděleny. Marie Švermová byla převezena na Pankrác, Jarmila Taussigová do ženské věznice v Pardubicích.³⁶⁸

V Leopoldově byli strážníci k Marii Švermové mnohem příjemnější. Pravidelně chodila na procházku, mohla číst. Jídlo tam mimo jiných roznášel budoucí ministr vnitra z roku 1968 Josef Pavel³⁶⁹. Dával jim zbylé skrojky chleba, které jim po tom pankráckém chutnaly jako koláč.

Cela, kde Švermová měla strávit zbytek života nebyla příliš útulná – dvě palandy se slavníky pod malým zamřížovaným okýnkem. Když jí chtěla vykouknout ven na malé nádraží, za valem a vysokou zdí, musela si stoupnout na židličku postavenou na stůl. V rohu místnosti byl italský záchod. Jako již odsouzené si ho ženy mohly splachovat samy, nemusely žádat strážného na chodbě jako na Ruzyni.³⁷⁰ Když byla Švermová na cele sama musela přebírat šípek. Ruce měla tak po většinu času rozbolavělé od chloupků, které se jí zadíraly do kůže.³⁷¹

Z Leopoldova poslala Švermová dopis prezidentu Zápotockému. Byl to dopis o dvanácti stranách popsaných drobným písmem, kde líčila celý způsob vyšetřování podle

---

³⁶⁷ JANOVSÁ, c. d., s. 76

³⁶⁸ Rozhovor s Růženu Krásnou veden 6. května 2008 v Liberci.

³⁶⁹ PAVEL Josef (* 18. 9. 1908 Novosedly u Českých Budějovic, + 1973) - český komunistický funkcionář a československý politik. Od svých 21 let pracoval J. Pavel v československém Komsomolu, roku 1932 vstoupil do KSČ. V letech 1935-37 studoval na leninské škole v Moskvě. V letech 1937-39 byl interbrigadistou ve Španělsku. V letech 1939-43 byl internován v táborech ve Francii a v Anglii; v letech 1943-45 bojoval v čs. bojových jednotkách na Západě. Roku 1945 začal pracovat v aparátu KSČ - začínal jako organizační tajemník krajského výboru v Ústí nad Labem, od roku 1946 byl vedoucím tajemníkem krajského výboru v Plzni. Roku 1947 byl povolán do Prahy a stal se vedoucím branně bezpečnostního oddělení sekretariátu ÚV KSČ. Odtud usiloval o upevnění a další rozšiřování pozic komunistů v SNB. Ve dnech únorového převratu byl náčelníkem hlavního štábu Lidových milicí. Na přelomu 40. a 50. let byl náměstkem ministra vnitra, generálem SNB a krátký čas i velitelem Pohraniční stráže. Jako jeden z hlavních organizátorů komunistické Státní bezpečnosti se podstatným způsobem podílel jak na vytváření totalitního režimu, tak na jeho brutálních perzekučních akcích. Na počátku února 1951 se Pavel sám stal obětí systému, který spoluvytvářel. Byl zatčen a po krutých výsleších, kterým jako jeden z mála - zřejmě poučený, o co jde - nepodleh, byl vězněn v Leopoldově. V říjnu 1955 byl Pavel „občansky i stranicky“ rehabilitován. Na politickou scénu se na krátký čas vrátil v průběhu „pražského jara“. Byl jmenován 8. dubna 1968 ministrem vnitra. V srpnu 1968 Pavel odmítl sovětskou okupaci a jeho odvolání z funkce bylo jednou z hlavních podmínek „normalizace“ nadiktovaných sovětskou stranou při srpnových čs.-sovětských jednáních v Moskvě. Již 30. srpna 1968 byl nucen podat demisi.

³⁷⁰ JANOVSÁ, c. d., s. 78

³⁷¹ BARTOŠEK, c. d., s. 70

zásady duševně rozbít člověka a pak ho znovu dávat dohromady podle potřeb vyšetřujících orgánů. Někdy se nepoužívalo tělesného násilí, jindy byli vězni týráni fyzicky. Někdy se metody kombinovaly.³⁷²

Švermová napsala prezidentu republiky Antonínu Zápotockému dva dopisy první v září 1954 a v lednu 1955 druhý. V druhém dopise psala: „Znovu se k Vám obracím, a to z těchto důvodů: Psala jsem Vám v září 1954 podrobně o celém mém případě a vyslovila pochybnosti o správnosti vyšetřovacích metod StB. Poukázala jsem na to, že můj případ není ojedinělý ... při použití těchto metod může být každý pracovník strany oceňován libovolně jako nepřítel a protistátní zločinec. Panu ministrovi vnitra Barákovi jsem sdělila a v dopise z 22. prosince. doplnila, oč opírám své oprávněné obavy ... Mohu o sobě tvrdit s naprostou vnitřní jistotou, že jsem se žádných zločinů proti straně a státu nedopustila.“³⁷³

Brzy po odeslání dopisu, přišli za Švermovou do Leopoldova tři muži. Nepředstavili se, nevěděla kdo to je. Chtěli od ní vědět podrobnosti o tom, co v dopise naznačovala. Odmítla to, s tím že je nezná a nemá k nim důvěru. Teprve později se dozvěděla, že mezi nimi byl i nový ministr vnitra Barák na kterého se obracela.³⁷⁴

To že za ní přišel nový ministr vnitra zjistila až později, když jí převezly na ministerstvo, kde se ní jednal o věcech, které naznačila v dopise. Byla z toho zklamaná, protože si stěžovala na ministerstvo vnitra a strana pověřila jejího ministra, aby o tom jednal. Přes prvotní rozpaky se potom debata opravdu týkala způsobů vyšetřování a vnitřních poměrů ve věznicích.³⁷⁵ Hovořila s ním také o nehumánním zacházení se ženami ve věznicích. A o svém procesu. I když hovořit o něm neměla moc velký zájem, protože k ministru vnitra neměla velkou důvěru.³⁷⁶ Ještě tragičtější je skutečnost, kterou Marie nemohla tušit a to že za přípravou jejího procesu stál tentýž muž, kterému vyprávěla nezákonnostech procesů. Jak už jsem uvedla výše, Rudolf Barák byl členem komise, která se zabývala procesem Švermové. A on byl jedním z těch lidí, kteří schválili její doživotí. Tragika toho všeho na mě v dnešní době působí až komicky, protože téměř po roce se stal vedoucím komise, které měla prověřit tento „jeho“ proces.

---

³⁷² BARTOŠEK, c. d., s. 70

³⁷³ VOREL, ŠIMÁNKOVÁ, c. d., s. 277

³⁷⁴ BARTOŠEK, c. d., s. 71

³⁷⁵ Tamtéž, s. 71

³⁷⁶ Tamtéž, s. 72

Po ukončení schůzky se už nevrátila do Leopoldova, ale na Pankrác. Zde pracovala, skládala krabičky, do kterých se dávaly žiletky.³⁷⁷

Státní bezpečnost procházela v letech 1954 až 1956 krizí. Aby se podařilo krizi překonat, bylo nutné vyrovnat se s minulostí. Nejhrůznějším dědictvím byly nezákonné politické procesy. Hromadily se stížnosti obětí, pomalu vycházel najevo způsob výroby procesů. Vedení KSČ se nejprve nechtělo touto záležitostí vůbec zabývat. Ale odolávat tlakům jak ze vnitř, tak zvenjšku nebylo dlouhodobě možné. 10. ledna 1955 schválilo tedy ÚV KSČ návrh na ustavení komise a vymezilo jejich úkoly, např. přezkoumat některé soudní případy od roku 1948 z hlediska výše testu. V čele komise stál právě Rudolf Barák. Příkazy k prošetření vydávalo pouze politické byro ÚV KSČ a prověrka se nesměla dotknout velkých procesů, v první řadě nesměl být zpochybněn proces s Rudolfem Slánským a spol.³⁷⁸

Jedním z prvních případů, kterým se komise zabývala byl právě proces s Marií Švermovou a spol., hned ale vznikl problém, jakým způsobem má být provedena revize rozsudků. Buď revize rozsudku, to by znamenalo znovu otevření případu a složitou organizaci, nebo udělení milosti. Nakonec bylo přistoupeno k druhé variantě. Dalším problémem byly rozdílné názory mezi pracovními skupinami a komisí. Pracovní skupiny totiž velmi často dospívaly k závěrům o nevině odsouzených a k návrhům na úplné zrušení žaloby a rozsudku. Komise ve většině případů návrhy pracovních skupin měnila, ponechávala alespoň nějaký díl viny a obvykle pouze zmírňovala původní rozsudky, nebo snižovala vysoké tresty.³⁷⁹

Proto tedy byla Švermová převezena k ministru Barákoví na pohovor. Přezkoumání jejího případu bylo projednáno na schůzi politického byra ÚV KSČ dne 21. března 1955. Na základě zprávy komise ÚV KSČ bylo rozhodnuto, aby byla k Nejvyššímu soudu podána stížnost pro porušení zákona, s důrazem na nesprávné vyměření trestu, s tím že hlavní hledisko při tom je, nedotýkat se právoplatného rozsudku se skupinou Slánský a spol. Nejvyšší soud projednal a provedl změnu v rozsudku a upravil výši trestů: Marie Švermová - místo doživotí 10 let odnětí svobody; Hanuš Lomský - místo 15 let, 10 let odnětí svobody; Vítězslav Fuchs - místo 15 let, 10 let odnětí svobody; Ervín Polák - místo 18 let, 15 let odnětí svobody; Mikuláš Landa -

---

³⁷⁷ BARTOŠEK, c. d., s. 73

³⁷⁸ KAPLAN, *Nebezpečná bezpečnost*, s. 201 - 202

³⁷⁹ Tamtéž, s. 202 - 203

místo 20 let, 15 let odnětí svobody; Bedřich Hájek - místo 20 let, 15 let odnětí svobody; Jarmila Taussigová - místo 25 let, 20 let odnětí svobody. Také bylo schváleno, aby u všech obviněných po odpykání poloviny trestu bylo uvažováno o podmíněném propuštění, za předpokladu, že budou splněny všechny podmínky k propuštění, to znamená dobré chování při výkonu trestu a zjevná náprava odsouzených.³⁸⁰

VI. IV. Na svobodě

Ve vězení strávila Marie Švermová pět let, sedm měsíců a devět dnů. Propuštěna byla krátce po XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu. Atmosféra po sjezdu se změnila i ve vězení. Dozorkyně byly k Marii velmi slušné. Dokonce jí byla povolena návštěva její dcery. Ta přišla se čtyřletou holčičkou. Byla to Mariina vnučka a viděla jí poprvé v životě. Dcera Jurka jí oznámila, že podala žádost o milost. To Švermovou rozzlobilo, chtěla obnovu celého procesu, až potom si uvědomila, že důležitější je dostat se ven a až pak bojovat za svou rehabilitaci.³⁸¹

Byla propuštěna s podmínkou na pět let. Po opuštění vězení došla taxíkem do bytu v Nuslích k dceři Jurce. Nikdo jí tam nečekal. První s kým se setkala byl její vnuk Jan, kterého naposledy viděla, když mu byli tři roky. Svoji babičku ani nepoznal, vůbec si na ní nepamatoval.³⁸² Myslím si, že by bylo zajímavé zjistit, jak se třeba děti dívali na pobyt svých rodičů, nebo prarodičů ve vězení. Přece jenom osmiletý chlapec už je zvědavý, má mnoho otázek a jistě by ho zajímalo co dělá a kde je jeho babička a v tomhle konkrétním případě i otec. Jak k takovým dětem přistupovali ve škole. Mluvilo se vůbec o tom, že má někdo příbuzného politického vězně. Byly takové děti na okraji společnosti? Jak takovou situaci prožívaly samy děti, co se dělo uvnitř nich, jaké si kladly otázky. Mohly o tom mluvit, nebo o babičce doma vůbec nekomunikovali a podobě.

Muž Jiřiny Švermové – Kopoldové, Bedřich Kopold byl také politickým vězněm, z vězení byl propuštěn půl roku před Marií.³⁸³

Po návratu z vězení bojovala nejen za vlastní rehabilitaci, ale i za jiné, především za Slánského. Napsala další dopis prezidentu Zápotockému a ten jí pozval k sobě na Hrad. Švermová vzpomíná že si dlouho povídali a že Zápotocký měl jasno

³⁸⁰ ABS, A 2/1 – 795, Přezkoumání soudního případu Marie Švermové a spol. 1955.

³⁸¹ BARTOŠEK, c. d., s. 73

³⁸² Tamtéž, s. 73

³⁸³ Tamtéž, s. 73

v tom, že při procesech se jednalo o politické vraždy. Propuštěn vězni se na něj často obraceli. Prezident věděl, že kdyby se odkryla pravda o procesech v plné míře, otřásl by to stranou v samých základech.³⁸⁴ Pokud šlo o rehabilitace, tak u Slánského mělo předsednictvo strach před následky toho, kdyby se o věcech mluvilo v celé šíři před veřejností. A rehabilitace Švermové byla možná, musela jen počkat, až se věci vyřeší.³⁸⁵

Po příchodu z vězení pracovala Marie jako překladatelka z ruštiny, pod jménem dcery. Dostávala sice od státu vdovský důchod čtyři sta padesát korun, ale z něho se podle jejích slov dalo jen těžko vyjít.³⁸⁶

Jak už jsem mnohokrát zmiňovala Marie Švermová poskytla v roce 1977 interviu Karlu Bartoškovi, mimo jiné se jí zeptal: *„Jak věznění v padesátých letech poznamenalo tvou ideologii, tvůj vývoj revolucionářky, ženy angažované v politice?“* Švermová odpověděla: *„Vězení mě nezlomilo, ani nezbavilo ideálů socialismu. I když jsem byla potupena, i když sem učinila zadosť přáním a myslila si, že přináším straně oběť. Ta strana už není moje strana, už to není hnutí, jaké jsem chtěla budovat. Dospět k tomuto názoru nebylo lehké, nestalo se to hned po uvěznění, dlouho jsem věřila, že strana je schopná napravit věci, pevně jsem věřila že se znovu dopracuje pravdy – a to se netýkalo jen rehabilitací, to se týkalo celého systému, který to dovedl až k popravě nevinných, k vězení nevinných.“*³⁸⁷

Po příchodu z vězení byla Marie ještě přesvědčena, že v komunistické straně jsou síly na její obrodu. Bylo to po XX. sjezdu KSSS. Ale hnutí za obrodu bylo zase potlačeno. Ani potom jsem nepřestala věřit ve změnu, i když věděla, že aparát držel stranu v poutech. Toto bylo hlavním důvodem, proč nechtěla přijmou žádnou funkci.³⁸⁸

---

³⁸⁴ BARTOŠEK, c. d., s. 75

³⁸⁵ Tamtéž, s. 75 - 76

³⁸⁶ Tamtéž, s. 76

³⁸⁷ Tamtéž, s. 82

³⁸⁸ Tamtéž, s. 82

VII. 60. léta

Změny na nejvyšších státních postech, spolu se změnami v řízení hospodářství a v sociální struktuře patřily k faktorům, které v 60. letech vedly k reformnímu ovzduší v československé společnosti.

V roce 1963 byla Marie Švermová soudně rehabilitována. Byl jí zvýšen důchod. Dostávala jeden tisíc čtyři sta korun. A bylo jí přiznáno i odškodné. Nejprve ho ale odmítla. „*Což se dá penězi nahradit těch bezmála šest let utrpení? Všechno to hanobení, ponižování?*“ zamýšlela se Švermová. Všichni včetně funkcionářů strany jí přemlouvali, aby odškodnění přijala. Aby nedělala morální tlak na ostatní odsouzené, kteří peníze potřebují, musí se znovu od základů zařizovat, obléci sebe a děti. Přemlouvala jí i její rodina, především švagr Bedřich. Nakonec tedy odškodnění přijala, dostala sto tisíc korun. To bylo na tehdejší dobu hodně peněz. Většinu peněz ale prý rozdala. Hlavně příbuzným a něco darovala i přátelům, kteří byli postiženi, když byla zatčena a pošpiněna.³⁸⁹

Vývoj společnosti nebyl Marii lhostejný, stýkala se s lidmi, kteří měli kritický postoj k tehdejšímu prvnímu tajemníkovi UV KSČ Antonínu Novotnému a kteří kritizovali jeho politiku.³⁹⁰

Marie Švermová se účastnila Liblické konference, kde se setkala s Gustavem Husákem. V květnu roku 1963 se konala v Liblicích konference o literárním odkazu Franze Kafky. Prolomila určitá ideologická tabu v Československu, a to především jako politická událost, zásluhou polemik mezi ideově otevřenými interprety Kafkova díla a východoněmeckými kulturními ideology. Konference si získala značnou popularitu, především v zahraničí.

Mimo to se setkávala s Husákem uvedla, že byla v kontaktu se Zdeňkem Hejzlarem, Jaromírem Dolanským, Martinem Vaculíkem, který jí již před pražskou konferencí nabídl, aby se stala členkou městského výboru KSČ v Praze, což odmítla, protože touto organizací opovrhovala.³⁹¹ Zároveň je přišli požádat, zda by se nestala předsedkyní Ústředního svazu žen. Na to jim odpovíděla, že ona, která je proti

---

³⁸⁹ BARTOŠEK, c. d., s. 76

³⁹⁰ PERNES, c. d., s. 103

³⁹¹ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 180

dosazování funkcionářů do funkcí, nemůže přijmout. Že by se stala předsedkyní pouze pokud by byla řádně zvolena.³⁹²

Jinak se účastnila a vystupovala na veřejných schůzích ve Slovanském domě, na Žofíně apod.³⁹³ Tam se podle svých slov vyjádřila ke všemu špatnému, co způsobila. Spolupracovala i s některými členy K 231³⁹⁴ Chtěli vytvořit ze starých členů strany určitou oporu boji proti Novotnému.³⁹⁵

Marie Švermová se stýkala i s Josefem Smrkovským³⁹⁶, za jeho podpory napsala dopis, který odeslala na XIII. sjezd KSČ³⁹⁷. Dopis však nebyl doručen, proto tedy není jeho obsah znám.³⁹⁸

Rok 1968 prožívala Švermová s očekáváním, že se situace konečně změní a bude možnost jít ke socialismu „vlastní cestou“. ³⁹⁹ Jinak 21. srpen 1968 pro ní znamenal potvrzení všech pochybností o systému SSSR.⁴⁰⁰ Invaze na ní působila jako na všechny ostatní, byla v Praze. Hlavně na ní působil týden po invazi. Znamenala pro ní svobodu, kterou si v té době neuměla představit – plakáty, nápisy, diskuse lidí na ulicích.

Po srpnové okupaci proběhly v rodině myšlenky na emigraci. Marie je však striktně odmítla, s tím, že se raději nechá zavřít, nebo bude opět sedět, než by emigrovala.⁴⁰¹

---

³⁹² ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 181

³⁹³ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 153

³⁹⁴ BARTOŠEK, c. d., s. 84; Klub bývalých politických vězňů K 231, který působil během krátkého období pražského jara 1968, se stal v pojetí komunistické propagandy jednou z hlavních „kontrarevolučních“ a „protistátních“ organizací, jejichž cílem byla likvidace socialistického systému.

³⁹⁵ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 153

³⁹⁶ Smrkovský, Josef (1911 – 1974), člen IV. ilegálního ústředního vedení KSČ, v letech 1945 – 1948 předseda Národního pozemkového fondu, později náměstek ministra zemědělství, člen ÚV KSČ a předsednictva ÚV KSČ, poslanec Národního shromáždění, v letech 1951 až 1955, 1963 právně, občansky i stranicky rehabilitován. 21. srpna 1968 se postavil proti sovětské vojenské intervenci v Československu, spolu s dalšími vedoucími reformními politiky byl odvezen do SSSR, kde se účastnil moskevských jednání a podepsal Moskevský protokol. Roku 1969 postupně zbaven všech funkcí a 1970 vyloučen z KSČ.

³⁹⁷ XIII. sjezd se konal od 31. května do 4. června 1966.

³⁹⁸ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 180

³⁹⁹ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 153

⁴⁰⁰ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 164

⁴⁰¹ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 166

VIII. 70. léta

V sedmdesátých letech v letech tvrdého socialismu byla Marie Švermová již stará paní. Byla často nemocná. V letech 1977 – 1978 trávila čas střídavě doma, v nemocnici a v lázních. Přesto ji dění ve státě nepřestalo zajímat a se svou dcerou Jiřinou a jejím mužem Bedřichem Kopoldem se pokoušeli i do „samizdatu zapojovat“. Žila v bytě v Praze na náměstí generála Svobody společně s dcerou Jiřinou a zetěm Bedřichem Kopoldem⁴⁰². Jejím sousedem byl její „spoluobviněný“ Hanuš Lomský. V jejich bytě se často scházeli lidé, proto se brzy stala objektem zájmu státní policie. Donášel na ně jakýsi Artur. Krycí jména svazků byly MÁŘA, či MAŘENA, ten se týkal konkrétně Marie Švermové, dále KAPOUN a ARCHIVÁŘ, tyto svazky byly věnovány Bedřichu Kopoldovi (v té době pracoval jako archivář), ale je v nich zmiňována celá rodina. Svazek Jiřiny Kopoldové se nazývá GENETIKA, pracovala jako vědecká pracovnice v izotopové laboratoři ústavu biologie při ČSAV. Akce KURÁTOR byla zaměřena na Bedřišku Kopoldovou. Ta se na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let stala v disentu nejčinnější z celé rodiny.

Artur byl blízkým přítelem rodiny, navštěvoval ji přibližně jednou za čtrnáct dní a vždy ho velmi vřele vítali a byli rádi, že je navštívil. Zvali ho i na víkendy, které společně trávili na jejich chatě ve Cvikově.

Ze svazků StB vyplývá, že Kopoldovi i Marie Švermová žili velmi bohatý společenský život, měli aktivní zájem o dění ve světě a kulturní přehled. Z rozhovorů vyplynulo, že dostávají zahraniční i domácí samizdat a to např.: Hrabala, Šotola, Kohouta, Vaculíka, Havla a dále zahraniční listy.⁴⁰³

Roku 1970 byla Švermová podruhé vyloučena z KSČ.⁴⁰⁴ V roce 1971 bojkotovala Marie Švermová s celou svou rodinou volby.⁴⁰⁵

Kritizovala soudobý socialismus, nelíbilo se jí že se stává terčem kariéristů a sobců, lidí kteří se ženou pouze za hmotnými cíly a přitom jsou neschopní. Vadí jí, že slovo socialismus je tímto postojem „zneváženo a zdiskreditováno“. Že mladí lidé vůbec

---

⁴⁰² Kopold, Bedřich (1921–?), pplk., zástupce náčelníka HPS MNO, člen KSČ od roku 1943. Zatčen v lednu 1951 a v dubnu 1954 odsouzen ve „skupině generálů v branné moci“ na 18 let (trestný čin sabotáže), r. 1956 zproštěn obžaloby a propuštěn. V roce 1963 mu bylo vráceno členství v KSČ.

⁴⁰³ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 5

⁴⁰⁴ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 165

⁴⁰⁵ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 7

nevědí co to socialismus je.⁴⁰⁶ Přesto stále věřila v obrodu strany. Doufala, že ve straně není jen masa lidí, která příkyvuje tomu co se děje, ale jsou tam i jedinci, kteří mají výhrady a znepokojuje je současný stav.⁴⁰⁷

Projevovali zájem o dění v SSSR. Doma měli anglický časopis Coment a další tiskoviny v angličtině. Jejichž obsahem byla část ustanovení sjezdu KS Anglie k osobě Marie Švermové kde se pojednává o jejím odsouzení a o jejím odebrání československého občanství. Dále se jednalo o příspěvky mladého Šlinga na sjezdu KS Anglie.⁴⁰⁸ Uvedené materiály měl „pramen“ co nejdřív vrátit, aby s nimi mohlo být seznámeno co nejvíce lidí.

Jiný den, při dalším rozhovoru popisoval Kopold jak pracuje. Je odborníkem na sociologii a psychologii, píše různá pojednání a vydává je pod cizím jménem. Dále hovořil o špatném psychologickém vlivu doby na mladé lidi.⁴⁰⁹

V době před XVI. Sjezdem KSSS hovořil Pramen se Švermovou o dopise, jehož autory byli Kriegel, Hájek, Mlynář, Vaculík a další, kde se obrací na sjezd a žádají propuštění politických vězňů. Dopis měla podepsat i Marie. Zda se tak stalo z archivních materiálů nevyplývá. Jisté je že její dcera a zeť jí podpis vymlouvali. Báli se o svou bezpečnost, především se obávali opakování politických procesů.⁴¹⁰

Již v roce 1975 se Marie Švermová připravovala na vydání pamětí ve, kterých se soustředila na život Jana Švermy a vývoj v KSČ. Ke konci 70. let začala sepsat paměti znovu a to od V. sjezdu KSČ až do roku 1968. Snažila se je konzultovat se lidmi, kteří byli přímými účastníky událostí. Mimo jiné spolupracovala s historikem Karlem Bartoškem, v této době vznikl rozhovor, který je publikován v knize K. Bartoška Český vězeň.

Kopoldovi vlastnili chatu ve Cvikově. V blízkosti měl chatu i bratr Marie Rudolf Šváb. Jejich chalupa byla velmi často kontrolována StB. Jezdili ji kontrolovat autem a konali pravidelné pochůzky. Z mě dostupných dokumentů nevyplývá, že by se na chatě konala nějaká závažná „protirepubliková“ činnost.

---

⁴⁰⁶ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 155

⁴⁰⁷ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 157

⁴⁰⁸ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 8

⁴⁰⁹ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 25

⁴¹⁰ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 30

V bytě u Kopoldů se konalo několik schůzek. Jednalo se o schůzky bývalých historiků, ekonomů a domlouvali se také na schůzce spisovatelů, která se nakonec nekonala.

V létě roku 1976 požádala Marie Švermová svou známou Miloslavou Semerádovou, bývalou redaktorku československého rozhlasu, zda by nemohla přepsat její paměti, které byly zaznamenány na magnetonové pásce. Říkala že je chce pouze pro své účely, jelikož už je ve věku kdy je čas bilancovat život. Na páskách byl zaznamenán především její rozhovor s Karlem Bartoškem, kdy on jí klade otázky a ona odpovídá.⁴¹¹ Semerádová vzpomínky přepsala a předala je Jiřině Kopoldové. Druhou polovinu memoárů, které byly zaznamenány na čtyřech magnetonových páskách a na stroji psané vzpomínky na dětství předala Semerádová StB. Tam je samozřejmě důkladně prozkoumali zda nejsou závadné.⁴¹² Jejich kopie dnes neexistují. Všechno co jsem výše napsala pouze dokládá krutost a absurditu 70. let. Nejhorší na všem je to, že se Marie svěřovala člověku, kterému věřila a on obratem podával zprávu StB. On ji a všechny účastníky diskuze naváděl na kontroverzní témata.

6. ledna 1977 řekl Bedřich Kopold Arturovi, že se chystá nový politický směr, který se nazývá Platforma 1977. Jednalo se uskupení lidí, kteří si dali za úkol shánět a vypracovat materiál o tom jak se u nás plní Helsinská dohoda, hlavně na úseku lidských práv a svobod. Kopold zmínil jen dvě jména a to Patočky a Václava Havla.⁴¹³ Z oné Platformy se později vyvinul jedinečný dokument Charta 77.⁴¹⁴ Neformální československá iniciativa, která kritizovala „*politickou a státní moc*“ za nedodržování lidských a občanských práv, k jejichž dodržování se ČSSR zavázala při podpisu Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE) v Helsinkách. Iniciativa působila v letech 1977 až 1992. Pojmenována je podle dokumentu Charta 77 (Prohlášení Charty 77) z 1. ledna 1977.

Švermová se ve svých pětasedmdesáti letech stala signatářkou Charty 77. Z výpovědi Jiřiny Kopoldové plyne, že jí matka podepsala Chartu dobrovolně, na základě vlastního rozhodnutí. Naopak oni chtěli mít ode všeho pokoj a nechtěli se do ničeho míchat. Spíše přemlouvali ať tak nečiní protože se obávali o její bezpečnost.

---

⁴¹¹ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 139

⁴¹² ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 141

⁴¹³ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 120

⁴¹⁴ Více o Chartě 77: Charta 77, 1977 – 1989. Praha – Bratislava 1990, 525 s.

Samozřejmě že státní moc dokument nepřijala a reagovala na něj po svém. Zase úplně jinak, než bylo přáním chartistů a dovolím si říct, že i většiny československé společnosti: „*Jde o protistátní, protisocialistický, protilidový a demagogický hanopis, který hrubě a lživě pomlouvá Československou socialistickou republiku a revoluční vymoženosti lidu. Jeho autoři obviňují naši společnost, že v ní není život uspořádán podle jejich buržoazních a elitářských představ.*“⁴¹⁵ Další reakcí strany byl dokument nazvaný Anticharta. 28. ledna 1977 se v Národním divadle sešli na pozvání uměleckých svazů spisovatelé, divadelníci, hudebníci, výtvarníci, architekti, aby „*manifestovali své jednotné odhodlání uskutečňovat kulturní politiku strany a státu.*“⁴¹⁶

Charta 77 nebyla jediným zdrojem rozbrojů v rodině Kopoldových, na konci sedmdesátých let uvažovali Bedřich a Jiřina o znovu vstoupení do strany. Tentokrát byla proti Marie, prohlásila že o to nestojí.⁴¹⁷

Ve zprávě z 11. ledna 1979 popisuje Pramen Marii jako „ženu, která již naprosto ztrácí přehled o situaci, ztrácí paměť a během hovorů upadá do senilní netečnosti.“⁴¹⁸ Roku 1981 nakonec přestala být sledována, v té době jí bylo devětsedmdesát let. Byla označena za „pasivního konzumenta nepřátelské emigrantské literatury“, s tím, že žádnou podvratnou činnost neprovádí. Zároveň byl brán zřetel k jejímu zdravotnímu stavu.⁴¹⁹

Marie Švermová se dožila požehnaného věku, zemřela 4. února 1992. Ve věku devadesáti let.

---

⁴¹⁵ Rudé právo, 12. ledna 1977

⁴¹⁶ Charta 77, 1977 – 1989, s. 23

⁴¹⁷ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 89

⁴¹⁸ ABS, 705242/2, MV 1/7, s. 181

⁴¹⁹ ABS, 707442MV

IX. Závěr

Cílem práce bylo zdokumentovat život Marie Švermové. Je pravdou, že Švermová prožila dlouhý život plný zvrátů. Každé období jejího života bylo jiné, ať se jednalo o dynamická 20. léta, kdy stála u zrodu Komunistické strany Československa, nebo dramatickou dobu druhé světové války, nebo úspěšné období její politické kariéry v letech 1945 až 1950, nebo dramatické období 50. let, kdy byla postavena před soud. Každé období bylo jiné a v každém se hrávala jinou roli. Jediné co všemi obdobími prostupovalo a bylo vždy určujícím prvkem pro její život byla komunistická ideologie a KSČ, u jejíhož založení v roce 1921 stála, společně se svým pozdějším mužem Janem Švermou.

Marie Švermová se angažovala ještě před vznikem KSČ a to v Komunistickém hnutí mládeže. Její nadšení pro komunistickou ideologii v tomto období je pochopitelný, pohybovala se výhradně mezi tzv. revoluční mládeží a jejich nadšení pro změnu ve společnosti bylo velmi silné a v době po válečném zážitku i pochopitelné. Jak vyplývá z prostudovaných pramenů Marie Švermová prožívala v této době velmi bouřlivé období, nevyhnula se ani častému kontaktu s policií.

V roce 1923 se Švermové narodila dcera Jiřina. Z pramenů jasně vyplývá že Švermová byla v první řadě komunistka a nadšená zaměstnankyně aparátu KSČ a až ve druhé řadě matka.

Dobu druhé světové války prožila v moskevském exilu, kam odešla na doporučení strany a kde se společně se svým mužem a dcerou. Zpět do vlasti se vrátily v roce 1945 už bez Jana Švermy, který zemřel v roce 1944 při Slovenském národním povstání. KSČ tehdy dlouho jeho smrt tajila a snažila se ochránit city mladé vdovy. O pět let později, po jejím zatčení už nikdo na její city ohledy nebral.

Po roce 1945 se rozhodla věnovat jen práci. Strana však měla v plánu udělat z Marie Švermové národní vdovu, po významném komunistickém politikovi a bojovníkovi za svobodu Československa. Švermová se bránila, přesto roli přijala a mezi lidmi byla velmi oblíbená.

Přesto byla právě ona za strany vyloučena. Počátkem roku 1951 byla zatčena a jak plyne z prostudované literatury měla být společně s Ottou Šlingem hlavou spikleneckého centra, snažícího se rozbít lidově demokratické zřízení v Československu. V práci jsou nastíněny postupy, které KSČ za pomoci sovětských poradců pro

usvědčení nepřátel uvnitř strany používala. Sama Marie Švermová svému zatčení zpočátku nevěřila a považovala ho za omyl a činy za které byla obviňována popírala, avšak vyšetřovatelé pomocí tvrdých metod dokázali přesvědčenou komunistku zlomit.

Komunistická strana Československa, po vzoru ostatně lidově demokratických republik, našla škůdce ve vlastních řadách. Nestala se jím Marie Švermová, ale její nadřízený Rudolf Slánský. Švermová byla do jeho procesu s „*protistátním spikleneckým centrem*“ zařazena jako svědek. Svého vlastního procesu se také dočkala. Rozsudkem Nejvyššího soudu z roku 1954 byla pro trestný čin velezrady odsouzena k doživotí, propadnutí majetku a ztrátě občanských práv. Její proces byl pojmenován „*Proces s Marií Švermovou a spol.*“ a jelikož do něj byli zařazeni členové Komise stranické kontroly a krajsí tajemníci, vžil se pro něj název „*Proces s tajemníky*“. Tendence změny smýšlení komunistického vedení, je patrná i v tomto případě. Proces byl neveřejný a publicita kolem něj byla téměř nulová.

Zajímavou osobností, která se objevuje v práci velmi často je členka Komise stranické kontroly Jarmila Taussigová – Potůčková. Je patrné, že její vztah k Marii Švermové byl od počátku negativní a paradoxně, přes veškerou zášť, kterou vůči sobě cítily, je spojil stejný osud. Obě byly souzeny ve stejném procesu, dokonce sdílely stejnou celu.

Švermová strávila ve vězení i s vazbou 5 let. Její rozsudek byl změněn již v roce 1955 na deset let vězení, 1. října byla z vězení propuštěna. Z prostudovaných materiálů vyplývá, že Švermová ani po svém procesu neztratila víru v KSČ a v komunistickou ideologii, měla však výhrady k vedení strany.

Postupem času se začala od politického života distancovat. Na veřejnosti se objevila znovu jen krátce v létě 1968, kdy revoluční ovzduší nastiňovalo změny v KSČ i ve státě. Po vpádu sovětských vojsk odešla do pozadí úplně. Jejím posledním politickým projevem bylo podepsání opozičního dokumentu Charta 77.

I přesto že Marie Švermová nebyla politicky činná, pro KSČ byla stále zajímavá a byla sledována agentem StB. Sledována byla téměř až do své smrti v roce 1992. Švermová byla bezesporu osobou kontroverzní. Od její nejisté role matky až po diskutabilní roli političky. Může být obviněna z toho, že stála za vznikem politických procesů v Československu i za smrtí Milady Horákové. Strana se však obrátila proti ní a fakt že ani potom neztratila své přesvědčení svědčí o tom jak moc byla straně oddaná.

X. Použité prameny a literatura

X. I. Prameny

NA Praha

Osobní fond Jana Švermy - 0607 **Šverma Jan** 1920-1950: Šverma Jan (23.3.1901-10.11.1944), funkcionář KSČ, redaktor, poslanec NS RSC; Marie Švermová.

KODEŠ J.: JAN ŠVERMA 1920 - 1950. Inventář, 1957, s. 63, ev.č. 1356.

42/Š – 82/18 záznamy policejního ředitelství z let 1945 – 1950, 1. oddělení.

42/M – 22/5 záznamy policejního ředitelství z let 1945 – 1950, 3. oddělení.

42/Š 69/26 PP 1921 – 1930, Policejní ředitelství Praha II. – prezidium 1921 – 1930.

Fond PÚZ – AMV 207, karton 7, signatura 207 – 7 – 3.

Fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 509.

Fond PÚZ – AMV 207, karton 1312, signatura 207 – 1312 – 18.

Fond KSČ – ÚV – 100/4, svazek 94, archivní jednotka 510.

KSČ – Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – oddělení – organizační oddělení, M. Švermová, svazek 94, archivní jednotka 511

ABS Praha

A 2/1 – 589 Žaloba Marie Švermové a spol., 1954.

A 2/1 795 Přezkoumání soudních případů, 1955.

705242 7/1 záznamy agentů StB o Bedřichu Koboldovi.

S-4-21, s. 7, Policejní protokol.

Dobový tisk

Rudé právo 26. února 1951

Československé listy 1. 5. 1945

Prameny on – line

www.psp.cz/eknih

www.totalita.cz

Orální historie

Rozhovor s Růženu Krásnou, 7. května 2008 v Liberci.

X. II. Literatura

Bartošek, Karel. Český vězeň : svědectví politických vězeňkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých. Vyd. 1. Praha : Paseka, 2001. 317 s. Literární klub. ISBN 80-7185-363-1.

Bartošek, Karel. Zpráva o putování v komunistických archivech : Praha - Paříž (1948-1968). Praha : Paseka, 2000. 313 s. ISBN 80-7185-282-1.

Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu. Svazek IV. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2005. 279 s. Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu. ISBN 80-7363-032-X.

Brandes, Detlef. Češi pod německým protektorátem : okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945. Vyd. 1. Praha : Prostor, 1999. 657 s. Obzor. ISBN 80-7260-017-6.

Bursík, Tomáš. Ztratily jsme mnoho času... Ale ne sebe! : životy politických vězeňkyň v československých věznicích padesátých a šedesátých let dvacátého století. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2006. 197 s. ISBN 80-86621-25-1.

Československo, Ministerstvo spravedlnosti. Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským. 1. vyd. Praha : Orbis, 1953. 547 s.

Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Vyd. 1. Díl III. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2004. 479 s. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. č. 10. ISBN 80-86621-06-5.

Doležal, Miloslav. Dějiny státu a práva v Československu 1938-1960. Praha : UK, 1986. 120 s.

Dvořáková, Zora; Doležal, Jiří. O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě. Praha : Eva-Milan Nevole, 2001. 320 s.

Hejl, Vilém. Zpráva o organizovaném násilí. 1. vyd. Praha : Univerzum, 1990. 350 s.

Holá, Věra. Jan Šverma očima pamětníků. 1. vyd. Praha : Nakl. Svoboda, 1989. 331 s. ISBN 80-205-0040-5.

Holá, Věra. Jan Šverma : 1901 - 1944. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1985. 376 s.

Holá, Věra. Jan Šverma - výbor z díla. 1. vyd. 1. Praha : Svoboda, 1981. 567 s.

Ivanov, Miroslav. Justiční vražda aneb Smrt Milady Horákové. Praha : Betty, 1991. 299 s., ISBN 80-900993-1-9.

Janovská, Jarmila. Velikánky. Praha : Primus, 1994. 159 s. ISBN 80-85625-21-0.

Knapík, Jiří. Kdo byl kdo : v naší kulturní politice : 1948-1953 : biografický slovník stranických a svazových funkcionářů, státní administrativy. Praha : Libri, 2002. 278 s. ISBN 80-7277-093-4.

Knapík, Jiří. V zajetí moci : kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956. Praha : Libri, 2006. 399 s. ISBN 80-7277-316-X.

Kaplan, Karel. Československo v letech 1948 - 1953 : zakladatelské období komunistického režimu. 1. vyd. 2. část. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 146 s. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-04-25700-3.

Kaplan, Karel. Československo v letech 1953-1966 : společenská krize a kořeny reformy. 1. vyd. 3. část. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 146 s. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-04-25745-3.

Kaplan, Karel. Nebezpečná bezpečnost : [státní bezpečnost 1948-1956]. 1. vyd. Brno : Doplněk, 1999. 289 s. Knihy - dokumenty. ISBN 80-7239-024-4.

Kaplan, Karel. Největší politický proces : M. Horáková a spol. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995. 347 s. ISBN 80-85270-48-X.

Kaplan, Karel. Nekrvavá revoluce. Praha : Mladá fronta, 1993. 447 s., ISBN 80-204-0145-8.

Kaplan, Karel. Pět kapitol o únoru. Vyd. 1. Brno : Doplněk, 1997. 557 s. ISBN 80-85765-73-X.

Kaplan, Karel. Pravda o Československu 1945-1948. Praha : Panorama, 1990. 245 s. ISBN 80-7038-193-0

Kaplan, Karel. Sovětští poradci v Československu 1949-1956. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993. 146 s. ISBN 80-85270-26-9.

Kaplan, Karel. Zpráva o zavraždění generálního tajemníka. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 1992. 303 s. Archiv. ISBN 80-204-0269-1.

Kaplan, Karel; Kosatík, Pavel. Gottwaldovi muži. Vyd. 1. Praha : Paseka, 2004. 333 s.

Kárník, Zdeněk. České země v éře První republiky (1918-1938). 1. vyd. Díl 3. O přežití a o život (1936-1938). Praha : Libri, 2003. 803 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-119-1.

Kural, Václav. Vlastenci proti okupaci : ústřední vedení odboje domácího 1940-1943. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 1997. 261 s. ISBN 80-7184-397-0.

Liška, Otakar. Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989. 2. vyd., Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2006. 294 s. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. č. 2. ISBN 80-86621-09-X.

Nálevka, Vladimír. Studená válka. Praha : Triton, 2003. 234 s.

Nechvátal, Martin. 15.5.1921 - založení KSČ : ve službách Komiterny. Vyd. 1. Praha : Havran, 2002. 125 s. Dny, které tvořily české dějiny. sv. 3. ISBN 80-86515-13-3.

Prečan, Vilém. Charta 77 : Od morální k demokratické revoluci. Dokumentace. Scheinfeld-Schwarzenberg : Čs. středisko nezávislé literatury, 1990. 525 s.

Pernes, Jiří. Komunistky s fanatismem v srdci. Vyd. 1. Praha : Nakladatelství Brána, 2006. 236 s. ISBN 80-7243-284-2.

Rupnik, Jacques. Dějiny Komunistické strany Československa : od počátků do převzetí moci. Vyd. v tomto překl. 1. Praha : Academia, 2002. 284 s. ISBN 80-200-0957-4.

Slánská, Josefa. Zpráva o mém muži : Vzpomínky na R. Slánského. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1990. 212 s. ISBN 80-205-0165-7.

StB o sobě : výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka. Vyd. 1. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2002. 439 s. ISBN 80-902885-8-8.

Svědectví plukovníka : fakta o politických procesech pohledem bývalého náměstka ministra vnitra / Karel Košťál. Praha : Orego, 2003. - 215 s

Tomek, Prokop. Dvě studie o československém vězeňství 1948-1989. Vyd. 1. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2001. 86 s. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. č. 3. ISBN 80-902885-0-2.

Vaněk, Miroslav. Orální historie : Metodické a „technické“ postupy. Olomouc, 2003. 78 s. ISBN 80 – 244 – 0718 - 3

XI. Seznam zkratk

ABS	Archiv bezpečnostních složek
ČSSR	Československá socialistická republika
KS	Komunistická strana
KSČ	Komunistická strana Československa
KSK	Komise stranické kontroly
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
KV	Krajský výbor
NA	Národní archiv
SNB	Sbor národní bezpečnosti
StB	Státní bezpečnost
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa

XII. Seznam příloh

Příloha č. 1: Věra HOLÁ, *Jan Šverma očima pamětníků*. Praha 1989, 331 s., Jan Šverma s Marií v Moskvě v roce 1932.

Příloha č. 2: Věra HOLÁ, *Jan Šverma očima pamětníků*. Praha 1989, 331 s., Marie a Jan na zasedání VII. kongresu komunistické internacionály v Moskvě roku 1935.

Příloha č. 3: Věra HOLÁ, *Jan Šverma očima pamětníků*. Praha 1989, 331 s., Jan Šverma s dcerou Jurkou a její kamarádkou.

Příloha č. 4: Věra HOLÁ, *Jan Šverma očima pamětníků*. Praha 1989, 331 s., Marie Švermová s manželem a dcerou Jurkou.

Příloha č. 5: Věra HOLÁ, *Jan Šverma očima pamětníků*. Praha 1989, 331 s., Na chatě u Klementa Gottwalda v Kuncевu nedaleko Moskvy, rok 1936.

Příloha č. 6: Karel BARTOŠEK, *Český vězeň : svědectví politických vězenkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých*. Praha 2001, 316 s., Marie Švermová v roce 1951.

Příloha č. 7: Jiří PERNES, *Komunistky s fanatismem v srdci*. Praha 2006, 236 s., Marie Švermová.

Příloha č. 8: NA, fond Marie Švermové: Československý válečný kříž 1939, udělený „in memoriam“ Janu Švermovi.

Příloha č. 9: NA, fond Marie Švermové: Rozhodnutí o přijetí Švermové do předsednictva ÚV KSČ.

Příloha č. 10: NA, fond Marie Švermové: Rezoluce odsuzující činy Švermové, adresované k rukám Rudolfa Slánského

Příloha č. 11: NA, fond Marie Švermové: Podpisy členů Okresního výboru KSČ Vlašim.

Příloha č. 12: *Rudé právo* 27. února 1951, Zpráva vyšetřující komise předsednictva Ústředního výboru případu Otty Šling, Marie Švermové a druhých zločinných škůdců a spiklenců.

Příloha č. 13: Karel BARTOŠEK, *Český vězeň : svědectví politických vězenkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých*. Praha 2001, 316 s., Marie Švermová v roce 1977

Příloha č. 14: Karel BARTOŠEK, *Český vězeň : svědectví politických vězenkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých*. Praha 2001, 316 s., Marie Švermová při rozhovoru s Karlem Bartoškem.

Příloha č. 15: http://libpro.cts.cuni.cz/charta/svermova_marie.htm, Podpis Marie Charty 77.

Přílohy

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

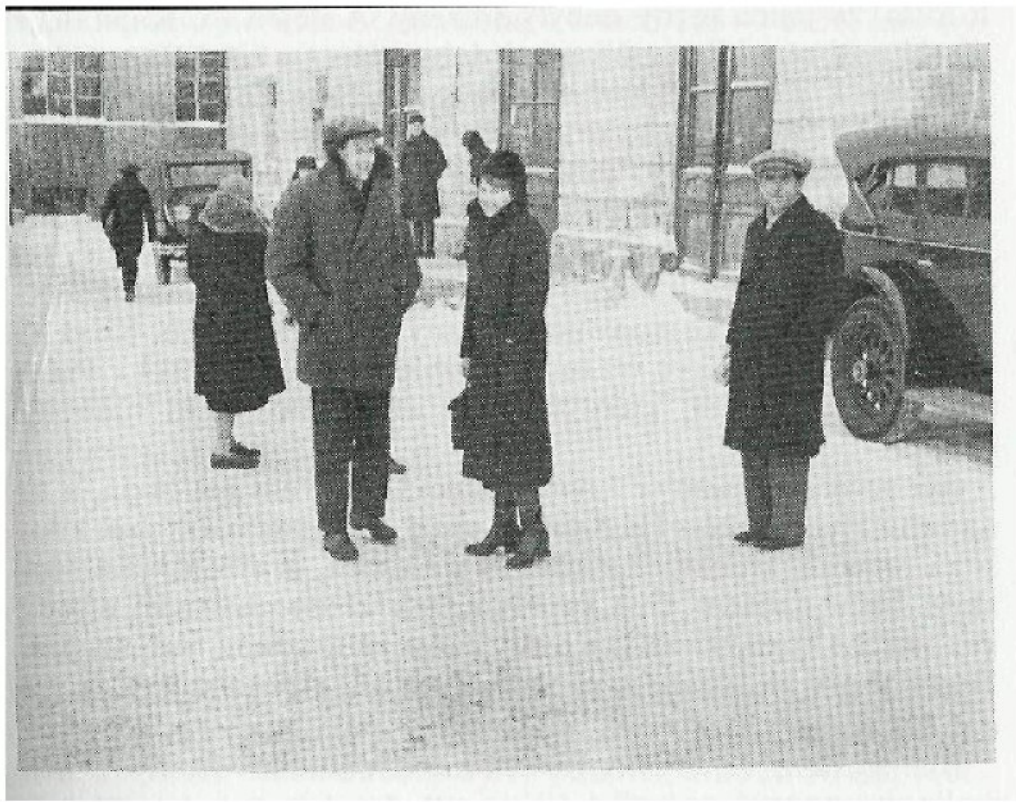
2008

Jana Cmárová

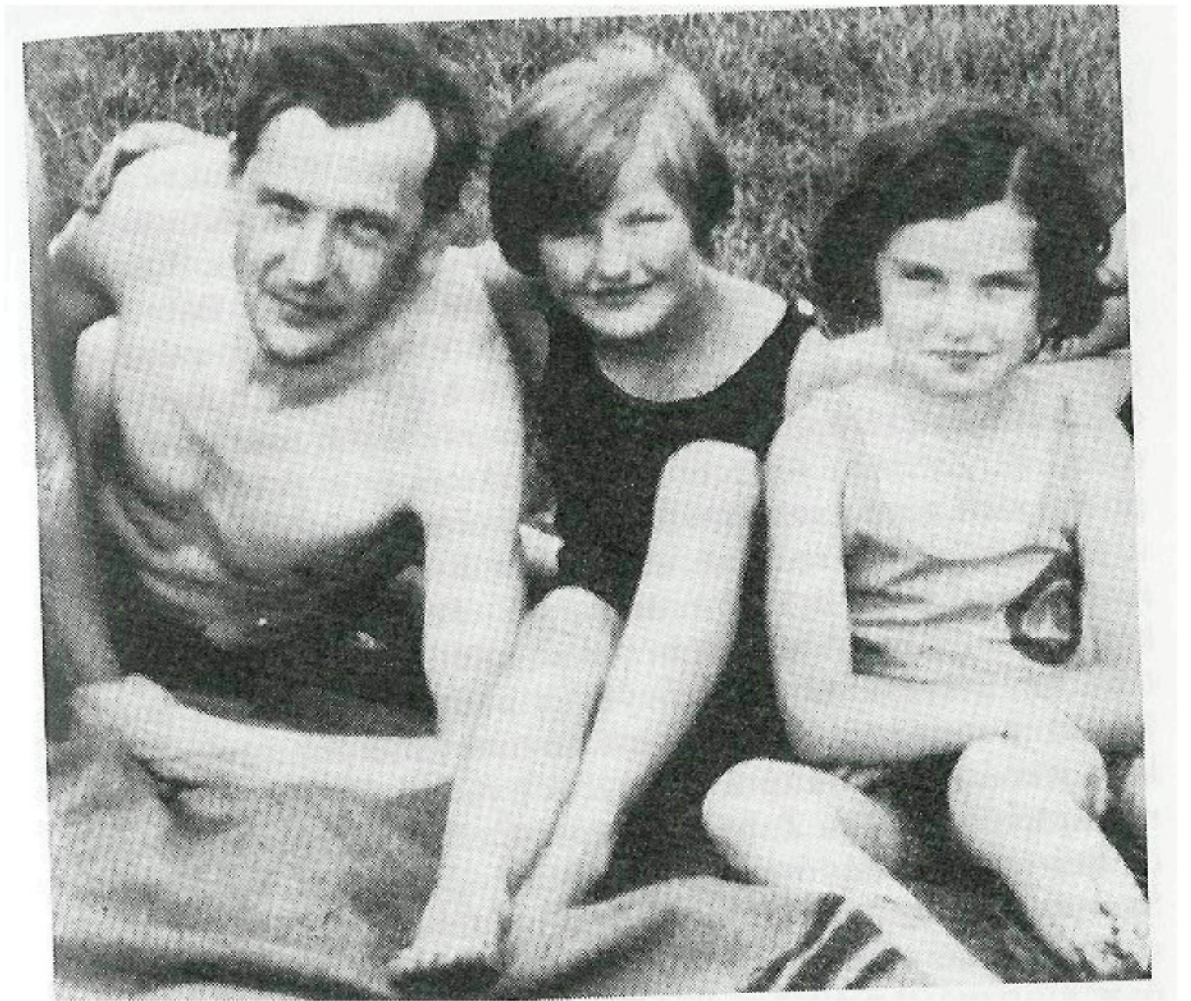
Příloha č. 5: Na chatě u Klementa Gottwalda v Kuncovu nedaleko Moskvy, rok 1936. Zprava Jan Šverma a Marie Švermová.

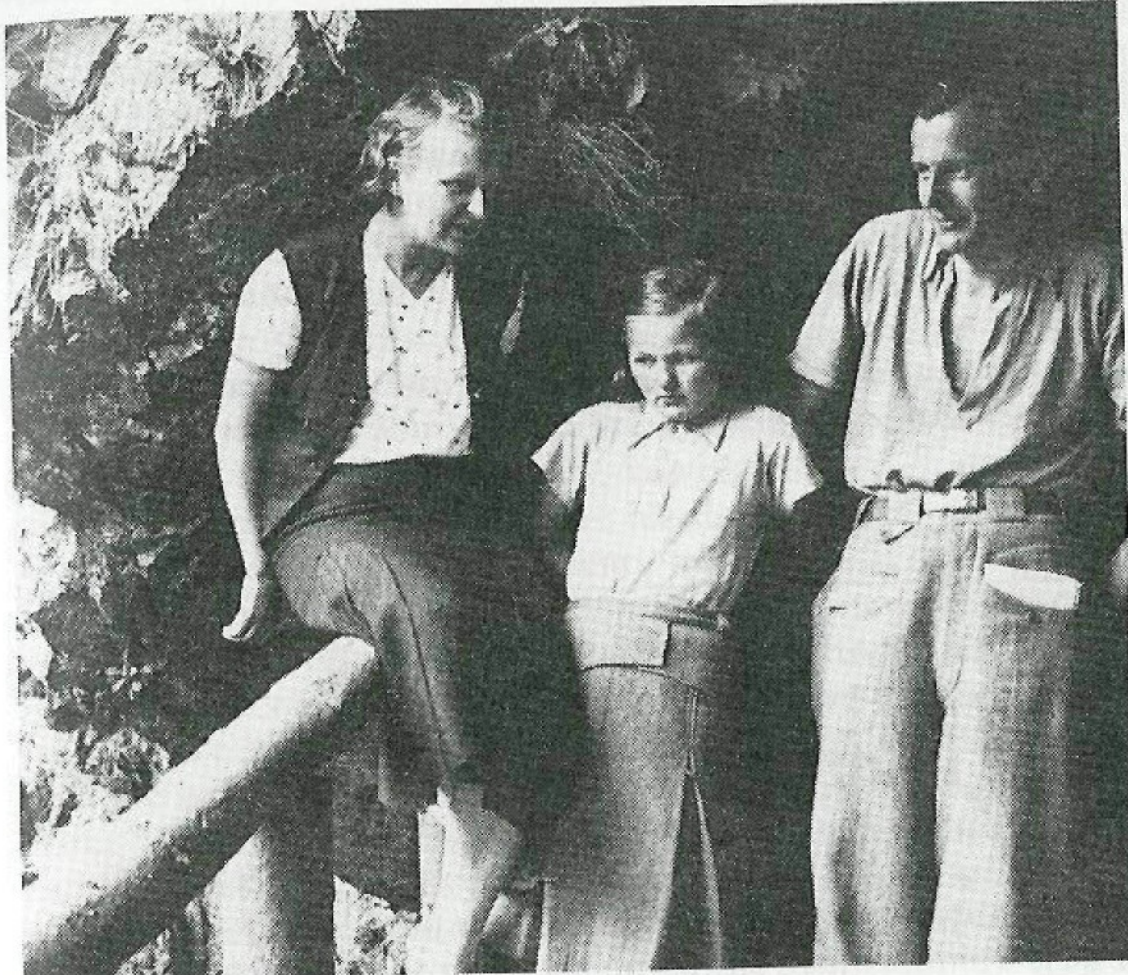
Příloha č. 1: Jan Šverma s Marií v Moskvě v roce 1932.

Příloha č. 2: Marie a Jan na zasedání VII. kongresu komunistické internacionály v Moskvě roku 1935.

Příloha č. 3: Jan Šverma s dcerou Jurkou a její kamarádkou.

Příloha č. 4: Marie Švermová s manželem a dcerou Jurkou.

Příloha č. 6: Marie Švermová v roce 1951

Příloha č. 7: Marie Švermová.

PRESIDENT
REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ

UDĚLIL

V UZNÁNÍ BOJOVÝCH ZÁSLUH, KTERÉ ZÍSKAL V BOJI
ZA OSVOBOZENÍ REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ
Z NEPŘÁTELSKÉHO OBSAZENÍ

_____ PART. ŠVERMA JAN _____

_____ účast. baňsko - bystrického povstání _____

ČESKOSLOVENSKÝ VÁLEČNÝ KŘÍŽ 1939
" IN MEMORIAM "

V Praze dne 24 srpna 1945.

Číslo matriky: 6892 _____

Příloha č. 8: Uznání bojových zásluh: Válečný kříž z roku 1939, který obdržel in memoriam Jan Šverma.

KOMUNISTICKÁ STRANA ČESKOSLOVENSKA

SEKRETARIÁT ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
NA L. PŘÍKOPY 33 • TELEFON 229-21
PŘES TELEGRAMY: UVKOMSTRANY

V Praze dne 30. června 1949.

Soudružka

Marie Švermová,
zástupce gen. tajemníka KSČ,

z d e .

Vážená soudružko,

sdělujeme Ti, že usnesením předsednictva
Ústředního výboru KSČ stala jsi se členem organizačního
sekretariátu ÚV KSČ.

Na jeho schůze budeš zvána písemně.

Se soudružským pozdraven

Hájek

Příloha č. 9: Marie Švermová se stala členkou Ústředního výboru Komunistické strany Československa.

KOMUNISTICKÁ STRANA ČESKOSLOVENSKA

SEKRETARIAT KRAJSKEHO VYBORU
ORGANISAČNE - INSTRUKČNÉ ODBĚLENÍ
PARDUBICE I, Stalingradské náměstí
TELEFON ČÍSLO 2089, 2544, 2423-4, 2529

V PARDUBICÍCH dne 20. února 1951.

V odpovídající věci zveďte značku a datum tohoto dne

Č. j. 1110/51 Kr-Va

Vč. rezoluce . .

Sekretariát ÚV KSČ
k rukám s. Slánského

P r a h a

Vážený soudruh!

Příloženě zasíláme 8 rezolucí k případu s. Švermové ze zasedání
OV KSČ, o to: Hlinsko, Holice, Chručín, Lanškroun, Litomyšl,
Přelouč, Ústí n.Ú. a Vys. Mytá.

Se soudružským pozdravem

Vyřizuje:
Liska:

Práci čestí

František Jirák
vedoucí tajemník ÚV KSČ

• Prosíme, doručíme k adrese přílohy: PARDUBICE I, pošt. schránka D 11

20104

Příloha č. 10: Rezoluce po zatčení Švermové, jejímž prostřednictvím požadovali členové KSČ a pracující lid, pro zatčenou nejvyšší tresty. Přicházely k rukám Rudolfa Slánského.

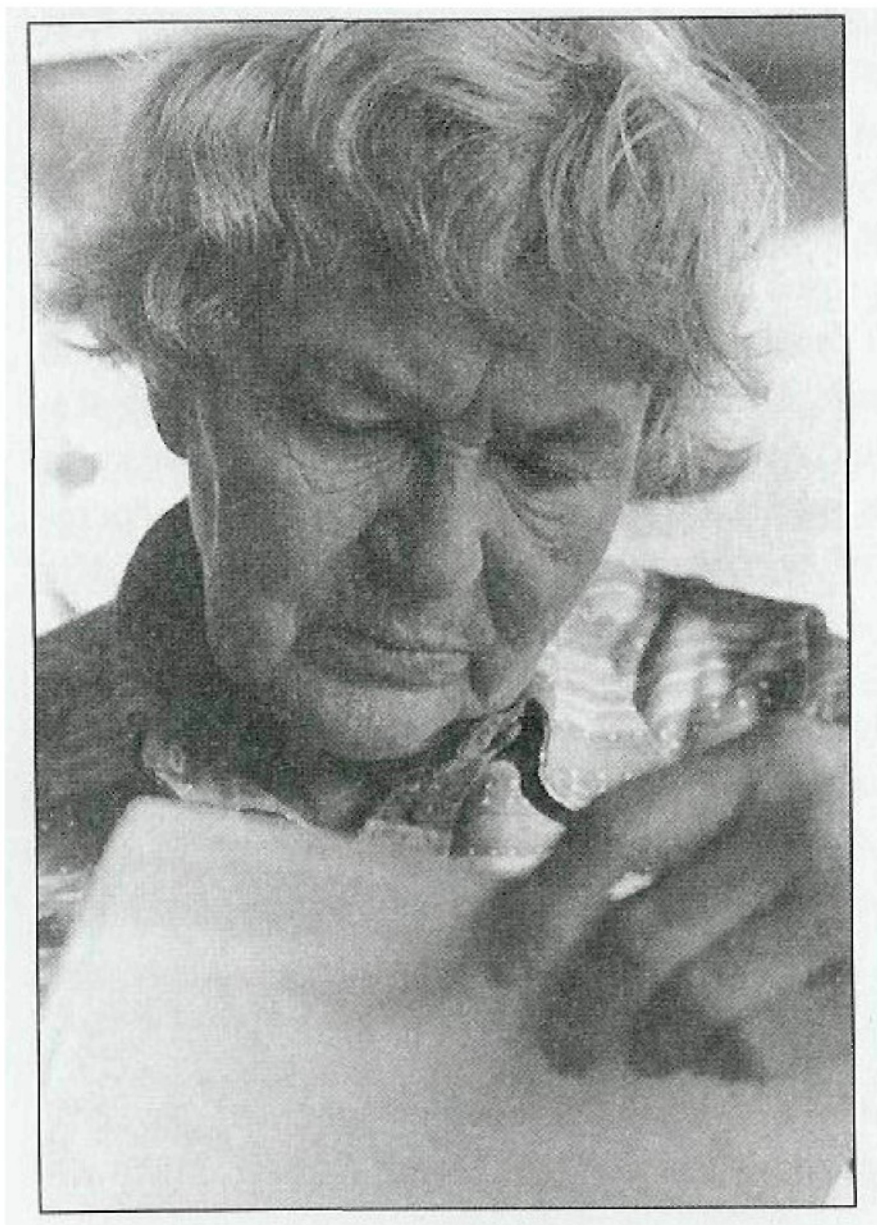
My, členové Okresního výboru Komunistické strany československa, potvrzujeme svým podpisem, že jsme byli seznámeni se sdělením předsednictva Ústředního výboru KSČ ve věci soudružky Švermové.-

Janata František
Hejný Karel
Bůžek František
Vecker Jindřich
Čedík Otto
Frajták Karel
Trousil Miloslav
Šípek Josef
Paik Aleš
Křicová Emanuela
Vágnr Jan
Janula Josef
Kučnař Josef
Koubíková Anežka
Bezdek Jaroslav
Divíšek Jaroslav
Kunte Josef
Goldschmid Ludvík
Liška Karel
Bartáček František

Manatofy
Krympan
Bajr / Nov 3.
Muller
Kral
K. Kram
K. Kram
v pol. škole
K. Kram
K. Kram
v pol. škole
v pol. škole
K. Kram
K. Kram
K. Kram
K. Kram
Bartáček František

Příloha č. 11: Podpisy pod rezolucí členů Okresního výboru KSČ ve Vlašimi, odsuzující M. Švermovou.

Příloha č. 13: Marie Švermová v roce 1977.

Příloha č. 14: Marie Švermová v roce 1977 při rozhovoru s Karlem Bartoškem.

Souhlasím s Prohlášením charty 77 z 1.1.1977

Marie Švermová

Marie Švermová
Námiest' slobody 1
Praha 6

MARIE ŠVERMOVÁ